

ความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม
นักเรียนโรงเรียนธัญรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี
THE OPINION OF STUDENTS TO WARDS THE TEACHER'S
ROLE IN MORAL AND ETHICAL DEVELOPMENT OF
STUDENTS AT THANYARAT SCHOOL THANYABURI
DISTRICT PATHUMTHANI PROVINCE

พระครูธัญรัตนกร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

ความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม
นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอร้อยบุรี จังหวัดปทุมธานี

พระครูรัตนพิจาร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**THE OPINION OF STUDENTS TO WARDS THE TEACHER'S
ROLE IN MORAL AND ETHICAL DEVELOPMENT OF
STUDENTS AT THANYARAT SCHOOL THANYABURI
DISTRICT PATHUMTHANI PROVINCE**

PHRAKHRU TANYARATTANAKRON

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for The Degree of
Master of Arts
(Educational Administration)
Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E. 2011

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับ
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

.....
(พระสุธีธรรมานุวัตร, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ประธานกรรมการ

(พระเอกภักดิ์ อภินันโท, ผศ.ดร.)

..... กรรมการ

(รศ.พิเศษ ดร.อำนาจ เดชชัยศรี)

..... กรรมการ

(ผศ.ดร.ชาติชาย พิทักษ์ชนาคม)

..... กรรมการ

(พระครูปลัดมารุต วรมงคลโล, ผศ.)

..... กรรมการ

(ผศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปุ)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ผศ.ดร.ชาติชาย พิทักษ์ชนาคม ประธานกรรมการ

พระครูปลัดมารุต วรมงคลโล, ผศ. กรรมการ

ผศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปุ กรรมการ

ชื่อวิทยานิพนธ์ : ความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภोधัญบุรี จังหวัดปทุมธานี

ผู้วิจัย : พระครูธัญรัตน์นาคร

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: ผศ.ดร.ชาติชาย พิทักษ์ธนาคม พธ.บ., M.Ed., Ph.D.

: พระครูปลัดมารุต วรมงคลโล, ผศ. ปศ.ศ. พธ.บ. M.Ed.M.A.

: ผศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปู ป.ธ.๔, พธ.บ., M.A., Ph.D.

วันที่สำเร็จการศึกษา : ๒๔ มีนาคม ๒๕๕๕

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “ความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภोधัญบุรี จังหวัดปทุมธานี” ครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภोधัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภोधัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำแนกตาม เพศ และระดับชั้นเรียน และ ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค ความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภोधัญบุรี จังหวัดปทุมธานี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๑ ถึงชั้นปีที่ ๖ โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภोधัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำนวน ๒๖๕ คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มโดยเทียบตารางกลุ่มตัวอย่างของ R.V.Krejcie D.W. Mogran สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การหาค่าความถี่ และร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สถิติทดสอบค่าที (t-test) และสถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance: F-test) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์วิเคราะห์สถิติสำเร็จรูป ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๑. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภोधัญบุรี จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.30$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ๑ ด้าน คือ ด้านความมีน้ำใจ ($\bar{X} = 3.66$) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ๗ ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านความซื่อสัตย์ ($\bar{X} = 3.42$) ด้าน

ความขยัน ($\bar{X} = 3.39$) ด้านความมีวินัย ($\bar{X} = 3.29$) ด้านความสามัคคี ($\bar{X} = 3.26$) ด้านความประหยัด ($\bar{X} = 3.25$) ด้านความสุภาพ ($\bar{X} = 3.18$) และ ด้านความสะอาด ($\bar{X} = 3.16$) ตามลำดับ

๒. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอนัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามเพศ โดยการทดสอบค่าที (t-test) โดยภาพรวม พบว่า ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า ไม่แตกต่างกัน

๓. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอนัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามระดับชั้นเรียน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way Analysis of Variance: ANOVA) โดยภาพรวมพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่ง สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความสุภาพ ด้านความสะอาด และด้านความสามัคคี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกัน

Thesis Title : The Opinion of Students To Wards the Teacher's Role in Moral and Ethical Development of Students at Thanyarat School Thanyaburi District Pathumthani Province

Researcher : PhrakruTanyarattanakron

Degree : Master of Arts (Educational Administration)

Thesis Supervisory Committee

: Asst.Prof.Dr.Chartchai Phitaktanakhom B.A., M.Ed., Ph.D.

: Phakhrupaladmarut Waramongkhalo B.A., M.Ed., M.A.

: Asst.Prof.Dr.Somsak Boonpoo, Pali IV, M.A., Ph.D.

Date of Graduation : March 24 2011

ABSTRACT

The Opinion of Students To Wards the Teacher's Role in Moral and Ethical Development of Students at Thanyarat School Thanyaburi District Pathumthani Province' is a survey research with the following objectives 1) to study students' opinion upon the role of teachers in the development of morality and ethics for students of Thanyarat school in Thanyaburi district of Pathumthani Province; 2) to compare students' opinion upon the role of teachers in the development of morality and ethics for students of Thanyarat school in Thanyaburi district of Pathumthani province according to sex and classroom; and 3) to study the problems and hindrances on students' opinion upon the role of teachers in the development of morality and ethics for students of Thanyarat school in Thanyaburi district of Pathumthani province. The sample of the study consists of 265 Standard 7th-12th students of Thanyarat school in Thanyaburi District of Pathumthani Province based on the ready-made table of sample-sized calculation of R.V.Krejcie and D.W. Morgan. Statistics used for the data analysis includes Percentage, Mean and Standard Deviation, t-test and One-Way Analysis of Variance: F-test based on the ready-made computer programme.

The results of the study are as follows:

1. From the result of the data analysis of students' opinion upon the role of teachers in the development of morality and ethics for students of Thanyarat school in Thanyaburi district of Pathumthani province it was generally found to be moderate ($\bar{X}=3.30$), while individually considering it was found to be high in one aspect i.e., spirit

(\bar{X} =3.66); and to be moderate in seven aspects from the least to the most, i.e., honesty (\bar{X} =3.42), studiousness (\bar{X} =3.39), discipline (\bar{X} =3.29), unity (\bar{X} =3.26), economy (\bar{X} =3.25), politeness (\bar{X} =3.18) and cleanliness (\bar{X} =3.16) respectively.

2. From the result of the comparative analysis of students' opinion upon the role of teachers in the development of morality and ethics for students of Thanyarat school in Thanyaburi district of Pathumthani province classified according to sex through t-test it was generally found not to be significantly different which was not related to the given hypothesis and while individually considering it was also found not to be significantly different.

3. From the result of the comparative analysis of students' opinion upon the role of teachers in the development of morality and ethics for students of Thanyarat school in Thanyaburi district of Pathumthani province classified according to classroom through One-Way Analysis of Variance: ANOVA it was found to be significantly different at 0.05 level that was related to the given hypothesis, while considering individually it was found that the aspects of politeness, cleanliness and unity were significantly different at 0.05 level, whereas others were not significantly different.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยอาศัยความอนุเคราะห์ช่วยเหลือเป็นอย่างดีจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาติชาย พิทักษ์ธนาคม ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ พระครูปลัดमारุต วรมงคลโล,ผศ. และผู้ช่วยศาสตราจารย์ สมศักดิ์ บุญปู้ หัวหน้าวิชาการบริหาร การศึกษาและกิจการคณะสงฆ์ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ให้คำแนะนำชี้แนะตรวจแก้ไขจนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จบลงอย่างสมบูรณ์ ผู้วิจัย ขอขอบพระคุณ และอนุโมทนาขอบคุณไว้ในโอกาสนี้

ขอขอบพระคุณและอนุโมทนาขอบคุณ ผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ได้ให้ความ อนุเคราะห์ช่วยตรวจสอบความถูกต้องทั้งด้านภาษา เนื้อหา ระเบียบวิธีและเครื่องมือที่ใช้ในการ ดำเนินการวิจัยพร้อมทั้งคำแนะนำเพิ่มเติมที่เป็นประโยชน์จนสามารถทำงานบรรลุเป้าหมาย

ขอขอบพระคุณและอนุโมทนาพระครูปลัดปริยัติวิวัฒน์,ดร. ประธานกรรมการผู้ ตรวจสอบวิทยานิพนธ์ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ และกรรมการทุกท่าน ตลอดถึงเจ้าหน้าที่ทุกฝ่าย ที่ได้ตรวจสอบความถูกต้อง อีกทั้งให้คำแนะนำชี้แนะ ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จด้วยดี

คุณประการใด ๆ ที่เกิดจากการทำวิจัย ผู้วิจัยขอน้อมถวายเป็นสักการบูชาแด่ พระรัตนตรัย คุณบิดามารดา ครูอุปัชฌาย์อาจารย์ ตลอดถึงผู้มีอุปการคุณทุกท่าน

พระครูธัญญะรัตนากร

๒๐ มีนาคม ๒๕๕๕

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(๑)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(๓)
กิตติกรรมประกาศ	(๕)
สารบัญ	(๖)
สารบัญตาราง	(๘)
สารบัญแผนภาพ	(๑๑)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(๑๒)
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย	๓
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๔
๑.๖ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับ	๖
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น	๙
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท	๑๐
๒.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท	๑๒
๒.๔ บทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม	๑๒
๒.๕ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม	๒๑
๒.๖ การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของคนไทย	๓๘
๒.๗ จิตวิทยาการสื่อสารกับวัยรุ่น	๔๕
๒.๘ หลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ใช้ในการพัฒนาคุณธรรม	๕๑
๒.๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖๐
๒.๑๐ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๖๙

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๗๐
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๗๐
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๗๐
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๗๑
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๗๒
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๗๓
บทที่ ๔ ผลการศึกษา	๗๔
๔.๑ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจก	๗๕
๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นนักเรียน ที่มีต่อบทบาท ของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์	๗๖
๔.๓ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาท ของครูในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน จำแนกตามเพศ	๘๕
๔.๔ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาท ของครูในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน จำแนกตามระดับการศึกษา	๘๖
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๙๒
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๙๒
๕.๒ อภิปรายผล	๙๓
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๙๗
บรรณานุกรม	๙๙
ภาคผนวก	๑๐๔
ภาคผนวก ก แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๐๕
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือการวิจัย	๑๑๒
ภาคผนวก ค หนังสือออกในการดำเนินการวิจัย	๑๑๘
ประวัติผู้วิจัย	๑๑๙

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่

หน้า

๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๖๘

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๔.๑	แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ	๗๔
๔.๒	แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับชั้นเรียน	๗๔
๔.๓	แสดงการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภอดงหลวง จังหวัดพิจิตร โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยภาพรวม	๗๕
๔.๔	แสดงการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภอดงหลวง จังหวัดพิจิตร โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ด้านความขยัน	๗๖
๔.๕	แสดงการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภอดงหลวง จังหวัดพิจิตร โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ด้านความประหยัด	๗๗
๔.๖	แสดงการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภอดงหลวง จังหวัดพิจิตร โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ด้านความซื่อสัตย์	๗๘
๔.๗	แสดงการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภอดงหลวง จังหวัดพิจิตร โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ด้านความมีวินัย	๗๙
๔.๘	แสดงการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภอดงหลวง จังหวัดพิจิตร โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ด้านความสุภาพ	๘๐

ตารางที่

หน้า

๔.๙	แสดงการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภोधัญบุรี จังหวัดปทุมธานี โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ด้านความสะอาด	๘๑
๔.๑๐	แสดงการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภोधัญบุรี จังหวัดปทุมธานี โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ด้านความสามัคคี	๘๒
๔.๑๑	แสดงการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภोधัญบุรี จังหวัดปทุมธานี โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ด้านความมีน้ำใจ	๘๓
๔.๑๒	ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภोधัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามเพศ โดยการทดสอบค่าที (t-test)	๑๑๖
๔.๑๓	ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภोधัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามระดับชั้นเรียน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way Analysis of Variance: ANOVA)	๘๔
๔.๑๔	แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของ เปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภोधัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามระดับชั้นเรียน โดยภาพรวม	๘๕
๔.๑๕	แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของ เปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภोधัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามระดับชั้นเรียน ด้านความสุภาพ	๘๖

ตารางที่

หน้า

๔.๑๖	แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของ เปรียบเทียบ ความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม นักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำแนกตาม ระดับชั้นเรียน ด้านความสะอาด	๘๙
๔.๑๗	แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของ เปรียบเทียบ ความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม นักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำแนกตาม ระดับชั้นเรียน ด้านความสามัคคี	๙๐

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อภาษาไทย

คำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ การอ้างอิงใช้ระบบระบุ เล่ม ข้อ หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ ดังตัวอย่าง เช่น ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๐๘/๑๕๕. หมายถึง ทีฆนิกาย มหาวรรค พระไตรปิฎก เล่มที่ ๑๐ ข้อที่ ๒๐๘ หน้า ๑๕๕

พระสุตตันตปิฎก

ธ.ข.อ.	(ไทย)	=	ขุททกนิกาย	ธรรมบทอรรถกถา		(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎีกวรรค	(ภาษาไทย)
ส. สพา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สพายตนวรรค	(ภาษาไทย)
ขุ.เปต.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	เปตวัตถุ	(ภาษาไทย)
อจ.ทสก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ทสกนิกาย	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถานการณ์บ้านเมืองของประเทศไทยเราในปัจจุบันนี้ ดูน่าเป็นห่วง อย่างยิ่งไม่ว่าจะเป็นวิกฤตทางเศรษฐกิจ ปัญหาความเสื่อมถอยในด้านคุณธรรมและจริยธรรมของคน ทั้งในระดับนักการเมือง ข้าราชการ หรือ คนในแวดวงอาชีพอื่นๆ ภาพที่เห็นชัดเจนและเป็นข่าวอยู่ทุกวัน ก็คือ การทุจริตคอร์รัปชั่น การก่ออาชญากรรม การเสพและการค้ายาเสพติด ซึ่งแพร่ระบาดในกลุ่มเยาวชนไทย ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึง อุดมศึกษา รวมถึงการแต่งกาย ล่อแหลมที่เป็นมูลเหตุก่อให้เกิดอาชญากรรมทางเพศของนักศึกษาหญิง การขายบริการทางเพศของนักศึกษา การที่นักศึกษาอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภรรยา การทะเลาะวิวาทของนักศึกษา ทั้งภายในสถาบันและต่างสถาบัน เหล่านี้เป็นต้น

นอกจากนี้สังคมไทยยังให้คุณค่ากับผู้มีเงิน ทรัพย์สินและอำนาจมากกว่าผู้ที่มีความสุจริต ขยันและบากบั่นทำงาน ทำให้เด็กและนักเรียนขาดแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต เพราะเด็กและนักเรียนมักมีการเลียนแบบผู้ใหญ่ เพื่อนำมาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตและคำนิยมตามสังคมที่ให้คุณค่ากับความร่ำรวย การบริโภคและความสบายมากกว่าความพอเพียง การมีวินัยและการทำงานหนัก ด้วยเหตุนี้ เด็กและนักเรียนจำนวนมากจึงเข้าไปพัวพันกับอบายมุขต่างๆ เช่น สารเสพติด เหล้า บุหรี่ การพนัน เป็นต้น ด้วยทั้งยังส่งผลให้เกิดปัญหาสังคมต่างๆ ตามมา เช่น การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การใช้ความรุนแรงในการตัดสินใจ ปัญหาการยกพวกตีกันของกลุ่มนักเรียน และการประพฤติตนไม่เหมาะสมเรื่องความสัมพันธ์กับเพศตรงข้ามของนักเรียน เป็นต้น ซึ่งก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อชีวิต การกระทำความผิด การมีคุณภาพชีวิตที่ดี และจำนวนไม่น้อยที่ตกเป็นเหยื่อของมิจฉาชีพในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งการเข้าสู่ธุรกิจบริการทางเพศ^๑

วัยรุ่น เป็นวัยที่แสดงพฤติกรรมได้หลายประการ เช่น คือ ไม่เชื่อฟัง ละเมิด กฎเกณฑ์กติกาดังกล่าว มีแฟนและมีเพศสัมพันธ์ ใช้ยาเสพติด ทำผิดกฎหมาย ปัญหาพฤติกรรมบางอย่าง มักเกิดขึ้นมานานจนทำให้การแก้ไขทำได้ยาก การป้องกันปัญหาจึงมีความจำเป็น

^๑อัญมณี บุรณกานนท์ และพิมพ์ใจ นามรัมย์, สภาวะการณ์ปัจจุบันของเด็ก นักเรียนและครอบครัว และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย: การศึกษาทบทวนสภาวะการณ์เด็กและนักเรียนและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๑-๘.

และสำคัญมากกว่าการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว การป้องกันดังกล่าว ควรเริ่มตั้งแต่การส่งเสริมความรัก ความอบอุ่นจากครอบครัว พ่อแม่ ครูอาจารย์และผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเด็กทุกคน

นอกจากนี้ สังคมและสิ่งแวดล้อม ก็ควรมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และวัยรุ่นเช่นเดียวกัน จึงควรให้ความสำคัญ จะได้ช่วยป้องกันปัญหาของวัยรุ่น โดยเฉพาะแล้ว เด็กนักเรียนมัธยมศึกษาซึ่งอยู่ในวัยที่กำลังจะเปลี่ยนแปลง วัยกำลังอยากรู้อยากเห็น อยากรทดลองสิ่งใหม่ เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของเพื่อนๆ

ปัญหาที่เกิดขึ้นในกลุ่มเยาวชนดังกล่าว ทุกคนต่างลงความเห็นตรงกันว่า เยาวชนไทยของเรา ขาดการปลูกฝังในด้าน คุณธรรมและจริยธรรมอย่างยั่งยืน คือ อาจจะมีอยู่บ้าง แต่เป็นแบบฉาบฉวย ไม่เกิดผลที่ถาวร ในขณะที่สังคมไทยต้องการเห็นภาพการพัฒนาเยาวชนไทย ไปสู่การเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพ มีความสมบูรณ์ ทั้งกายและจิตใจ มีสติปัญญา มีความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

คุณธรรมและจริยธรรมเป็นหลักความประพฤติ หรือแนวทางในการปฏิบัติตน ที่ควรแก่การยึดถือปฏิบัติ เพื่อสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข โดยมีคุณธรรม และศีลธรรมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ จึงเปรียบเสมือนการพัฒนาคุณภาพจิตใจที่มีอิทธิพล ต่อความประพฤติของตนเอง เป็นสภาวะที่เราห้ามจิตใจของเราไม่ให้ทำในสิ่งผิด หรือบอก ไม่ให้คนอื่นทำ ทั้งคุณธรรมและจริยธรรม จึงเป็นตัวกำหนดความประพฤติของเรา ให้ปฏิบัติ ในสิ่งที่ถูกที่ควรในสังคม

การพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรม ตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นวิธีการนำศาสนา สู่เยาวชนให้เห็นคุณค่าความสำคัญทางศาสนา และช่วยขัดเกลาจิตใจของเยาวชนให้มีความรู้ ความเข้าใจ และปฏิบัติตนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เพราะในปัจจุบันเยาวชนกำลังหลงใหล วัฒนธรรมของชาวตะวันตก ประสบปัญหาด้านศีลธรรม เช่น การลักขโมย การข่มขืน การกระทำชำเรา ติดยาเสพติด อดายมุขการพนัน เกเรก้าวร้าว หนีเรียน พระครูปฐมสมศีลาภรณ์ (สำเภาแก้ว) สรุปว่า การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนได้ ดังนี้^๒

๑. ปัญหาที่นักเรียนไม่ได้พัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ได้ส่งผลให้คุณภาพชีวิต ของนักเรียนไทยตกต่ำ ทำให้นักเรียนซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญให้กับประเทศในอนาคตเป็นผู้ที่ ไม่มีคุณภาพเต็มศักยภาพ การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมเป็นวิธีหนึ่งที่จะพัฒนานักเรียน ให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมและจริยธรรม วัฒนธรรมอันดีงามในสังคม

^๒พระครูปฐมสมศีลาภรณ์, (สำเภาแก้ว) “ทัศนะของนักเรียนต่อบทบาทของพระสงฆ์ไทยในการ ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ปทุมธานี เขต ๒”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพุทธศักราช ๒๕๕๓), หน้า ๕๖.

๒. คุณธรรม และจริยธรรม เป็นกลไกที่ช่วยควบคุมความประพฤติกรรมของสมาชิกสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขบนรากฐานของการกระทำที่ไม่ทำให้ตนเอง และสังคมเดือดร้อน การปลูกฝังจริยธรรมอย่างเพียงพอและสม่ำเสมอนอกจากจะทำให้เด็กและนักเรียนเกิดความละเอียดต่อการกระทำ ความซื่อ หันมาประพฤติความดี และกระทำความผิดน้อยลง และยังช่วยปลูกจิตสำนึกให้เด็กและนักเรียนมีความรับผิดชอบต่อนตนเองและสังคม อันจะช่วยป้องกันแก้ไขปัญหาดังกล่าวในสังคมได้

การพัฒนาการศึกษาและคุณภาพชีวิตของนักเรียน ต้องเป็นหน้าที่ของครูซึ่งมีต่อ นักเรียนอย่างต่อเนื่อง และในปัจจุบัน บุคลากรทางการศึกษาได้รับยกย่องจากสังคมว่าเป็นบุคคลที่มีบทบาทที่สำคัญในการอบรม สั่งสอนให้เด็กได้เจริญเติบโตเป็นผู้ที่มีคุณภาพ ศักยภาพ นำพาประเทศสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

ดังนั้น จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาเรื่องนี้ ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอนัญบุรี จังหวัดปทุมธานี เพื่อพัฒนาให้นักเรียนได้เป็น คนดี คนเก่ง มีคุณธรรมและจริยธรรม สามารถดำเนินชีวิตให้อยู่คู่กับสังคมมนุษย์ ให้เป็นคนดี คนเก่ง มีความรู้คู่คุณธรรม อยู่ร่วมกับสังคมไทย และประชาคมโลกได้อย่างมีความสุข

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอนัญบุรี จังหวัดปทุมธานี

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอนัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำแนกตาม อายุ เพศ ชั้นปีที่เรียน

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค ความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอนัญบุรี จังหวัดปทุมธานี

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนมัธยมศึกษา ชั้นปีที่๑-๖ โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอนัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำนวน ๘ ด้าน ๑) ความซื่อ ๒) ความประหยัด ๓) ความซื่อสัตย์ ๔) ความมีวินัย ๕) ความสุภาพ ๖) ความสะอาด ๗) ความสามัคคี และ ๘) ความมีน้ำใจ

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่จะศึกษาครั้งนี้ นักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๑ ถึงชั้นปีที่ ๖ โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอรัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำนวนทั้งสิ้น ๘๘๘ คน

๑. นักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๑	๑๔๐ คน
๒. นักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๒	๑๔๐ คน
๓. นักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓	๑๓๐ คน
๔. นักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๔	๑๖๐ คน
๕. นักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๕	๑๖๐ คน
๖. นักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๖	๑๕๘ คน
รวม	๘๘๘ คน

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการศึกษาวิจัยตั้งแต่เดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ ถึงเดือน ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๔ รวมเป็นเวลาทั้งสิ้น ๖ เดือน

๑.๓.๔ ขอบเขตสถานที่

ผู้วิจัยได้กำหนดสถานศึกษาโรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอรัญบุรี จังหวัดปทุมธานี เพื่อลงพื้นที่เก็บข้อมูลเชิงปฏิบัติการ และรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ต่อไป

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ ความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอรัญบุรี จังหวัดปทุมธานี เป็นอย่างไร

๑.๔.๒ การเปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอรัญบุรี จังหวัดปทุมธานี เป็นอย่างไร

๑.๔.๓ ปัญหา อุปสรรค ความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอรัญบุรี จังหวัดปทุมธานี เป็นอย่างไร

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอรัญบุรี จังหวัดปทุมธานี แตกต่างกัน

๑.๕.๒ นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอรัญบุรี จังหวัดปทุมธานี แตกต่างกัน

๑.๕.๓ นักเรียนที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของครู ในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี แตกต่างกัน

๑.๖ คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑ ความคิดเห็น หมายถึง วิธีการถ่ายทอด ความคิด ความรู้ ประสบการณ์ ความรู้สึกและอารมณ์ของผู้เขียนไปยังผู้อ่าน โดยใช้ภาษาเป็นเครื่องมือเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจ ความคิดนั้นๆ ได้ ถ้าสามารถใช้ภาษาในการถ่ายทอดได้ดี ก็จะทำให้ผู้อ่านเข้าใจความคิดนั้นๆ ได้

๑.๖.๒ นักเรียน หมายถึง นักเรียนที่เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี

๑.๖.๓ พัฒนาคุณธรรม และจริยธรรม หมายถึง การเรียนรู้การปลูกฝัง การเสริมสร้าง เพื่อการเปลี่ยนแปลงด้านคุณธรรมและจริยธรรม อันเป็นประโยชน์เกื้อกูล ในการไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

๑.๖.๔ คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี กรอบความประพฤติที่ดีงาม

๑.๖.๕ จริยธรรม หมายถึง การปฏิบัติการทำความดี

๑.๖.๖ คุณธรรม และจริยธรรม หมายถึง แนวทางประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุ สภาพชีวิตที่มีคุณค่า คุณธรรมที่แสดงออกทางกาย ในลักษณะที่ดีงาม อันเป็นที่พึงประสงค์ ของสังคมและมีพฤติกรรมที่เข้ากับกฎเกณฑ์มาตรฐานที่ปฏิบัติ

๑.๖.๗ ครู หมายถึง บุคลากรทางการศึกษาที่ทำหน้าที่สอนในโรงเรียนธัญรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี

๑.๖.๘ ขยัน หมายถึง ความเอาใจใส่ต่อหน้าที่การงาน มีความรักผิดชอบต่อหน้าที่ การงาน เอาใจใส่ในหน้าที่ที่รับผิดชอบ

๑.๖.๙ ประหยัด หมายถึง รู้จักในการใช้จ่ายตามฐานะ รู้จักออม รู้จักหา รู้จักจ่าย ในสิ่งที่เกิดประโยชน์มากที่สุด ประหยัดอดออมในสิ่งที่มีค่า จ่ายในสิ่งที่จำเป็น

๑.๖.๑๐ ความซื่อสัตย์ หมายถึง ความซื่อสัตย์ต่อความรับผิดชอบต่อตนเองและเพื่อน

๑.๖.๑๑ ความมีวินัย หมายถึง การประพฤติ การปฏิบัติ อย่างถูกต้อง เหมาะสม กับจรรยาบรรณ กฏระเบียบ วินัย กฎหมาย และหลักของศีลธรรมหรือตามวินัย

๑.๖.๑๒ ความสุภาพ หมายถึง นักเรียนพูดด้วยวาจาอ่อนน้อมต่อตนเอง ด้วยคำพูด ที่สุภาพเรียบร้อยแสดงความเคารพต่อบุคคล และสถานที่

๑.๖.๑๓ ความสะอาด หมายถึง การแต่งกายที่สุภาพเรียบร้อย

๑.๖.๑๔ ความสามัคคี หมายถึงความร่วมมือร่วมใจ ความพร้อมเพรียงของหมู่คณะ ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในการประกอบกิจการงานร่วมกัน เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วง ไปได้ด้วยดี

๑.๖.๑๕ ความมีน้ำใจ หมายถึง นักเรียนช่วยกันทำการงาน ช่วยเหลือเพื่อนนักเรียน และครู

๑.๖.๑๖ โรงเรียนธัญรัตน์ หมายถึง โรงเรียนที่เปิดทำการเรียนการสอน อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๗.๑. ทำให้ได้ทราบความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี

๑.๗.๒. ทำให้ได้ทราบการเปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี

๑.๗.๓. ทำให้ได้ทราบปัญหา อุปสรรค ความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี

- ๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดเห็น
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท
- ๒.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท
- ๒.๔ บทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม
- ๒.๕ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม
- ๒.๖ การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของคนไทย
- ๒.๗ จิตวิทยาการสื่อสารกับวัยรุ่น
- ๒.๘ หลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ใช้ในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม
- ๒.๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๑๐ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดเห็น

การคิดเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในสมองอันเนื่องจากการใช้สัญลักษณ์แทนสิ่งของ เหตุการณ์หรือ สถานการณ์ต่างๆ การคิดเป็นกระบวนการทางสมองที่ใช้สัญลักษณ์จินตภาพ ความคิดเห็น และความคิด รวบรวม แทนประสบการณ์ในอดีต ความเป็นไปได้ในอนาคต และความเป็นจริงที่ปรากฏ การคิดจึงทำให้คนเรา มีกระบวนการทางสมองในระดับสูง กระบวนการเหล่านี้ได้แก่ตรรกศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษา จินตนาการ ความใส่ใจ ชาวปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ และอื่นๆ กล่าวว่าการคิดเป็นกิจกรรมทางสมอง เป็นกระบวนการทางปัญญาซึ่งประกอบด้วยสัมผัส การรับรู้ การรวบรวม การจำ การรื้อฟื้นข้อมูลเก่าหรือประสบการณ์โดยที่บุคคลนำข้อมูลข่าวสารต่างๆ เก็บไว้เป็นระบบ การคิดเป็นการจัดรูปแบบข้อมูลข่าวสารใหม่กับข้อมูลเก่า ผลการจัดสามารถแสดงออกมาภายนอกให้ผู้อื่นรับรู้ได้

ทัศนะ ตามความหมายของพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง ความเห็น การเห็น เครื่องรู้เห็น สิ่งที่เห็น การแสดง ซึ่งเป็นความหมายที่ใกล้เคียงกับทัศนคติ ซึ่งหมายถึงแนวความคิด^๑

^๑พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๒๕, หน้า๓๘๙.

ศรีสมบุรณ์ แยมกมล ได้สรุปความคิดเห็นว่า เป็นการแสดงออกทางความรู้สึก หรือความเชื่อมั่นต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง ซึ่งอาจเกิดจากการ ประเมินผลสิ่งนั้น หรือเหตุการณ์นั้น โดยมีอารมณ์ ประสบการณ์ และสภาพแวดล้อม ในขณะ นั้นเป็นพื้นฐาน การแสดงออกมา ซึ่งอาจถูกต้องหรือไม่ ก็ได้อาจจะได้รับการยอมรับหรือปฏิเสธ จากคนอื่นก็ได้ การแสดงความคิดเห็นอาจทำด้วยคำพูด หรือการเขียนก็ได้^๒

รัฐกานต์ สุขสว่าง ได้ให้ความหมายของความคิดเห็นว่า ความเชื่อที่ไม่ได้ตั้งอยู่ บนความรู้ันแท้จริง ความคิด และการลงความเห็นของแต่ละบุคคล ที่เห็นว่าจะเป็นจริง ตามที่คิดไว้^๓

ไพโรจน์ ฉัตรศิริมงคล กล่าวว่า ความคิดเห็น (Opinion) กับทัศนคติ (Attitude) มักจะถูกใช้สลับกันได้เสมอ ทัศนคติมักจะหมายถึงความพยายามที่จะทำ (Intention to Act) ซึ่งจะเกี่ยวข้องอย่างมากกับอุปนิสัยและพฤติกรรม ส่วนความคิดเห็นเป็นเพียงคำพูดและ เครื่องหมาย แต่ทุกคราวที่พูดถึงการทดสอบทัศนคติ มักจะเผยถึงความคิดเห็นด้วย^๔

ทวี เลรามัญญ กล่าวว่าความคิดเห็นเป็นการแสดงออก ด้วยความรู้สึกที่อยู่บนพื้นฐาน ของข้อเท็จจริง และทัศนคติของบุคคลต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ซึ่งอาจจะเป็นบุคคล กลุ่มคน หรือสถานการณ์ เป็นต้น ความคิดเห็นนี้อาจจะเป็นไปทางเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยกับสิ่งนั้นก็ได้

ทัศนะ หมายถึงความคิดเห็นที่ประกอบด้วยเหตุผล ในหนังสือภาษาไทย (ท ๖๐๖) ได้กล่าวถึงความหมายของทัศนะของคนไทยในสังคม ที่เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งว่า เป็นสิ่ง ปกติวิสัย หากแสดงทัศนะออกมาโดยบริสุทธิ์ใจ เพื่อประโยชน์การสร้างสรรค์และเจตนาดี แม้ว่า จะแตกต่างหรือขัดแย้งกัน ก็นับว่ามีประโยชน์ เพราะช่วยให้บุคคลอื่นๆ ดั่งนั้นบุคคลแสดงทัศนะ ที่แตกต่างกัน จึงไม่ได้แสดงว่าเกิดการแตกความสามัคคีในสังคม^๕

^๒ศรีสมบุรณ์ แยมกมล, “ความคิดเห็นของประชาชนต่อศักยภาพในการบริหารของสภาตำบล ภายใต้พระราชบัญญัติสภาตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดฉะเชิงเทรา”, **ภาคนิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต**, (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๘), หน้า ๔๗.

^๓รัฐกานต์ สุขสว่าง, “ความคิดเห็นของนายกเทศมนตรีและปลัดเทศบาลต่อการจัดการขยะมูล ฝอยภายในเขตเทศบาล” , **ภาคนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต**, (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๘), หน้า ๔๗.

^๔ไพโรจน์ ฉัตรศิริมงคล, “ความคิดเห็นของผู้ใช้บริการต่อการให้บริการธนาคาร ไทยท努จำกัด (มหาชน) ศึกษาเฉพาะกรณีสาขาพันธุ์ทิพย์พลาซ่า”, **ภาคนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต**, สถาบันบัณฑิต พัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๓๓,

^๕ทวี เลรามัญญ, “ความคิดเห็นของอาจารย์มหาวิทยาลัยเกี่ยวกับการวิจัยทางสังคมศาสตร์”, **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต**, (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๔.

Engle และ Shellgrove กล่าวว่า ความคิดเห็น คือ การแสดงออกทางด้านเจตคติ ที่ออกมาเป็นคำพูด เป็นการสรุปหรือการลงความคิดเห็นโดยอาศัยความรู้พื้นฐานที่มีอยู่^๖

จุมพล สัตยาภรณ์ ให้ความหมายว่า ความคิดเห็น เป็นการแสดงออกของแต่ละบุคคลในอันที่จะพิจารณาอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเป็นการประเมินผลสิ่งใดสิ่งหนึ่งจากสถานการณ์สิ่ง แวดล้อมต่างๆ หรือเป็นการแสดงออกถึงการลงความคิดเห็นของบุคคลหนึ่งในข้อเท็จจริงซึ่งแต่ละบุคคลว่าถูกต้อง แต่คนอื่นอาจไม่เห็นด้วยก็ได้^๗

สิ่งสำคัญ ๒ ประการ ที่ทำให้คนมีทัศนคติที่แตกต่างกัน คือ

๑. คุณสมบัติตามธรรมชาติของมนุษย์ หมายถึง คุณสมบัติที่ติดตัวมนุษย์มาแต่เกิด เช่น ไหวพริบ เซอร์วิชั่น ความถนัดฯ

๒. สิ่งแวดล้อม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่นบ้าน ชุมชน ระบบการศึกษา สื่อมวลชนฯ

คุณสมบัติตามธรรมชาติของมนุษย์ เป็นสิ่งต้องอาศัยการส่งเสริม และสนับสนุน จากสิ่งแวดล้อมด้วย จึงจะพัฒนาได้อย่างเต็มที่ ฉะนั้นกล่าวได้ว่า อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม มีความสำคัญเป็นอันมากต่อการแสดงทัศนคติของบุคคล

อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม จะทำให้บุคคลมีความรู้ ประสบการณ์ ความเชื่อ รวมทั้ง ค่านิยมแตกต่างกันไป ความแตกต่างกันนี้ มีผลทำให้บุคคลเกิดทัศนคติที่แตกต่างกันไปด้วย

จากที่กล่าวมา จึงสรุปได้ว่า ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกทางความรู้สึก หรือ ความเชื่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง ซึ่งอาจเกิดจากการประเมินผลสิ่งนั้น หรือเหตุการณ์นั้น โดยอาศัยความรู้ อารมณ์ ประสบการณ์ และสภาพแวดล้อมในขณะนั้น เป็นพื้นฐานการแสดงออก ซึ่งอาจจะถูกต้องหรือไม่ก็ได้ อาจจะได้การยอมรับหรือปฏิเสธ จากคนอื่นก็ได้ ความคิดเห็นนี้อาจจะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา การแสดงความคิดเห็น อาจแสดงออกทางบวก หรือทางลบก็ได้ หรือด้วยการพูดหรือเขียนก็ได้

ความคิดเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในสมองที่ใช้สัญลักษณ์หรือภาพแทนสิ่งของ เหตุการณ์หรือสถานการณ์ต่างๆ โดยมีการจัดกระบวนการความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร ซึ่งเป็น ประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่หรือสิ่งเร้าใหม่ ที่ไปได้ ทั้งในรูปแบบธรรมดา และ สลับซับซ้อน ผลจากการจัดระบบสามารถ แสดงออกได้หลายลักษณะ เช่น การให้เหตุผล

^๖Engle และ Shellgrove อังโน ไพโรจน์ ฉัตรศิริมงคล, “ความคิดเห็นของผู้ใช้บริการต่อการ ให้บริการของธนาคารไทยทูน จำกัด (มหาชน)”, ศึกษาเฉพาะกรณีสาขาพันธ์ทิพย์พลาซ่า, **ภาคนิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต**, (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๓๖.

^๗จุมพล สัตยาภรณ์, “ทัศนคติของลูกค้าต่อการให้บริการด้านเงินฝากของธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์การเกษตร: ศึกษาเฉพาะกรณีสาขาสูงเนินจังหวัดนครราชสีมา”, **ภาคนิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต**, (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๒), หน้า ๗.

การแก้ปัญหาต่างๆเนื่องจากการคิดเป็น ะบวนการที่เกิดขึ้นในสมอง เราจึงควรที่จะทราบเกี่ยวกับสมอง เช่น โครงสร้างทางสมอง และพิจารณาว่ามีความสัมพันธ์กับความคิดเสมอ

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

คำว่า บทบาท ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การทำหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การแสดงพฤติกรรมบทบาทหรือตำแหน่งหน้าที่ บทบาทจึงถือเป็นเรื่องจำเป็นและสำคัญสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งในหน่วยงานต่างๆ มีนักวิชาการได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทในแง่มุมต่างๆ^๕

บทบาท คือพฤติกรรมที่ปฏิบัติตามสถานภาพ บทบาทเป็นพฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้บุคคลต้องกระทำตามหน้าที่ เช่น เป็นครูต้องสอนนักเรียน เป็นตำรวจต้องพิทักษ์สันติราษฎร์ ทหารต้องเป็นรั้วของชาติ บุตรต้องเชื่อฟังบิดามารดา เป็นต้น

เมื่อคนเราติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นมากขึ้น ย่อมจะต้องแสดงบทบาทหลายบทบาทมากขึ้นตามคู่บท หรือตามสถานภาพอันเกิดจากความสัมพันธ์อื่นๆ และบางครั้งบทบาทที่เกิดขึ้นอาจเกิดการขัดแย้งกันได้ เช่น ขณะที่เขาจะแสดงบทบาทเป็นผู้บังคับบัญชา แต่ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาในหน่วยราชการที่เขารับผิดชอบเป็นบิดาของเขา ในสถานภาพที่เป็นบุตรเขาจะต้องเชื่อฟังบิดา ต้องเคารพบิดา ดังนั้นในกรณีเช่นนี้ย่อมทำให้เกิดความอึดอัดใจจำเป็นต้องหาทางเลือกในการปฏิบัติ ลักษณะเช่นนี้จะเป็นปัญหาที่เกิดจากบทบาท ขัดแย้งกัน

เมื่อบุคคลได้ดำรงตำแหน่งในสังคม ย่อมจะต้องแสดงบทบาทตามตำแหน่งนั้นๆ ตำแหน่งเดียวกัน แต่ผู้ดำรงตำแหน่งคนละคนอาจมีบทบาทต่างกันไป เพราะต่างคนต่างมีนิสัย ความคิด ความสามารถ การอบรม กำลังใจ มูลเหตุจูงใจ ความพอใจในสิทธิหน้าที่ สภาพขอจิตใจและร่างกายที่ไม่เหมือนกัน ฉะนั้นบทบาทจึงเป็นเพียงรูปการ (aspect) ทางพฤติกรรมของตำแหน่ง

ดังนั้น มนุษย์แต่ละคน แต่ละสถาบันต่างมีบทบาทหลายอย่างที่ซ้อนกันและกันและต่างคนต่างได้แสดงบทบาทตามสิทธิหน้าที่หรือตามทัศนคติของตน บางครั้งการปฏิบัติบทบาทหนึ่งอาจจะไปขัดกับอีกบทบาทหนึ่งก็ได้ จึงมีความพยายามจัดบทบาทเพื่อความเหมาะสมในการแสดงบทบาทในสถานการณ์ต่างๆ โดยทุกสังคมจะกำหนดบทบาทหรือได้รับการถ่ายทอดสืบต่อๆกันมา โดยสังคมหรือกลุ่มชนนั้นๆ บางครั้งก็เกิดขึ้นเองโดยที่ไม่ได้ถูกกำหนดหรือคาดหวังจากสังคมเพราะเป็นบทบาทที่ถูกกระทำโดยมโนธรรม

^๕ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช๒๕๔๖, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๖๐๒.

สงวน สุทธิเลิศอรุณ กล่าวว่า บทบาทคือ การประกอบพฤติกรรมตามตำแหน่งหน้าที่ซึ่งเป็นไปตามความคาดหวังของสังคม ตามลักษณะการรับรู้และตามที่แสดงจริง บทบาทเป็นผลรวมของสิทธิ์และหน้าที่ เช่น บุคคลที่เป็นครู ต้องประกอบพฤติกรรมในการสอนและอบรม เมื่อแสดงพฤติกรรมดังกล่าวแล้วจะเป็นไปตามที่สังคมคาดหวังหรือไม่ก็ตาม^๙

เหลื่อ เอกตะคุ กล่าวว่า บทบาทหมายถึง แนวทางของการแสดง พฤติกรรมความคิดเห็น และการปฏิบัติของบุคคลตามตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับจากสังคม เช่น ครู มีบทบาทหน้าที่ในการสั่งสอนให้ความรู้แก่นักเรียน^{๑๐}

สุนทร กุญชร กล่าวว่า บทบาท หมายถึง แนวทางของการแสดงออกหรือปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในตำแหน่งทางสังคม ทางหน้าที่การงาน ตามสภาพแวดล้อมของแต่ละบุคคลที่เป็นอยู่ เช่น ครอบบาทหน้าที่ในการสอนให้ความรู้แก่ผู้เรียน ตำรวจมีบทบาทหน้าที่ในการรักษาความสงบภายในประเทศ เป็นต้น^{๑๑}

สุรพล สุวัตติกุล กล่าวว่า บทบาทหมายถึง การกระทำหรือการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ที่รับผิดชอบและการปฏิบัติตามตำแหน่ง ตามสถานภาพของแต่ละบุคคลที่เป็นอยู่ ถ้าตำแหน่งหรือสถานภาพเปลี่ยนไป บทบาทที่มีอยู่ก็เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย^{๑๒}

สรุปได้ดังนี้ บทบาทเป็น แบบแผนพฤติกรรม หรือการได้กระทำต่างๆ ของบุคคลที่สังคมคาดหวัง หรือกำหนดให้ กระทำโดยจะมีความเกี่ยวเนื่องกับอำนาจหน้าที่และสิทธิซึ่งขึ้นอยู่กับฐานะ หรือตำแหน่ง ทางสังคมของบุคคลนั้นซึ่งจะเป็นตัวกำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งนั้นๆ ยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ หากบุคคลที่สังคมคาดหวังนั้นไม่ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ตามที่ได้ดำรงตำแหน่ง ก็จะไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม

^๙สงวน สุทธิเลิศอรุณ, **ทฤษฎีและปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : อักษรพัฒนาพานิชย์, ๒๕๔๗), หน้า ๖๘.

^{๑๐}เหลื่อ เอกตะคุ “บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนมัธยมศึกษาในทัศนของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา” ,**วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๗), หน้า ๗.

^{๑๑}สุนทร กุญชร, “บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดชัยภูมิ” ,**วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐.

^{๑๒}สุรพล สุวัตติกุล, “ความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระนอง” ,**วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๗.

๒.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

เมื่อกล่าวถึงเรื่องพฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคล สิ่งที่จะเว้นไม่ได้ในการพิจารณาถึงการแสดงพฤติกรรม คือบทบาทของบุคคลเพราะการแสดงพฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคลมีความเชื่อมโยงกับบทบาทที่พึงมีของบุคคล เป็นการแสดงให้เห็นว่าตนเองเป็นใครอยู่ในสถานภาพใดและควรมีบทบาทพฤติกรรมอย่างไร ซึ่งมีผู้จำแนกประเภทบทบาทไว้ดังนี้

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ ได้กล่าวถึงบทบาทว่า ประกอบด้วยลักษณะต่างๆ ๓ ประการ^{๑๓} คือ

๑. บทบาทในอุดมคติ (ideal role) ได้แก่บทบาทที่กำหนดไว้เป็นกฎหมาย หรือตาม ความคาดหวังของบุคคลทั่วไปในสังคม เป็นแบบฉบับที่สมบูรณ์ซึ่งผู้ที่มีสถานภาพหนึ่งๆ ควรกระทำแต่อาจไม่มีใครทำตามนั้น

๒. บทบาทตามที่บุคคลเข้าใจหรือรับรู้ เป็นบทบาทที่ขึ้นอยู่กับบุคคลนั้นๆ จะคาดคิดด้วยตัวเองว่าควรเป็นอย่างไร ทั้งนี้ย่อยเกี่ยวข้องกับทัศนคติ ค่านิยมหรือบุคลิกภาพ และประสบการณ์ของบุคคลแต่ละคน

๓. บทบาทที่แสดงออกจริง ได้แก่การกระทำที่บุคคลปฏิบัติจริง ซึ่งย่อมขึ้นอยู่กับสถานการณ์เฉพาะหน้าในขณะนั้นด้วย

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีบทบาท ซึ่งเป็นทฤษฎีย่อยในทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ โดยกล่าวถึงลักษณะของมนุษย์ และลักษณะของปัจเจกบุคคลและย้ำให้เห็นว่า ตัวเชื่อมระหว่างมนุษย์กับสังคมนั้นก็คือบทบาท สังคมมนุษย์ คือโรงละคร มนุษย์แต่ละคนคือ ตัวแสดงที่มีบทบาทชัดเจนสำหรับแสดงมีบทละคร เป็นตัวกำกับมนุษย์แต่ละคนมีตำแหน่งต่างๆ ชัดเจนที่จะต้องดำรง มีบรรทัดฐานสังคมควบคุมพฤติกรรมตัวละครต้องเชื่อฟังผู้กำกับ มนุษย์ทุกคนก็ปรับตัวเข้ากับผู้ชมได้

๒.๔ บทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม

การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้กับคน เป็นเรื่องใหญ่ท้าทายและน่าเบื่อ แต่เมื่อเราอยากเห็นความเจริญรุ่งเรืองของเยาวชนเราก็จำเป็นต้องทำ ซึ่งบทบาทและหน้าที่ของครู สิ่งแรกคือการเป็นแบบอย่างที่ดี การทำบรรยากาศที่บ้านและโรงเรียนให้เป็นบรรยากาศแห่งความรักและความเข้าใจ พ่อแม่มีเวลาอยู่กับลูก รับประทานอาหารให้โอภาสลูกได้ร่วมคิด ครูเห็นคุณค่าของเด็ก เปิดโอกาสให้เด็กได้คิด ตัดสินใจ ฝึกความกล้า เด็กจะมีความเข้าใจชีวิต เกิดความรู้สึก

^{๑๓}จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์และคณะ, สังคมวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า๔๕.

และทัศนคติในทางที่ดี ประพฤติ ดี เกิดเป็นวินัยในตนเองในที่สุด ครูเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุดตรงลงมาจากพ่อแม่ ดังนั้นครูจึงมีบทบาทสำคัญในการช่วยอบรมขัดเกลาและพัฒนาเด็กนอกเหนือจากการสอนด้านวิชาการ

ทศนา แชมมณี กล่าวโดยสรุปว่า การพัฒนาจริยธรรมให้แก่เด็กต้องอาศัยความเข้าและความร่วมมือจากทุกฝ่ายโดยเฉพาะอย่างยิ่งครูและผู้ปกครองซึ่งเป็นที่ใกล้ชิดเด็กมากที่สุด และเพื่อให้การพัฒนาจริยธรรมได้ผลดียิ่งขึ้น การได้ทราบความคาดหวังของแต่ละฝ่ายเพื่อสร้างความเข้าใจและร่วมมือกันในการดำเนินการกิจกรรมต่างๆ ในการพัฒนาจริยธรรมให้เป็นไปตามความคาดหวังของแต่ละฝ่าย^{๑๔}

ผกา สัตยธรรม กล่าวถึงบทบาทของครูที่สำคัญ^{๑๕}

๑. ครูมีบทบาทในการพัฒนาคนและสร้างคน กล่าวคือ นอกจากครูจะเป็นผู้ที่ให้วิชาความรู้แล้วจะต้องให้คุณธรรม และจริยธรรมควบคู่กันไปด้วย เด็กต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถมีความรู้และมีคุณธรรมและจริยธรรม หรือที่เรากล่าวเด็กต้องเป็นคนเก่งและคนดี ดังนั้นครูจึงควรมีความลึกซึ้งในเรื่องที่สอนและมีคุณธรรมและจริยธรรม รวมถึงการ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กด้วย

๒. บทบาทของครูในการสืบทอดและรักษาระเบียบประเพณีและวัฒนธรรมของชาติ สังคมมุ่งหวังว่าโรงเรียนมีบทบาทในการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติตลอดจนการสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติให้คงอยู่ต่อไป ดังนั้นครูในฐานะผู้ดำเนินการจะต้องมีความรู้ความสามารถที่จะอบรมสั่งสอนและมีความสามารถในการถ่ายทอดประสบการณ์ต่างๆ ตลอดจนจัดประสบการณ์ที่ปลูกฝังทัศนคติที่ดีเพื่อให้เกิดความซาบซึ้งและเห็นคุณค่าของสิ่งเหล่านี้

๓. บทบาทของครูในการเป็นผู้นำของสังคม เมื่อครูมีบทบาทในการอบรมสั่งสอนเด็กให้มีความรู้ความสามารถ สังคมก็คาดหวังว่าครูก็ต้องเป็นผู้นำของสังคมได้ ครูต้องสามารถให้ความคิดเห็นและให้คำปรึกษาในเรื่องราวต่างๆ รวมไปถึงการเป็นผู้นำทางความประพฤติเพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่บุคคลอื่นในสังคม

บทบาทในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารและครู มีความสำคัญมากสำหรับเด็ก เพื่อให้เด็กเป็นคนดี การปลูกฝังค่านิยมให้ได้ผลดีต่อเมื่อเด็กได้รับการสั่งสอนฝึกฝน อบรม ดูแลเอาใจใส่จากครูบาอาจารย์ งานวิจัย ของหลุยส์ อี แรอสส์ เมอร์ริล ฮาร์มัน

^{๑๔}ทศนา แชมมณี, การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม จากทฤษฎีสู่ปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร:เสริมสินพีเรสซิ่ง, ๒๕๔๖, หน้า ๒.

^{๑๕}ผกา สัตยธรรม, คุณธรรมครู, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า๕๗-๕๘.

และ ชิดนีย์ บีไซมอน (Eraths, Harmin, and Simon) อ้างถึงใน โกลุสม ฟีอโย ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาค่านิยมให้นักเรียน ด้วยวิธีการกระจ่างค่านิยม (Value Classification) ดังต่อไปนี้^{๑๖}

๑. ส่งเสริมให้นักเรียนได้ทำการเลือกค่านิยมของตนเองอย่างอิสระเสรี
๒. ช่วยให้นักเรียนคำตอบและพิจารณาทางเลือกหลายๆทาง
๓. ช่วยให้นักเรียนได้ประเมินผลลัพธ์ที่จะเกิดจากทางเลือกแต่ละทาง
๔. ส่งเสริมให้ได้พิจารณาว่าสิ่งใดมีคุณค่าและสนับสนุนให้ยึดถือค่านิยม
๕. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ยืนยันการตัดสินใจเลือกยึดถือค่านิยมนั้นๆ เป็นของตนเองอย่างเปิดเผย
๖. ส่งเสริมให้นักเรียนกระทำ ประพฤติ และทำตนตามทางเลือกของตนเอง
๗. ช่วยให้นักเรียนได้ประพฤติปฏิบัติตามสิ่งที่ตนเลือกเป็นค่านิยมหรือเลือกเป็นรูปแบบในการดำเนินชีวิต โดยสนับสนุนให้ได้ปฏิบัติซ้ำ

การปลูกฝังและการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมตามทฤษฎีได้กล่าวถึงความสำคัญในการปลูกฝังและการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ตามทฤษฎีของตันไม้จริยธรรมไว้ดังนี้

๑. รากไม้ คือ พื้นฐานของจิตใจ ประกอบไปด้วยปัญญา สุขภาพจิตที่ดี ประสพการณ์สังคมสูง
๒. ลำต้นของต้นไม้ คือ สาเหตุพฤติกรรม คุณลักษณะของจิตใจ ประกอบด้วย
 - ๑) เจตคติ / คุณธรรม / ค่านิยม
 - ๒) เหตุผลเชิงจริยธรรม
 - ๓) มุ่งอนาคตคาดการณ์
 - ๔) เชื่อทำดีได้ดี
 - ๕) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
๓. ผลไม้บนต้น คือ พฤติกรรมที่แสดงออกของคน มีดังนี้
 - ๑) พฤติกรรมจากการเลี้ยงดู
 - ๒) พฤติกรรมขยันเรียน
 - ๓) พฤติกรรมสุขภาพ
 - ๔) พฤติกรรมคนดีและคนเก่ง
 - ๕) พฤติกรรมการทำงาน
 - ๖) พฤติกรรมพลเมืองดี
 - ๗) พฤติกรรมพัฒนาสังคม

^{๑๖}โกลุสม ฟีอโย, “ศึกษาบทบาทในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารและครูโรงเรียนเอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต๒”, *ปริญญานิพนธ์*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ), ๒๕๔๘, หน้า ๒๑-๒๔.

จากพฤติกรรมแสดงออก (ผลไม่บนต้นตามทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม) พฤติกรรมที่เป็นปัญหาและพบบ่อยในคนไทย เป็น

๑. พฤติกรรมจากการเลี้ยงดู เกิดจากบทบาทของสมาชิกในครอบครัว ไม่เหมาะสม ก้าวร้าว เลี้ยงดูไม่เหมาะสม เบี่ยงเบนทางเพศ

๒. พฤติกรรมขยัน ขาดความเอาใจใส่จากพ่อแม่หรือมากเกินไปจนพึ่งตนเองไม่ได้ มุ่งแต่เรียนมาช่วยงานบ้าน

๓. พฤติกรรมสุขภาพ พ่อแม่ไม่ฝึกเด็กให้กินถูกต้อง ไม่รู้จักจัดการสุขภาพตนเอง

๔. พฤติกรรมคนดีและคนเก่ง คือ มุ่งแข่งขัน เลียนแบบพฤติกรรมไม่ดี ขาดวุฒิภาวะอดทนสูง ไม่พึ่งตนเอง

๕. พฤติกรรมการทำงาน เนื่องจากจิตใจไม่ได้ถูกฝึกที่จะทำงาน ขาดความภาคภูมิใจต่อองค์กร ขาดนิสัยการทำงานที่ดี ไม่อดทน ชอบหนึ่งงาน เชื่อโชคชะตา ทำงานเป็นทีมไม่เป็น ไม่มีความมุ่งมั่นระบบขององค์กรไม่รักษาคนดี

๖. พฤติกรรมพลเมืองดี ขาดความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม ใช้สาธารณประโยชน์ฟุ่มเฟือย บุกรุกทำลายและไม่ช่วยรักษา

๗. พฤติกรรมประชาธิปไตย คือ ขาดความสนใจใช้สิทธิ์ของตนเอง ไม่เคารพสิทธิของผู้อื่นการพัฒนาพฤติกรรมจากทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมมีดังนี้

๑) กำหนดคุณลักษณะทางจิตของคนไทยที่พึงปรารถนา คือ ลำต้นของต้นไม้

๒) กำหนดจิตลักษณะบกพร่องที่ต้องปรับเปลี่ยน และสาเหตุเปรียบเสมือนลำต้นของต้นไม้

๓) กำหนดกระบวนการพัฒนาจริยธรรม ต้องเริ่มเปลี่ยนจากรากไม้ คือ สร้างพื้นฐานของจิตใจ เช่น ให้ฉลาด มีสุขภาพดี มีประสบการณ์สังคม

๔) ประเมินผล การพัฒนาพฤติกรรม (ผลไม่บนต้น) ให้ดูว่ามีความพร้อมในด้านใดต้องเน้นปรับเปลี่ยนด้านนั้น เพื่อให้เหมาะสมเป็นรายบุคคล

ตารางที่ ๑ การพัฒนาการทางจิตตามระดับอายุ

ชั้น	อายุ	พัฒนาการทางจิต
๑.	แรกเกิด - ๗ ปี	หลักการลงโทษทางกาย กลัวการถูกตี กลัวการติดคุก กลัวไฟนรกเผา
๒.	๑๐ ปี	แสวงหารางวัลที่เป็นวัตถุ
๓.	๑๓ ปี	ทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ อับอายผู้อื่น จะรู้เห็นความชั่วของคน
๔.	๑๖ ปี	ทำตามระเบียบกฎเกณฑ์ หลักศาสนา เพราะเห็นความสำคัญ /ประโยชน์เพื่อส่วนรวม

๕.	ผู้ใหญ่ตอนต้น	ทำให้สิ่งที่เห็นว่าถูก/เพื่อส่วนรวม เป็นตัวของตัวเองละเอียดใจ เมื่อทำชั่ว ภูมิใจเมื่อทำดี
๖.	ผู้ใหญ่ตอนกลาง	ยึดอุดมคติสากล เป็นแนวปฏิบัติ เช่น มนุษยธรรม ความ เสมอภาค

ที่มา : โกลสม ฝือโย อ่างถึงใน จรรยาพร ธรณินทร์ , ๒๕๔๘ : ๒๑-๒๓

แนวทางการส่งเสริมพัฒนาการทางจริยธรรมของผู้เรียนควรคำนึงถึงวัย และระดับพัฒนาการของผู้เรียนเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามหลักที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนา มี ๓ ประการ ดังนี้^{๑๗}

๑. การบอกเหตุผล (Giving Reasons) การบอกเหตุผลเป็นสิ่งที่สำคัญมากในการพัฒนาจริยธรรมของผู้เรียนเพราะกว่าจะเติบโตมาได้ผู้เรียนต้องผ่านพัฒนาการในแต่ละขั้นมาเป็นลำดับ ซึ่งเขาได้รับการปลูกฝังทางด้านจริยธรรมมาด้วยประสบการณ์ที่แตกต่างกัน เช่น ในวัยเด็กอาจจะได้รับการเลี้ยงดูมาแบบใช้อำนาจบังคับ, โดยการปลูกฝังโทษเขี่ยนตี หรือไม่ได้รับการยอมรับ การถูกเมินเฉย เป็นต้น สิ่งต่างๆเหล่านี้จะทำให้เขามีพัฒนาการทางจริยธรรมที่ผิดปกติไป ซึ่งเมื่อครูสอนได้ศึกษาแล้ว อาจจะใช้เทคนิคการอุปนัย(Induction) เพื่อช่วยพัฒนาจริยธรรมของผู้เรียน ฮอฟแมน ได้เสนอแนะการใช้เทคนิคนี้โดยผู้สอนชี้แจงเหตุผลว่าทำไมพฤติกรรมบางอย่างจึงไม่เป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น เช่น การทำร้ายผู้อื่นเป็นสิ่งที่ยอมรับไม่ได้หรืออาจใช้วิธีการอธิบายความคิดความรู้สึกของผู้อื่น ประกอบกับเทคนิคการอุปนัยก็ได้

๒. ให้ตัวแบบที่ดี (Modeling Moral and Prosocial Behavior) ตัวแบบหรือแบบอย่างมีอิทธิพลอย่างมากต่อพัฒนาการทางจริยธรรมของผู้เรียนมักจะปฏิบัติตามกลุ่มเพื่อน ดังนั้นวัยรุ่นที่ได้รับแบบอย่างหรือตัวแบบที่ดีก็จะมีพฤติกรรมที่ดีถูกต้องเหมาะสม แต่ถ้าได้ตัวแบบที่ไม่ดีก็จะมีผลต่อทุกคนในกลุ่ม ซึ่งจะทำสิ่งที่ผิดตามไป ดังนั้นครูผู้สอนจึงควรเลือกแบบที่ดีให้กับผู้เรียน รวมทั้งครอบครัวผู้สอนเองก็ควรจะเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้เรียนด้วย

๓. การนำเสนอข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้องกับเรื่องจริยธรรม (Presenting Moral Issues and Dilemmas) โคลเบอร์ก (Kohlberg) ได้กล่าวว่า บุคคลจะมีพัฒนาการทางจริยธรรมเพิ่มขึ้นเมื่อเขาได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องทางจริยธรรมที่ไม่สามารถตัดสินในเรื่องความถูกผิด ได้อย่างชัดเจน ดังนั้นครูผู้สอนจึงควรนำเสนอเรื่องราวต่างๆเหล่านี้เพื่อให้ผู้เรียนได้มีการอภิปรายแสดงความคิดเห็นได้

^{๑๗}ชาติชาย พิทักษ์ธนาคม, ผศ.ดร., เอกสารประกอบการสอนจิตวิทยาการเรียนการสอน, (กรุงเทพมหานคร : ๒๕๔๔), หน้า ๒๗๗-๒๗๘.

อย่างเต็มที่เพื่อการพัฒนาทางจริยธรรมของผู้เรียน หัวข้อต่างๆที่นำเสนออาจจะเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนอยู่ในขณะนั้น ซึ่งอาจจะเป็นเรื่องทั่วไป หรือเป็นเรื่องของการเรียน หรือหัวข้อที่ได้เรียนก็ได้ เช่น ผู้เรียนที่ทางช่างอุตสาหกรรมอาจจะพูดถึงความรับผิดชอบของพนักงานด้านทางอุตสาหกรรมต่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามข้อควรระวังก็คือ ในขณะที่ทำการอภิปราย ครูผู้สอนต้องสร้างบรรยากาศของความอบอุ่น และเป็นมิตร ต้องควบคุมให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ ให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการอภิปรายอย่างเต็มที่และทำการสรุปแนวทางความคิดของกลุ่มเพื่อให้เกิดความเข้าใจกันทั่วถึง มีข้อเสนอสำหรับครูผู้สอนในการนำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องจริยธรรมมีดังต่อไปนี้^{๑๔}

ก. ช่วยผู้เรียนตรวจสอบข้อมูลต่างๆในการพิจารณาตัดสินที่เขากำลังเผชิญอยู่ในขณะนี้ หรือจะต้องเผชิญในอนาคต ตัวอย่างปัญหาเช่น “ถ้าเพื่อนทำผิดกฎระเบียบ เราควรปกป้องหรือไม่”

ข. ช่วยผู้เรียนให้เขารู้จักมองแนวคิดของผู้อื่นบ้าง เช่น ถ้าผู้เรียนว่ามีความคิดเห็นต่อความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างไร ให้ผู้เรียนลองสมมติว่า “ถ้าเขาเป็นบุคคลผู้นั้นจริง เช่น เมื่อพูดถึงสิ่งที่ควรกระทำแล้ว ลองให้ผู้เรียนตอบคำถามว่า “เขาควรจะปฏิบัติอย่างไร”

ค. ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงระหว่างค่านิยมที่กล่าวถึง และการปฏิบัติจริง เช่น เมื่อพูดถึงสิ่งที่ควรกระทำแล้ว ลองให้ผู้เรียนตอบคำถามว่า “เขาควรจะปฏิบัติอย่างไร”

ฅ. ช่วยรักษาความเป็นส่วนตัวของสมาชิกทุกคน เช่น เมื่อผู้เรียนคนใดไม่อยากตอบก็ไม่บังคับ

ง. พยายามให้ผู้เรียนทุกคนรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน เช่น ชมเชยผู้ที่ตั้งใจฟังผู้อื่น

จ. พยายามให้ผู้เรียนสะท้อนความรู้สึกที่เกี่ยวกับเรื่องจริยธรรม และค่านิยมอย่างแท้จริง

ส่วนครอบครัวก็มีส่วนร่วมในการพัฒนาจริยธรรมในความเป็น “การเผยแพร่” นั้นหมายรวมถึงการถ่ายทอดเริ่มตั้งแต่วัยเยาว์ การเรียนรู้จริยธรรมในวัยเยาว์

^{๑๔}โคลเบอร์ก (Kohlberg) อังโนโกสุม ผือโย “ศึกษบทบทในการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารและครูโรงเรียนเอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๒” ปริญาทิพนธ์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๘), หน้า ๒๐.

นั้น กระทำโดยผ่าน “กลุ่มปฐมภูมิ” (Primary group) ที่มีความสำคัญที่สุด คือ อิทธิพลครอบครัวต่อบุคคลในเรื่องต่างๆนั้นมักเกิดโดยกระบวนการ ๓ อย่าง ได้แก่^{๑๙}

๑. เป็นแบบไม่เป็นทางการ (Informal)

๒. เป็นไปโดยไม่ได้ตั้งใจ (Unintentional) และ

๓. เกิดขึ้นภายในจิตสำนึก (Subconscious) คือ ซึมเข้าไปโดยไม่รู้ตัว มีการค้นพบว่าเด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อประเทศชาติ เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ภายในครอบครัว นอกจากนี้มีทัศนคติต่างๆ เช่น ต่อชนชาติอื่นหรือผู้ที่มีสีผิวแตกต่างจากตนก็ได้รับอิทธิพลจากครอบครัวพฤติกรรมของบุคคลรวมทั้งการรับจริยธรรมประเภทใดขึ้นอยู่กับสภาพ “บุญนำ กรรมแต่ง” คือ ทั้งในแง่ของการมีลักษณะ “พื้นเดิม (nature heredity) และในแง่ของสิ่งแวดล้อมภายนอก

อิทธิพลภายนอกที่มีต่อบุคคลมีต่างๆ กัน ทั้งนี้ต้องพิจารณาจากวัยเด็กจนถึงวัยผู้ใหญ่ ผลการศึกษาวิจัยในต่างประเทศพบว่า ครอบครัวมีบทบาทมากที่สุดในระยะที่เป็นเด็กเล็กต่อมาเมื่อเข้าสู่สภาพเป็นเด็กโตหรือเป็นวัยรุ่น และเป็นผู้ใหญ่ อิทธิพลจากผู้ที่มิใช่ญาติหรือเพื่อนฝูงจะมีความสำคัญมาก

อย่างไรก็ตาม อิทธิพลทั้งหลายนั้นขึ้นอยู่กับ “สภาพแวดล้อมทางการเมืองและวัฒนธรรม” ในขณะนั้นด้วย ดังตัวอย่างที่เห็นชัดคือ เมื่อเมืองผ่านการปฏิวัติอย่างขนานใหญ่ เช่น การปฏิวัติใหญ่ในฝรั่งเศส และการปฏิวัติใหญ่ในสหภาพโซเวียต เป็นต้น ค่านิยมทางจริยธรรมแห่งโลกภายนอก คือ ระบอบการเมือง การปกครองย่อมแตกต่างกันออกไป ค่านิยมในระดับมหภาค มีผลส่งทอดต่อไปยังหน่วยย่อยต่างๆ ในสังคมรวมครอบครัวและตัวบุคคลคือถึงระดับจุลภาพ

การเสียดสี ก็คือการมีน้ำใจต่อกัน เมื่อชุมชนคนมีน้ำใจบังเกิดขึ้น ก็ไม่เหลือวิสัยที่เราจะสร้างปาฏิหาริย์ขึ้นมาได้ การมีน้ำใจต่อกันเปรียบเสมือนปลุกดอกไม้ในใจของเรา^{๒๐}

ถ้าเราตระหนักถึงความสัมพันธ์ของดอกไม้กับใจเราแล้วเวลาเราเกิดรู้สึกท้อแท้เศร้าหมองขึ้นมา ลองหาเวลาอยู่กับดอกไม้และธรรมชาติให้มากขึ้น ไม่ต้องถึงกับแบกเป้หิ้วกระเป๋าเข้าไปอยู่ในป่าก็ได้เพียงแค่ง่วงพิณจดอกไม้ในบ้าน เปิดใจสัมพันธ์กับความงามจนจิตเป็นสมาธิ หรือหยิบพู่กันบรรจงวาด จนดอกไม้ซึมซับเข้าไปอยู่ในใจ

^{๑๙} มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เอกสารการสอนชุดวิชาจริยศึกษา หน่วยที่ ๕, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๙), หน้า ๒๙๗.

^{๒๐} พระไพศาล วิสาโล, จิตแจ่มใสด้วยดอกไม้ ศิลปะแห่งความสุขในทุกองศาของชีวิต สุขใจในนาคร ภาค ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มูลนิธิสุขภาพไทย, ๒๕๓๓), หน้า ๕๐.

เมื่อนั้นจิตของเราจะมีพลังและปลอดโปร่งแจ่มใสยิ่งกว่าเดิมเหมือนกับการเสียสละ หรือได้ให้แก่ผู้อื่นโดยความเต็มใจไม่หวังผลตอบแทน

ถึงในที่สุดแล้ว ดอกไม้ไม่ได้อยู่แต่ภายนอกเท่านั้น หากยังอยู่ในใจด้วย เมื่อใดที่ผู้คนมีน้ำใจ เมตตาอารีต่อกัน นั่นก็เป็นสัญญาณว่าดอกไม้ได้บานในใจเขาแล้ว ดอกไม้ภายในนี้แหละที่สามารถชุบชูใจเราให้หายท้อแท้ได้อย่างชะงัด และดอกไม้ชนิดนี้แหละที่เราสามารถแลเห็นได้ไม่ยากนัก เราอาจเห็นได้ จากแท็กซีที่หยุดรับคนเพื่อจูงคนตาบอดข้ามถนน จากคนที่พยายามตามหาเจ้าของกระเป๋าเงินที่เขาเก็บได้ จากเด็กที่ลูกให้ที่แก่ผู้เฒ่า เหล่านี้คือความงามที่เหนือกว่าดอกไม้ภายนอกเสียอีกแต่คนเราไม่ตามเฝ้าชื่นชมดอกไม้ภายในของผู้อื่นอย่างเดียว ขอให้หม่อมνάดอกไม้นั้นมาบานในใจเราด้วย ชีวิตเราจะมีความสุขอย่างยิ่ง

ซ้ำเรื่อง วุฒิจันทร์ ได้กล่าวว่า การปลูกฝังและหล่อหลอมให้เด็กนักเรียน นักศึกษาเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมครบถ้วน สมควรตามความมุ่งหมายของการศึกษาในแผนการศึกษาแห่งชาติจะต้องมีการดำเนินการให้ครบถ้วน ทั้งระบบทั้งนอกโรงเรียนและในโรงเรียน จะยกภาระให้แก่โรงเรียนหรือสถานศึกษาเพียงฝ่ายเดียวไม่ได้ แนวทางการวิธีการตลอดจนหัวข้อธรรมหรือสังกัดของคุณธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ ก็จะต้องตรงกันทั้งสังคมนอกโรงเรียนและในโรงเรียนด้วย แหล่งหล่อหลอมจริยธรรมแก่เด็กนักเรียนนักศึกษา โดยส่วนรวมมีดังนี้ ^{๒๑}

๑. บิดามารดา บ้านหรือสถาบันครอบครัว เป็นแหล่งแรกที่ทำกรปลูกฝังหล่อหลอมตลอดจนถ่ายทอดลักษณะอันทรงคุณธรรม และจริยธรรมแก่สมาชิกในครอบครัว และต้องทำหน้าที่นี้ต่อไป แม้เด็กจะเข้าไปรับการศึกษาอบรมในโรงเรียนระดับต่างๆ อยู่แล้วก็ตาม นักการศึกษาได้ศึกษาผลกระทบของการเลี้ยงดูเด็กแบบต่างๆ ต่อความมีคุณธรรมและจริยธรรมของเด็ก ปรากฏว่าเด็กได้รับความรักจากการเลี้ยงดูมาก มีลักษณะความรับผิดชอบวินัยทางสังคมและความเอื้อเฟื้อสูงกว่าที่ได้รับความรักจากบิดามารดา หรือผู้ปกครองน้อย เด็กที่ถูกเลี้ยงดูแบบควบคุมมากจะมีลักษณะแบบเชื่อฟังสุภาพ เอื้อเฟื้อ แต่จะลักษณะขี้อาย เก็บตัว ใจน้อย และชอบพึ่งพาผู้ใหญ่ ส่วนเด็กที่เลี้ยงดูแบบควบคุมน้อยไม่เชื่อฟังไม่มีความรับผิดชอบและขาดสมาธิ เด็กที่เลี้ยงดูแบบให้เหตุผลเป็นเด็กที่ไม่ก้าวร้าวรู้จักรับผิดชอบชั่วดีรู้สึกละอายเมื่อทำผิด

๒. ญาติผู้ใหญ่และสมาชิกอื่นๆในครอบครัว เป็นผู้มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังและหล่อหลอมจริยธรรมให้แก่เด็กในครอบครัวเช่นเดียวกันโดยปกติเด็กจะเรียนรู้เจตนาเชิงจริยธรรมจากผู้ใหญ่ด้วยการสังเกตและเลียนแบบ มากกว่าที่จะได้มาจากการฟังคำสั่ง

^{๒๑}ซ้ำเรื่อง วุฒิจันทร์, คุณธรรมจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๒๔), หน้า ๗๖-๗๗.

สอนของผู้ใหญ่โดยตรง ถ้าหากผู้ใหญ่เป็นผู้ที่ลักษณะเด่นเป็นที่ยกย่องบูชาแก่เด็กมา เด็กมีแนวโน้มเลียนแบบพฤติกรรมของผู้ใหญ่ขึ้นมาเท่านั้น

๓. เพื่อนๆของเด็กเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดค่านิยมของคุณธรรม และจริยธรรมบางอย่างให้เด็กได้รับรู้ รับไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดพฤติกรรมคล้ายตามเพื่อนๆ ได้ โดยเฉพาะในวัยรุ่นการทำอะไรตามเพื่อนจะเห็นได้ชัดที่สุด การเรียนรู้เชิงจริยธรรมของเด็กไม่ได้มาจากเพื่อนเพียงฝ่ายเดียว แต่ยังได้มาจากการทำกิจกรรมร่วมกัน การเข้าใจกันและกันในระหว่างเด็กวัยเดียวกันเท่านั้นด้วย ซึ่งเพื่อนๆดังกล่าวนี้รวมทั้งเพื่อนในโรงเรียนและนอกโรงเรียนด้วย

๔. พระสงฆ์หรือผู้นำทางคุณธรรมและจริยธรรมในหมู่บ้าน ตำบลหรืออำเภอ หรือท้องที่เด็กนักเรียนอยู่นั้น เป็นที่เคารพนับถือของผู้ใหญ่ในสังคมนั้น และได้มอบให้เป็นรูปแบบสั่งสอนด้านจริยธรรมแก่ประชาชนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ การปฏิบัติดีปฏิบัติชอบของพระสงฆ์หรือผู้นำทางศาสนาในท้องถิ่นนั้น มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กนักเรียนนักศึกษาในท้องถิ่นนั้น

๕. สื่อมวลชนหรือสื่อมวลชนทุกรูปแบบในปัจจุบันนี้ มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการปลูกฝังหรือเปลี่ยนแปลงเจตนา ค่านิยมตลอดจนรูปแบบของพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน นักเรียน นักศึกษา หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ตลอดไปถึงภาพยนตร์ บทเพลง หนังสืออ่านเล่นเป็นทั้งเครื่องปลูกฝังค่านิยมทางคุณธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนทุกวัย และในขณะเดียวกันถ้าสิ่งเหล่านี้ไม่ได้รับความสนใจด้านที่ช่วยปลูกฝังความมีจริยธรรมที่ดีแก่เยาวชนแล้ว และในขณะเดียวกันถ้าสิ่งเหล่านี้ไม่ได้รับความสนใจด้านที่ช่วยปลูกฝังความมีจริยธรรมที่ดีแก่เยาวชนแล้ว ยังอาจเป็นเครื่องมือทำเล่นหรือขวางกั้นการปลูกฝังหล่อหลอมให้เด็กนักเรียนนักศึกษาให้เป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมที่ดั่งงามไว้ด้วย

๖. โรงเรียนหรือสถานศึกษา ซึ่งรวมอยู่ถึงการจัดสิ่งแวดล้อมและสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา การบริหารและการให้บริการต่างๆในสถานศึกษา การเป็นตัวอย่างที่ดั่งงามของครูอาจารย์ การเรียนการสอนในวิชาต่างๆ ตามหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาการที่เกี่ยวกับจริยธรรมศึกษา โดยเฉพาะการจัดการกิจกรรมต่างๆในสถานศึกษาในการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมนั้นใช้วิธีการหล่อหลอมดั่งที่กล่าวมาในข้างต้นด้วยวิธีการใช้นิทานวรรณคดีหรือข่าวสารจากชีวิตจริง การใช้วีดิทัศน์ ภาพยนตร์ แถบบันทึกเสียง ภาพนิ่ง แผ่นโปสเตอร์การบรรยาย การเทศนา การตัดเคื่อน การสนทนา การยกย่องสรรเสริญ การแก้ไขและวิจารณ์ข้อบกพร่อง

สรุปแล้วว่าการพัฒนาการคุณธรรมและจริยธรรมในโรงเรียนเป็นหน้าที่ที่ครูผู้สอนที่จะต้องอบรมสั่งสอนลูกศิษย์เข้าใจเรื่องคุณธรรมและจริยธรรม เพราะเรื่อง

จริยธรรมนั้นมีความจำเป็นอย่างมากที่จะต้องสร้างเสริมให้เกิดขึ้นในบุคคลที่กำลังดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบันได้

เยาวชนไทย ซึ่งเติบโตเป็นกำลังสำคัญของชาติต่อไปในอนาคต ถึงแม้ว่าการพัฒนาทางจริยธรรมจะต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย แต่ถ้าครูผู้สอนถือเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งที่ตนเองต้องมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง และคิดหาแนวทางเพื่อพัฒนาการเรียนของผู้เรียนย่อมเป็นนิมิตหมายที่ดีของเยาวชนที่จะเติบโตเป็นผู้ที่มีความรู้ มีความรับผิดชอบ รู้จักผิดชอบชั่วดี มีทัศนคติ และค่านิยมที่ดีงามในการดำเนินชีวิตต่อไป

๒.๕ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม

๒.๕.๑ ความหมายของคุณธรรม

คุณธรรมเป็นสิ่งที่บุคคลควรปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประโยชน์ หรือหลักธรรมชาติที่ควรประพฤติ เพื่อประโยชน์แก่ตนและผู้อื่น เป็นการประพฤติที่พึงงามของมนุษย์เรา เพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคม

จริยธรรม (Morality) เป็นคุณธรรมที่แสดงออกทางร่างกายในลักษณะที่พึงงามถูกต้อง อันเป็นสิ่งที่ประสงค์ของสังคมและจริยธรรมจะมีได้ต้องปลูกฝัง ผูกคิด โดยเริ่มจากการปลูกฝังคุณธรรม (Virtue) ลงในใจก่อน การปลูกฝังคุณธรรมจำเป็นต้องอาศัยหลักคำสอนทางศาสนาอันได้แก่ศีล (Precept) อันหมายถึง หลักหรือเกณฑ์การประพฤติปฏิบัติเพื่อตัด หรือฝึกหัดกายวาจาให้เรียบร้อย ให้เป็นธรรม กระทำให้ถูกต้อง ให้เป็นธรรม เมื่อมีคุณธรรมในจิตใจแล้วก็เป็นเหตุให้ประพฤติจริยธรรมได้ถูกต้อง ดังนั้นคุณธรรมและศีลธรรม จึงเป็นโครงสร้างของจริยธรรม

พระธรรมปิฎก (ประยูรค์ ปยุตฺโต) กล่าวไว้ว่า จริยธรรมมาจากคำว่า พรหมจรรย์ ซึ่งในทางพุทธศาสนา หมายถึง มรรค คือ วิธีการปฏิบัติสายกลาง ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ บางครั้งก็เรียกว่า ไตรสิกขา คือ การศึกษา ๓ ประการ^{๒๒} อันได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา

จริยธรรม หมายถึง สิ่งที่ควรประพฤติปฏิบัติ อันเป็นการแสดงออกทางร่างกายตลอดถึงจิตใจ เพื่อให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยการปลูกฝังให้คนในสังคมได้รู้จักหน้าที่ของตน จนเกิดเป็นคุณธรรม (Virtue) ฝังลงในจิตใจจนเกิดเป็นอุปนิสัย สามารถที่จะประพฤติปฏิบัติได้ โดยเป็นธรรมชาติของสังคม และไม่มีความคับแค้นของใจในการนำไปประพฤติปฏิบัติ

^{๒๒}พระเทพเวที, (ประยูรค์ ปยุตฺโต), แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๕๖.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ข้อสรุปจากการประมวลการประชุมระดมความคิด ได้ให้ความหมายของคำว่า จริยธรรม หมายถึงสิ่งที่ควรประพฤติปฏิบัติ มีพฤติกรรมที่พึงงามต้องประสงค์ของสังคมเป็นหลักหรือกรอบที่ทุกคนกำหนดไว้เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับสังคม เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม เกิดความสงบร่มเย็นเป็นสุข เกิดความรักสามัคคีเกิดความอบอุ่น มั่นคงและปลอดภัยในการดำเนินชีวิต เช่น ศีลธรรม กฎหมาย ธรรมเนียม ประเพณี เป็นต้น

เสกสรร สงวนนาม กล่าวถึงจริยธรรมว่า หลักการดำเนินชีวิตอย่างประเสริฐอันเกิดจากการประพฤติกรรมที่สอดคล้องประสานกันระหว่างปัญญา ศีลและสมาธิ ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งศีลธรรมด้านจิตนิยมและกรรมนิยม อันเป็นแนวทางดำเนินชีวิตโดยใช้ปัญญาและสมาธิเป็นบทบาทรองรับเพื่อนำไปสู่เป้าหมาย คือ อิสรภาพในการดำเนินชีวิต^{๒๓}

สมบัติ ห้ายเรือคำ ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า คือ มาตรฐานหรือไม่ได้เป็นเพียงการกระทำในสิ่งที่สังคมเห็นว่าดี หรือถูกต้องเท่านั้น แต่รวมถึงสิ่งที่ต้องกระทำในการตัดสินความขัดแย้งที่เกิดขึ้น^{๒๔}

ศิริวัฒน์ ลำพุกธา กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง การประพฤติกรรมปฏิบัติทั้งทางร่างกาย วาจาที่ไปตามเป็นหลักของความดีโดยพื้นฐานมาจากจิตใจที่ดีงาม เพื่อประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ต่อสังคมและประเทศอันจะก่อให้เกิดความสงบสุข^{๒๕}

ปรีชา ธิโยธา ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า หมายถึง คุณสมบัติทางความประพฤติที่สังคมมุ่งหวังให้สมาชิกของสังคมนั้นประพฤติตามจริยธรรมนั้นเกี่ยวข้องโดยตรงกับความถูกต้องในความประพฤติ ซึ่งหมายถึงการกระทำถูกต้องอย่างเสรีในขอบเขตของมโนธรรมอันได้แก่ความสำนึกในความบังควรที่จะกระทำ หรือเป็นหน้าที่

^{๒๓}เสกสรร สงวนนาม, “เจตคติต่อยาเสพติดและพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากสารเสพติดของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดอุดรธานี”, วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (มหาสารคาม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐.

^{๒๔}สมบัติ ห้ายเรือคำ, การสร้างและพัฒนาเครื่องมือทางจิตวิทยา เรื่องจิตวิทยาทางวิชาการในกระบวนการวิจัย, มหาสารคาม ภาควิชาการวิจัยและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์, (มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๗), หน้า ๘.

^{๒๕}ศิริวัฒน์ ลำพุกธา, “การเปรียบเทียบคุณธรรมและอัตมโนทัศน์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ในจังหวัดหนองคาย ที่มีการอบรมเลี้ยงดูระดับเซาท์วีปัญญาดแตกต่างกัน”, วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (มหาสารคาม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๕), หน้า ๑๓.

ที่จะต้องกระทำของสมาชิกแต่ละคนในสังคมนั้น ความเปลี่ยนแปลงของจริยธรรมเกิดขึ้นได้อยู่เสมอในเมื่อสถานการณ์ของการดำเนินชีวิตเปลี่ยนแปลง^{๒๖}

ประกาศรี สืออำไพ คุณธรรม หมายถึง สภาพของความงามความดีภายในบุคคลทำให้เกิดความชื่นชมยินดีมีจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยความสุขขั้นสมบูรณ์ คือความสุขใจที่เป็นสุข คือใจของคนดี คำว่าใจดี คือใจที่มีแต่ให้ ให้ความรักความเมตตา ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น และให้ความหมายของจริยธรรมว่าเป็นหลักประพฤติที่อบรมกริยาและปลูกฝังลักษณะนิสัยให้อยู่ในครรลองของคุณธรรมหรือศีลธรรม คุณค่าทางจริยธรรมคือความเจริญงอกงามในการดำรงชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผนตามวัฒนธรรมของบุคคลที่มีลักษณะจิตใจที่ดีงามอยู่ในสภาพแวดล้อมที่โน้มนำบุคคลให้มุ่งทำความดี ละเว้นความชั่วมีแนวทางความประพฤติอยู่ในเรื่องของความดีความถูกต้อง^{๒๗}

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ จริยธรรม หมายถึง สิ่งที่ควรประพฤติ เพื่อให้เกิดความดีและความถูกต้องแก่สังคม จริยธรรมที่สูงที่สุดคือการประพฤติปฏิบัติโดยยึดประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมเป็นสำคัญ ให้ความหมายไว้ว่า จริยธรรม คือแนวทางในการประพฤติเพื่อยุติกันได้อย่างร่มเย็นในสังคมและจริยธรรมมีโครงสร้างอย่างน้อย ๒ ข้อ คือ ศีลธรรม (Moral Value) คือ สิ่งซึ่งดเว้นไม่ควรปฏิบัติ และคุณธรรม (Ethical Value) คือสิ่งที่ควรปฏิบัติ^{๒๘}

ประเวศ วะสี กล่าวถึงระบบการศึกษาที่คุณธรรมนำความรู้ว่า อุปสรรคของการพัฒนาจริยธรรม คือระบบการศึกษาที่เอาวิชาเป็นตัวตั้ง เน้นว่าเรียนวิชาอะไรได้ใช้ตำราอะไร สอบวิชาอะไร และสำเร็จวิชาอะไร เรื่องนี้ท่านเจ้าคุณพระพรหมคุณาภรณ์ พุดมา ๒๐-๓๐ ปี ว่าเป็นการศึกษาแยกส่วน แยกการศึกษาจากชีวิต เด็กไม่ยอมคุยกับพ่อแม่ ปู่ ย่า ตา ยาย เพราะคุยแล้วไม่ได้คะแนน คะแนนออกไปอยู่ในการท่องตำราแท้จริง พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย มีความรู้ในตัวมา น่าจะเรียนรู้^{๒๙}

^{๒๖} ปรีชา ริโยธา, “การพัฒนาส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโดยการใช้โครงการพัฒนาจิตใจในโรงเรียนบ้านแฝกโนนสำราญ สำนักงานการประถมศึกษา อำเภอเชียงใหม่ จังหวัดมหาสารคาม”, รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. (มหาสารคาม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๖), หน้า ๑๙-๒๐.

^{๒๗} ประกาศรี สืออำไพ, **พื้นฐานการศึกษาศาสนาและจริยธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๖.

^{๒๘} กรมวิชาการ, **คู่มือการสร้างเครื่องมื่อวัดคุณลักษณะด้านจิตพิสัย**, ๒๕๓๙, หน้า ๑๕.

^{๒๙} ประเวศ วะสี, **ระบบการศึกษาที่คุณธรรมนำความรู้**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์และปกเจริญผล นนทบุรี, ๒๕๕๐), หน้า ๓-๕.

เพ็ชรี ฐปะวิเชตร์ กล่าวว่า การสร้างคุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษามีสถานศึกษาเป็นจำนวนมากที่ได้ละเลย หรือขาดความเข้มแข็งในการที่จะรักษาหรือส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของบุคลากร ทั้งที่เป็นผู้สอนและผู้เรียน ทั้งนี้เพราะมีการมุ่งเน้นการผลิตคนให้มีความรู้ เป็นปริญญามากกว่าปัญญาชน หรือบางแห่งผลิตแต่เป็นคนที่ไม่มีความรู้ความสามารถเพียงพอมีแต่วุฒิการศึกษาเป็นเครื่องประดับเท่านั้น หรือผลิตคนที่มีความรู้แต่ขาดคุณธรรมและจริยธรรม หรือมีทัศนคติและค่านิยมที่ผิด ๆ จนทำให้คนในสังคมวัดคุณค่ากันที่ผลประโยชน์

การมุ่งหาสิ่งตอบสนองความต้องการของตนเองอย่างขาดคุณธรรมประจำใจมีความฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย การเอาเปรียบซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ยังได้ให้เห็นว่าการแก้ไขหรือการสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา ครู อาจารย์มีส่วนสำคัญในการนำและการสร้างคุณธรรมและจริยธรรม เพราะเป็นเรื่องภายในจิตใจที่สะท้อนออกมาเป็นพฤติกรรมภายนอก ครูจึงเป็นแบบอย่างที่ดี ครูต้องสร้างจิตใจที่มีความเมตตา กรุณาต่อนักเรียนมีความปรารถนาดีต่อนักเรียน การสอนทุกครั้งจะต้องสอดแทรกคุณธรรม และจริยธรรมและทักษะชีวิต ตลอดจนเป็นที่ปรึกษาของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ ครูต้องหมั่นหาบทความรายงานการวิจัยงานเขียนเรื่องราว หรืออาจสร้างบทความ ที่ดีที่สร้างคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่สังคมและนำมาเผยแพร่ให้นักเรียนในห้องเรียนหรือติดบอร์ดเพื่อให้มีการอ่านอย่างทั่วถึงอยู่เสมอ ครูต้องมีการรณรงค์ส่งเสริมยกย่อง ประกาศให้รางวัลแก่นักเรียน หรือคนในสังคมที่ทำความดี ความงาม มีคุณธรรมและจริยธรรมเป็นที่น่ายกย่อง และเป็นแบบอย่าง ขณะเดียวกัน นักเรียนที่ขาดคุณธรรม และจริยธรรมที่ติงามครูจะต้องให้อภัยและให้โอกาส สนับสนุนให้นักเรียนคนนั้นกลับตัวกลับใจเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเสียใหม่อย่างอดทนอดกลั้นและทุ่มเท^{๓๐}

วิจิตร ศรีสอ้าน ได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งในการประชุมและปาฐกถาพิเศษ เรื่องพลังเยาวชนเพื่อสร้างคุณธรรมว่าโรงเรียนแต่ละแห่งต้องสร้างวัฒนธรรมที่เน้นคุณธรรมพื้นฐาน ๘ ประการ ได้แก่ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี และมีน้ำใจ เพื่อให้ได้เด็กที่มีความรู้ดี มีความสุข^{๓๑}

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ได้กำหนดคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ เป็นคนเก่ง คนดี มีความสุข โดยการพัฒนา

^{๓๐} เพ็ชรี ฐปะวิเชตร์ , “ เอกสารรวบรวมบทความทางวิชาการ บทความพิเศษ และบทความงานวิจัยของอาจารย์ดร.เพ็ชรี ฐปะวิเชตร์”, สาขาบริหารธุรกิจ ภาควิชาอาชีวศึกษาคณะศึกษาศาสตร์, (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓), หน้า ๑๔-๑๕.

^{๓๑} คุณธรรม ๘ ประการ, สยามรัฐ ฉบับประจำวันศุกร์ที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๕๐, หน้า ๕

ที่เหมาะสมกับวัยซึ่งในมาตรฐานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดคุณธรรมและจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของผู้เรียนไว้ ๖ ประการ^{๓๒} คือ

๑. ผู้เรียนมีวินัย มีความรับผิดชอบ
๒. ผู้เรียนมีความซื่อสัตย์ สุจริต
๓. ผู้เรียนมีความกตัญญู กตเวทิตา
๔. ผู้เรียนมีเมตตา กรุณา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัว
๕. ผู้เรียนมีความประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า
๖. ผู้เรียนปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

สุমন อมรวีวัฒน์ กล่าวถึงขุมความรู้ หรือปัญญาธรรมว่า เป็นหลักการระบบความเชื่อที่คนได้รวบรวมสะสมจากประสบการณ์อย่างยาวนาน และได้ถูกถ่ายทอดสืบต่อกันมา และสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่อย่างแยบยลและกลมกลืนกัน การสั่งสอน อบรมบ่มนิสัย เป็นการสอนแบบไทยที่น่าจะนำมาใช้พัฒนาจิตใจ โดยปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคม^{๓๓}

ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ ได้กล่าวถึงการวัดจริยธรรมว่า การพัฒนาจริยธรรมจริยธรรมไม่ได้ติดตัวมาแต่กำเนิด แต่จริยธรรมเกิดจากสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ แต่คุณภาพในการเรียนรู้และสั่งสมจริยธรรมแต่ละคนแตกต่างกัน บางคนมีสำนึกทางจริยธรรมตั้งแต่เล็ก ๆ บางคนโตแล้วยังมีสำนึกทางจริยธรรม โครงสร้างทางสมอง โครงสร้างทางการรับรู้ และโครงสร้างของการมีสำนึกบาปบุญคุณโทษ และเป็นสิ่งสำคัญมากที่ก่อร่างสร้างมนุษย์แต่ละคนให้เป็นตัวตนคนหนึ่ง ให้คนภูมิใจและเสียใจในความเป็นตัวตนของตน ผลจากโครงสร้างทางสมองและอวัยวะสั่งการของร่างกายให้แสดงออกทางจริยธรรมแตกต่างกัน หลายคนจึงยกให้เป็นผลมาจากยีน(Genetic)แต่ก็ให้น้อยกว่าสภาพแวดล้อม ซึ่งเป็นสภาพของสังคมทั้งหลายที่คนนั้นเจริญเติบโตขึ้นหรือได้เรียนรู้ มีประสบการณ์ทางจริยธรรมจากสังคมนั้น ๆ ครอบครัว เพื่อน โรงเรียน สื่อ ล้วนมีอิทธิพลในการพัฒนาจริยธรรมอย่างมาก นอกจากนี้ยังได้อ้างถึง ทอมมัส (Thomas) สรุปรองค์ประกอบที่มีปฏิสัมพันธ์ของเด็กกับสิ่งแวดล้อม ๔ อย่าง คือ ความถี่ของ

^{๓๒} สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา มาตรฐานดั่งบ่งชี้และเกณฑ์พิจารณาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท จุดทอง จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๒๐.

^{๓๓} สุমন อมรวีวัฒน์, บทบาทของสถาบันการศึกษาต่อการพัฒนาจิตใจ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล นนทบุรี, ๒๕๔๙), หน้า ๑๕.

ประสบการณ์ เด็กจากสิ่งแวดล้อม ชีวิตเด็กในจุดใดที่มีสิ่งแวดล้อมให้ประสบการณ์
ต้นแบบในสังคมที่อาศัยอยู่ และผลพวงของการแสดงออกทางจริยธรรมในสังคมนั้น^{๓๔}

นภาพร ณ เชียงใหม่ และคณะ ได้กล่าวถึงบทความเรื่อง “คุณธรรมและ
จริยธรรมสามารถสอนได้หรือไม่” โดยเป็นบทความที่ลงตีพิมพ์ใน The Wall Street
Journal ได้กล่าวว่าการเปิดสอนวิชาคุณธรรม และจริยธรรมไม่สามารถสอนได้ ในเวลา
นั้นมีนักจิตวิทยาที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในการสอนคุณธรรม และจริยธรรม ชื่อ James Rest
ได้ออกมาเขียนบทความโต้แย้ง โดยนำแนวคิดของนักปรัชญาชื่อ โซเครตีส (Socrates)
ที่ได้กล่าวอย่างชัดเจนว่า คุณธรรมและจริยธรรมเป็นเรื่องที่ทุกคนต้องประพฤติ และ
จะต้องกระทำ ความรู้เรื่องคุณธรรม และจริยธรรมเป็นเรื่องสอนได้ ซึ่งมุมมองในงานวิจัย
ของ James Rest ซึ่งเป็นนักจิตวิทยาได้สรุปเทคนิคการสอนเกี่ยวกับการพัฒนา
คุณธรรม และจริยธรรมมี^{๓๕} ดังนี้

๑. การแสดงออกที่ปรากฏของคนวัย ๒๐-๓๐ ปี ในปัจจุบันเป็นเรื่องที่สำคัญ
ของการสอนเพื่อสร้างกลยุทธการแก้ปัญหาพื้นฐานในเนื้อหาจริยธรรมของคน

๒. การเปลี่ยนแปลงนี้เชื่อมโยงกับพื้นฐานการเปลี่ยนแปลงที่ว่าบุคคลจะรับรู้
สังคมอย่างไร เขาและเธอจะมีบทบาทในสังคมอย่างไร

๓. ขยายไปที่ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น มีความสำคัญกับจำนวนปีของ
การศึกษาภาคปกติ

๔. ความพยายามจัดการศึกษาแบบทางการให้หลักสูตรมีอิทธิพลที่รับรู้ถึง
ปัญหาคุณธรรมและจริยธรรม มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลที่สามารถ
แสดงถึงผลกระทบของการกระทำ

๕. การศึกษาชี้ให้เห็นว่า พฤติกรรมของคนมีอิทธิพลจากการรับรู้คุณธรรม
และจริยธรรมและการตัดสินใจต่างๆ ทางด้านคุณธรรม และจริยธรรม

นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงงานของนักจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดชื่อ
ลอเรนซ์ โคลเบอร์ก (Lawrence Kohlberg) ผู้เสนองานทฤษฎีการให้เหตุผล
เชิงจริยธรรม (Moral Reasoning) โดยโคลเบอร์ก (Kohlberg) ได้ยึดถือทฤษฎี
พัฒนาการด้านสติปัญญาของ เพียเจท์ (Piaget) มาเป็นหลักในการสร้างทฤษฎีพัฒนาการ
ด้านจริยธรรมและมีความเชื่อว่า การศึกษาเรื่องคุณธรรม และจริยธรรมสามารถสอน
ให้ประสบความสำเร็จได้ในรูปแบบการสอนแบบเป็นทางการ (Formal Education)

^{๓๔} ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, การวัดด้านจิตพิสัย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุวิ
ทยาสาสน์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๖๙-๑๗๐.

^{๓๕} นภาพร ณ เชียงใหม่ และคณะ, “เทคนิคการสอนคุณธรรมสำหรับนักศึกษา”
(มหาวิทยาลัย เชียงใหม่, รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗), หน้า ๑๙-๒๑.

โคลเบอร์ก (Kohlberg) ได้อภิปรายถึงผู้คนที่เผชิญหน้ากับสถานการณ์ยากลำบากทางคุณธรรม และจริยธรรม ไปตามระดับขั้นของคุณธรรม และจริยธรรมที่มีอยู่ในแต่ละคนโดยจะพัฒนาไปสู่การมีคุณธรรม และจริยธรรมในระดับที่สูงขึ้นได้ของการมีเหตุผลในคุณธรรม และจริยธรรม หมายความว่า การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลดังกล่าวนี้จะแสดงให้เห็นถึงแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำของบุคคล ที่มาจากระดับที่แตกต่างกับบุคคลอาจมีการกระทำที่คล้ายคลึงกันได้ และบุคคลที่มีการกระทำที่เหมือนกันแต่เหตุผลที่อยู่เบื้องหลังของการกระทำอาจมีระดับของคุณธรรม และจริยธรรมแตกต่างกันได้^{๓๖}

โคลเบอร์ก (Kohlberg) ได้พัฒนาการสอนคุณธรรม และจริยธรรมในชุมชน และโรงเรียนโดยมองว่า เด็กมีการตัดสินใจเรื่องคุณธรรม และจริยธรรมของคนขึ้นอยู่กับสภาพสังคมที่เกี่ยวข้องและภายใต้อารมณ์ที่หลากหลายรวมกับความรัก การเชื่อฟัง ความมีน้ำใจ และสิ่งที่กระทบจิตใจเด็กจะกลายเป็นคนประพฤติด้านคุณธรรม และจริยธรรม

บลูม (Bloom) ได้จำแนกจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ออกเป็น ๓ ประเภท ได้แก่จุดมุ่งหมายทางด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) หรือด้านความรู้ความเข้าใจ จุดมุ่งหมายทางด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) หรือด้านปฏิบัติ การกระทำ และจุดมุ่งหมายทางด้านจิตใจพิสัย (Affective Domain) หรือด้านจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึก และด้านเจตคติทางด้านจิตพิสัย บลูม (Bloom) ได้จำแนกจุดมุ่งหมายออกเป็น ๔ ระดับ ซึ่งสามารถอธิบายขั้นตอนสำคัญของการเกิดเจตคติ และการพัฒนาลักษณะนิสัยได้ ดังนี้^{๓๗}

๑. ขั้นการรับรู้ (Perceiving or Receiving) การที่บุคคลจะเกิดการพัฒนา ลักษณะนิสัยใดๆ ได้บุคคลนั้นจะต้องมีโอกาสได้รับรู้และใส่ใจในสิ่งนั้นก่อน ดังนั้นหากเราต้องการจะพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรม หรือค่านิยมใดๆ ให้แก่บุคคล เราจึงต้องพยายามจัดสิ่งเร้าหรือสถานการณ์ที่ช่วยให้บุคคลเกิดการรับรู้และสนใจในคุณธรรม และจริยธรรม หรือค่านิยมนั้นๆ

๒. ขั้นตอนการตอบสนอง (Responding) แม้บุคคลได้รับรู้ และเกิดสนใจในสิ่งนั้นแล้ว แต่หากไม่มีโอกาสได้ตอบสนองในสิ่งนั้น ความสนใจนั้นก็จะได้ไม่ได้รับการพัฒนาไปจนถึงระดับพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย ดังนั้น ในการสอนจึงจำเป็นต้องพยายามให้

^{๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒.

^{๓๗} บลูม (Bloom) อ่างใน พัฒนา ว่องชนาการ, “การดำเนินงานด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ของโรงเรียนโกวิทท้าวรังเขียงใหม่”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, การบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑), หน้า๑๑-๑๓.

บุคคลนั้นมีโอกาสตอบสนองต่อสิ่งนั้นและเกิดความรู้สึกพึงพอใจซึ่งจะช่วยให้บุคคลนั้นพัฒนาความสนใจที่มีอยู่ให้มากขึ้น

๓. ขั้นตอนการเห็นค่า (Valuing) หากบุคคลมีโอกาสดตอบสนองสิ่งใดแล้วได้รับผลที่พึงพอใจ บุคคลนั้นจะเริ่มเห็นคุณค่าของสิ่งนั้น ดังนั้น หากเราสามารถจัดประสบการณ์หรือกิจกรรมต่างๆ ให้บุคคลนั้นได้รับผลประโยชน์จากการปฏิบัติตามคุณธรรม และจริยธรรม หรือค่านิยมที่ต้องการก็จะช่วยให้บุคคลนั้นเห็นคุณค่าของการปฏิบัติ และเต็มใจที่จะปฏิบัติ เช่นนั้นต่อไป

๔. ขั้นตอนการจัดระบบ (Organizing) การที่บุคคลเห็นคุณค่าของคุณธรรม และจริยธรรม หรือค่านิยมใดๆแล้ว จะสามารถพัฒนาขึ้นไปตามลักษณะนิสัยได้นั้นจะต้องมีการนำไปปฏิบัติหรือนำไปใช้ในระบบชีวิตของตน จึงเป็นระเบียบหรือระบบในการปฏิบัติตามคุณธรรม และจริยธรรม หรือค่านิยมนั้น ในวิถีการดำเนินชีวิตของตน จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้บุคคลนั้น ได้ก้าวไปสู่ขั้นสูงสุดของการพัฒนาทางด้านจิตพิสัย คือการพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย

๕. ขั้นการพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย (Characterization) บุคคลที่สามารถปฏิบัติตนตามคุณธรรม และจริยธรรม หรือค่านิยมที่ยึดถือในวิถีการดำเนินชีวิตของตนอย่างสม่ำเสมอ ในที่สุดก็จะพัฒนาถึงขั้นการเป็นลักษณะนิสัยของตนซึ่งนับเป็นขั้นสูงสุดของการพัฒนาทางด้านจิตพิสัย

จากแนวคิดข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การปลูกฝังและการพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรม และค่านิยมใดๆให้แก่บุคคล เพื่อให้เป็นลักษณะนิสัยของบุคคลนั้นสามารถทำได้ซึ่ง พัฒนา ว่องชนากรและศิษยา แคมมณี ระบุไว้ ๕ ประการ^{๓๔} คือ

๑. จัดสิ่งเร้าให้บุคคลนั้นรับรู้และเกิดความสนใจในเรื่องที่ต้องการปลูกฝัง
๒. จัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่ช่วยให้บุคคลนั้นได้รับการตอบสนองในเรื่องนั้นและเกิดความพึงพอใจ
๓. ช่วยให้ผู้บุคคลเห็นคุณค่าของเรื่องนั้น โดยการให้เขาได้เห็นประโยชน์ที่ได้รับประโยชน์หรือเกิดความพึงพอใจในค่านิยมนั้น
๔. ช่วยให้ผู้บุคคลนั้นมีโอกาสจัดระเบียบในการนำเรื่องนั้นไปใช้ในระบบชีวิตของตน
๕. ช่วยให้ผู้บุคคลนั้นลงมือปฏิบัติตนตามค่านิยมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอจนกระทั่งปฏิบัติได้เป็นลักษณะนิสัย

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๙-๒๐.

พนัส หันนาคินทร์ ได้กล่าวถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ควรจะต้องปลูกฝังแก่นักเรียนว่าเป็นหน้าที่ของโรงเรียนที่จะต้องปลูกฝังคุณสมบัตินี้ดี และพยายามไถ่ถอนคุณสมบัตินั้นไม่พึงปรารถนาให้ออกไปจากจิตใจของเยาวชนเพื่อความมั่นคงของประเทศชาติ คุณสมบัติเหล่านี้มีทั้งค่านิยมและเครื่องบ่งชี้ ค่านิยมทั้งที่เป็นค่านิยมที่คงตัวหรืออาจจะต้องค่อยๆพัฒนาขึ้นตามความเหมาะสมก็ตามคุณสมบัตินี้ที่น่าจะได้ปลูกฝังให้นักเรียนของเราคือความยึดมั่นในวัฒนธรรมและค่านิยมอันดีงามของไทย เป็นผู้มีความระเบียบวินัย รู้จักสิทธิและหน้าที่ของประชาชนตามระบอบประชาธิปไตย ความสามัคคีในหมู่คณะและระหว่างกลุ่มชนในชาติ ยึดมั่นในคำสอนศาสนา มีความขยันมานะอดทนในการประกอบอาชีพอันสุจริต รู้จักรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ^{๓๙}

ส่วนการพัฒนาสมรรถภาพส่วนบุคคล มีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ มีความเป็นเสรีในการคิดสร้างสรรค์ รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ มีความซื่อสัตย์สุจริตไม่นิยมการใช้สิ่งต่างๆมาด้วยความทุจริต รู้จักพึ่งตนเอง มีความขยันขันแข็ง ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค จุดมุ่งหมายสำคัญในการพัฒนาสมรรถภาพส่วนบุคคลก็คือ การสร้างความเป็นเสรีให้แก่บุคคลผู้ที่ได้รับการศึกษาควรจะได้รับการพัฒนาสมรรถภาพส่วนในบุคคลของตนเป็นอย่างดี กล่าวคือรู้จักตนเองให้สมกับที่ได้เกิดมาเป็นสมาชิกในสังคมมนุษย์ เช่น รู้จักและมีความสามารถในการพูด คิด เขียน อ่าน รู้จักรักษาสุขภาพทั้งทางกายและทางจิต ทั้งส่วนตัวและของสังคม ความสามารถในเชิงเศรษฐกิจ คุณสมบัติที่เราต้องการปลูกฝังให้นักเรียนชั้นประถมและมัธยมศึกษาในเรื่องนี้ก็คือ การรู้จักเป็นผู้บริโภคที่ดี รู้จักใช้จ่ายใช้สอยเงินอย่างมีประโยชน์ รู้จักเก็บหอมรอมริบ มีความมัธยัสถ์ ไม่ฟุ่มเฟือย รู้สงวนทรัพย์ากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่รังเกียจการทำงานที่สุจริต และรู้จักหลักการและวิธีการของสหกรณ์ รู้จักการประสานประโยชน์ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลพลเมืองที่ดีของชาติ ควรมีความสามารถในการใช้จ่ายใช้สอยทรัพย์ที่หามาได้โดยได้รับประโยชน์อย่างคุ้มค่า ควรรู้จักสงวนทรัพย์ากรธรรมชาติอันเป็นสมบัติร่วมกันของประชาชน การรักษาและปรับปรุงสภาพแวดล้อมซึ่งกำลังเสื่อมโทรมลงทุกขณะเพราะความประมาทและการไม่รู้จักใช้ ควรรู้จักการวิเคราะห์ข่าวสารและข้อมูลต่างๆเพื่อประกอบการตัดสินใจในการเลือกใช้สินค้าและบริการต่างๆที่มีการเสนอในท้องตลาดรู้จักการประหยัดและการลงทุนเพื่อผลตอบแทนในอนาคต

^{๓๙}พนัส หันนาคินทร์, การสอนค่านิยมและจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิมพ์เนต, ๒๕๒๖), หน้า ๑๑๔-๑๑๕.

ปัญหาที่น่าห่วงอีกประการหนึ่งก็คือการหมกมุ่นในการพนัน และปัญหาเรื่อง ยาเสพติด เป็นหน้าที่ของโรงเรียนจะต้องกวดขันอย่างเข้มงวดในอบายมุขทั้งสอง ประการนี้เพราะสิ่งชั่วร้ายและอาชญากรรมต่างๆมีโอกาสจะเกิดขึ้นง่ายจากอบายมุขทั้งสองประการนี้ ความเป็นผู้ตั้งอยู่ในจริยธรรม โรงเรียนทุกประเภทจะต้องเป็นแหล่งที่ปลูกฝังจริยธรรม ความมีน้ำใจนักกีฬา รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวมและความอยู่รอดของประเทศชาติ รู้จักฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีหิริโอตตัปปะและรู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ คุณค่าทางจริยธรรมนั้นจำเป็นต้องมีรากฐานมาจากความเข้าใจในวัฒนธรรมและอารยธรรมของตนเองและของเพื่อนร่วมโลก โดยเฉพาะวัฒนธรรมและอารยธรรมของตนเอง

การศึกษาจึงต้องมุ่งเสริมสร้างและปลูกฝัง ความรู้และความเข้าใจตลอดจน ความซาบซึ้งในวัฒนธรรมและอารยธรรมของตนเองอย่างแน่นแฟ้นด้วย หากคุณค่าทางจริยธรรมของคนในชาติเสียไป ก็หมายถึง การขาดองค์ประกอบที่สำคัญในความเป็นชาติ คุณสมบัติสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะต้องเน้นเป็นพิเศษคือการรู้จักทำงานร่วมกับคนอื่น การทำงานร่วมกับคนอื่นนั้นย่อมจะเรียกร่องคุณสมบัติอย่างอื่นตามมา เช่น การรู้จักเสียสละ ไม่เอารอดเอาเปรียบผู้อื่น รู้จักผ่อนหนักผ่อนเบา และรู้สึกละเอียดต่อการ หลีกเลียงจากหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายมา ความจริงนั้น เป็นที่ยอมรับกันว่าในสภาพแห่ง สังคมปัจจุบันการร่วมมือกันทำงานเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ โรงเรียนต้องหาวิธีปลูกฝัง ความสามารถในเรื่องนี้ให้เป็นผลสำเร็จ ความยึดมั่นในความรักชาติ ความรู้สึกในเรื่อง ชาตินิยม ยึดมั่นในอุดมการณ์แห่งชาติ และมีความจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์ ทั้งนี้ย่อมประจักษ์ชัดอยู่แล้วว่าความอยู่รอดของประเทศชาติและความรุ่งเรืองของชาติ ย่อมขึ้นอยู่กับอุดมการณ์ที่ประชาชนมีต่อชาติ หากประชาชนมีความรักชาติและ ความรู้สึกเรื่องชาตินิยมเป็นอย่างดีแล้วก็เป็นที่แน่ใจได้ว่าเราจะมีภูมิป้องกันการทำ ในรูปแบบต่างๆที่จะเป็นการบ่อนทำลายชาติ

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ คุณธรรมครู (Teacher's function) สมบัติหรือ ความสามารถที่มีอยู่ภายในตัวครู ได้กล่าวถึงความหมายของคุณธรรม ตามพจนานุกรม Collin Cobuild อธิบายว่าคุณธรรมมีความหมาย ๒ นัย คือ^{๕๐}

๑. โดยนัยที่เป็นภาวะทางจิตนั้น คุณธรรมแปลว่าความคิดที่ว่าบาง พฤติกรรมเป็นสิ่งที่ถูกต้องที่ควรทำและเป็นที่ยอมรับ และบางพฤติกรรมเป็นสิ่งที่ผิดหรือ เลว ทั้งนี้เป็นไปทั้งโดยความคิดเห็นของแต่ละบุคคลและแต่ละสังคม นอกจากนี้คุณธรรม ยังเป็นคุณภาพหรือสถานะในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง ควรทำและยอมรับได้

^{๕๐}ไพฑูรย์ สินลารัตน์, *ความรู้คู่คุณธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๒๗๘.

๒. คุณธรรมเป็นระบบลักษณะการประพฤติและ คุณค่าที่เกี่ยวข้องกับ พฤติกรรมของคนส่วนคนใหญ่ซึ่งโดยทั่วไปแล้วเป็นที่ยอมรับกันในสังคมหรือเฉพาะ กลุ่มคน คุณธรรม ตามรูปศัพท์แปลว่า สภาพของคุณงาม ความดีซึ่งพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) อธิบายความหมายไว้ว่า คุณธรรมคือ ธรรมที่เป็นคุณ ความดีงามสภาพ ที่เกื้อกูล

พุทธทาสภิกขุ ให้ความหมายของคุณธรรม หมายถึงคุณสมบัติฝ่ายดีโดย ส่วนเดียวเป็นที่ตั้งหรือเป็นประโยชน์แก่สันติภาพและสันติสุขจึงเป็นที่ต้องการของมนุษย์ คุณธรรมเป็นสิ่งที่ต้องอบรมโดยเฉพาะเพื่อให้เกิดขึ้นเหมาะสมกับที่เราต้องการ^{๔๑}

วิวัฒน์ ชัตติยะมาน ให้ความหมายคุณธรรมไว้ว่า คุณธรรมเป็นสิ่งที่ดีงาม ที่อยู่ในใจของมนุษย์ ซึ่งจะแสดงออกมาโดยการกระทำทางกาย และวาจา ที่เป็นหลักใน การประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่าง สงบสุข ได้สรุปหลักธรรมทางศาสนาและคุณธรรม ประกอบด้วยคุณสมบัติที่เป็นความดี งาม ความถูกต้อง ซึ่งมีอยู่ภายในจิตใจบุคคล ทำให้บุคคลนั้นพร้อมที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อตนเองโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น หรือทำประโยชน์ให้ผู้อื่น ดังนั้น ครู ที่ประกอบด้วยคุณธรรมย่อมเป็นครูที่มีความเหมาะสมสำหรับความเป็นครู เป็นผู้ที่ สมควรได้รับยกย่องจากสังคมโดยทั่วไป นิสิตครูจึงควรนำหลักธรรมทางศาสนาและ คุณธรรมที่ได้ศึกษาไปแล้ว ไปปฏิบัติเพื่อส่งเสริม ป้องกัน แก้ไขและพัฒนาบุคลิกภาพ และจรรยาบรรณครูตนเองต่อไป^{๔๒}

วศิน อินทสระ ให้ความหมายของคุณธรรมตามหลักจริยศาสตร์ไว้ว่า คุณธรรม คืออุปนิสัยอันดีงามซึ่งสั่งสมอยู่ในดวงจิต อุปนิสัยอันนี้ได้มาจากความ พยายาม และความประพฤติติดต่อกันมาเป็นเวลานาน พร้อมอธิบายและให้ความหมาย อันสั้นว่า คุณธรรม คือความกล้าเลิศแห่งอุปนิสัย นอกจากนี้ยังได้อธิบายถึงความหมายที่ นักปราชญ์ทั้งหลายได้ให้ไว้เช่น โซเครตีส หมายถึงปัญญาหรือความรู้พร้อมทั้งนิสัย ถึงกับเห็นว่า คุณธรรมคือ ความรู้ เพลโตเห็นด้วยว่า คุณธรรมคือ ความรู้และนิสัย เอ็มมานูเอลคานท์ เห็นว่า คุณธรรมคือการควบคุมแรงกระตุ้นต่างๆ และความทะยาน อยากรได้ด้วยเหตุผล^{๔๓}

^{๔๑}พุทธทาสภิกขุ, **คุณธรรมสำหรับครู**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๗), หน้า ๙๐.

^{๔๒}วิวัฒน์ ชัตติยะมาน, “เอกสารประกอบการสอนวิชาคุณลักษณะและจรรยาบรรณครู”, (ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๙), หน้า ๑๑๑-๑๑๒.

^{๔๓}วศิน อินทสระ, **พุทธจริยศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทองขาว, ๒๕๕๑), หน้า ๑๐๖-๑๐๗.

สุชีรา บุญทัน กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง แนวทางการประพฤติปฏิบัติอันถูกต้องดีงาม ทั้งกาย วาจา ใจ ทำให้เกิดความสงบสุขทั้งต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม จากเอกสารรายงานการประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ๒๕๔๑ ได้รวบรวมความหมายของคำว่า คุณธรรมและจริยธรรมที่กำหนดโดยผู้ทรงคุณวุฒิของไทยเป็นจำนวนมาก ความหมายต่างๆ ที่ให้ไว้มีความแตกต่างกันพอสมควร^{๔๔} ดังนี้

๑. คุณธรรม หมายถึง หลักเกณฑ์หรือกฎเกณฑ์ในการตัดสินความถูกผิด ดีชั่วและควรทำไม่ควรทำของพฤติกรรม

๒. จริยธรรม หมายถึง แนวทางในการประพฤติปฏิบัติ ตามความหมายนี้ จริยธรรมเป็นแนวทางและถ้าหากจะกำหนดต่อไปว่า แนวทางที่กล่าวนี้ หมายถึงแนวทางที่ดีที่ถูกและที่ควรทำกล่าวคือ หากพฤติกรรมใดอยู่ในแนวทางดังกล่าว ก็จะเป็นพฤติกรรมที่ดี ที่ถูก ที่ควรทำ ส่วนพฤติกรรมที่อยู่นอกแนวทางนี้ก็จะเป็นพฤติกรรมที่ไม่ดี ไม่ถูกและไม่ควรทำ

๓. จริยธรรม หมายถึง พฤติกรรมที่ดี ที่ถูก และที่ควรทำ ตามความหมายนี้ เน้นที่ตัวพฤติกรรม เน้นจริยะ มากกว่า เน้นที่หลักเกณฑ์หรือแนวทาง ตามความหมายนี้ พฤติกรรมที่ไม่ดี ไม่ควรทำ ก็ไม่ใช่จริยธรรม

เพียเจท์ (Piaget) ให้ความหมายของจริยธรรมว่าเป็นองค์ประกอบของกฎเกณฑ์ที่บุคคลรับว่าถูก ว่าดี ว่าควร เพื่อให้การยอมรับจากสังคม^{๔๕}

โคลเบอร์ก (Kohlberg) กล่าวว่า จริยธรรม เป็นพื้นฐานของความยุติธรรม โดยถือเอาการกระจายสิทธิและหน้าที่อย่างเท่าเทียมกันของบุคคล ซึ่งไม่ได้หมายถึงกฎเกณฑ์ที่ใช้บังคับอยู่ทั่วไป แต่เป็นกฎเกณฑ์ที่มีความเป็นสากลที่คนส่วนใหญ่ยอมรับไว้ในทุกสถานการณ์และไม่มีความขัดแย้งเป็นอุดมคติ^{๔๖}

สรุปจริยธรรม หมายถึง กฎเกณฑ์หรือแนวทางที่พึงปฏิบัติเพื่อบรรลุถึงคุณงามความดี หรือเพื่อให้เกิดคุณธรรม กฎเกณฑ์หรือแนวทางที่พึงปฏิบัติได้รับการประเมินค่าว่าเป็นสิ่งที่ดี สามารถนำผู้ประพฤติปฏิบัติให้บรรลุที่หวังไว้ได้ ขณะเดียวกัน

^{๔๔} สมพร สอนสนาม, อ่างในกรมวิชาการ ๒๕๔๑ หน้า ๕๙. "การศึกษาพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรมครู อาจารย์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสามัญศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด", รายงานการศึกษา ค้นคว้าอิสระ กศ.ม. (มหาสารคาม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๓), หน้า ๑๑.

^{๔๕} เพียเจท์ (Piaget Jean) **The Moral Judgement of Child**, (New Yoru Collier Bilk, 1960), p 1.

^{๔๖} โคลเบอร์ก (Kohlberg) L. "Hann, N. and Longer, J. WFamily Patterns of Moral Reading", In **Child Development**, 47 1204-1205 December, 1976), p.45

ก็ไม่สร้างความทุกข์ความเดือดร้อนแก่บุคคลดีหรือสุจริตชนทั้งหลาย การปฏิบัติตามจริยธรรม ย่อมให้ผลดีแก่ผู้ปฏิบัติ สังคม และสิ่งแวดล้อม ผู้ปฏิบัติตามจริยธรรมได้ชื่อว่าเป็นคนดี หากบุคคลในสังคมทุกคน ปฏิบัติตามหลักจริยธรรมสังคมสิ่งแวดล้อม จะไม่ถูกเบียดเบียนและถูกรบกวนจนเกิดสภาพเสียสมดุลภาพทางสังคมและระบบนิเวศ

๒.๕.๒ องค์ประกอบจริยธรรม

กรมวิชาการ กล่าวว่า จริยธรรมของบุคคลประกอบด้วยสิ่งสำคัญ ๓ ประการ^{๔๗} คือ

๑. ส่วนประกอบด้านความรู้ (Moral Reasoning) คือความเข้าใจในเหตุของความถูกต้องดีงาม สามารถตัดสินใจแยกความถูกต้องออกจากความไม่ถูกต้องได้ด้วยการคิด

๒. ส่วนประกอบทางด้านอารมณ์ความรู้สึก (Moral Conduct) คือพฤติกรรม การกระทำที่บุคคลตัดสินใจจะกระทำถูกหรือผิดในสถานการณ์แวดล้อมต่าง ๆ เชื่อว่า อิทธิพลส่วนหนึ่งของการกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมแบบใด จะขึ้นอยู่กับอิทธิพลของส่วนประกอบทั้ง ๒ ประการที่กล่าวข้างต้น และบางส่วนอาจขึ้นอยู่กับองค์ประกอบอื่นๆ เช่น ลักษณะทางจิตวิทยาบางประการของบุคคลนั้นๆ หรือความรุนแรงของการบีบคั้นของสถานการณ์ที่รุมเร้าบุคคลนั้นอีกด้วย

ดวงเดือน พันธุนาวิณ กล่าวว่าลักษณะต่างๆ ของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมนั้นแบ่งออกเป็น ๔ ส่วนใหญ่ๆ^{๔๘} คือ

๑. ความรู้จริยธรรม หมายถึง การมีความรู้ไว้ในสังคมของตนเองนั้นถือว่าการกระทำชนิดใดดีควรกระทำ และการกระทำชนิดใดเลวควรงดเว้น ลักษณะและพฤติกรรมประเภทใดเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมมากน้อยเพียงใด ปริมาณความรู้เชิงจริยธรรมขึ้นอยู่กับอายุ ระดับการศึกษา และพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลด้วย

๒. ทักษะคติเชิงจริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่างๆ ว่าตนชอบหรือไม่ชอบลักษณะนั้นเพียงใด ทักษะคติเชิงจริยธรรมของบุคคลส่วนมากจะสอดคล้องกับค่านิยมในสังคมนั้น แต่บุคคลบางคนในสถานการณ์ปรกติอาจมีทักษะคติแตกต่างไปจากค่านิยมของสังคมก็ได้ ทักษะคติเชิงจริยธรรมของบุคคลนั้นมีความหมายกว้างกว่าความรู้เชิงจริยธรรมของบุคคล เพราะทักษะคติ นั้นจะรวมทั้งความรู้และความรู้สึกในเรื่องนั้นๆ เข้าด้วยกัน ฉะนั้นทักษะคตินั้นจะรวมทั้งความรู้และความรู้สึกในเรื่องนั้นๆ เข้าด้วยกัน ฉะนั้นทักษะคติเชิงจริยธรรมจึงมี

^{๔๗} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย, (กรุงเทพมหานคร : กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๓), หน้า ๓.

^{๔๘} ดวงเดือน พันธุนาวิณ, จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๔), หน้า ๒.

คุณสมบัติที่สำคัญ คือจะใช้ทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมได้แม่นยำกว่าการใช้ความรู้เกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมของบุคคลแต่เพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ ทักษคติจริยธรรมของบุคคลในเวลาหนึ่งยังอาจเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมได้

๓. เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือเลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรมบางอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลที่กล่าวถึงนี้จะแสดงให้เห็นถึงเหตุจูงใจหรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำต่างๆของบุคคล

๔. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึงการที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ หรืองดเว้นแสดงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์หรือค่านิยมในสังคมนั้น พฤติกรรมเชิงจริยธรรมเป็นสิ่งที่สังคมให้ความสำคัญมากกว่าด้านอื่นๆ ทั้งนี้เพราะการกระทำที่ดีและเลวของบุคคลนั้นส่งผลโดยตรงต่อความผาสุกและความทุกข์ของสังคม การศึกษาด้านอื่นๆ ของจริยธรรมจึงเป็นเพียงเพื่อให้เข้าใจและสามารถทำนายพฤติกรรมในสถานการณ์ต่างๆ ของบุคคลเท่านั้น

๒.๕.๓ ความสำคัญการพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียน

โรงเรียนเป็นหน่วยงานหลักในการปลูกฝังและสร้างเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในนักเรียน โดยจะต้องมองภาพให้ตลอดแนวตั้งแต่หลักสูตรทั้ง ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ถือว่าเป็นกระบวนการ “หลัก” มีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นกระบวนการ “รอง” ซึ่งหมายความรวมถึงการแนะแนวด้วย แต่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของการพัฒนาในกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีความเจริญทางวัตถุและเทคโนโลยีรวมทั้งค่านิยมในการบริโภคอย่างเกินขนาด (dose) ความพอเพียงส่งผลให้เกิดปัญหาแก่เด็กและเยาวชนอย่างหลากหลาย รูปแบบโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาด้านคุณธรรม และจริยธรรม และค่านิยมมาเป็นระยะเวลานานพอสมควรจวบจนปัจจุบัน^{๔๙}

เมื่อไม่นานมานี้ (มีนาคม ๒๕๕๐) ได้มีการประชุมระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาเยาวชนในสถานศึกษา ในโอกาสนี้ ดร.อมรวิรัช นาคกรรพ ที่ปรึกษารัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ กล่าวถึงสภาวะการณ์เด็กและเยาวชนว่า จากการสำรวจพฤติกรรมเยาวชนไทยทั่วประเทศในรอบปี ๒๕๔๘-๒๕๔๙ พบว่า^{๕๐} เด็กนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่ดื่มเหล้าเป็นครั้งคราวถึงเป็นประจำสูงถึงร้อยละ ๒๔.๐๑ ขณะที่มัธยมศึกษาตอนปลายสูงถึงร้อยละ ๓๑.๕๑ เยาวชน อายุ ๑๙-๒๕ ปี พยายามฆ่าตัวตาย ร้อยละ ๗๖.๙๑ และทำสำเร็จร้อยละ ๖๖.๔๐ สภาวะด้านสังคมเด็กระดับประถมศึกษา ร้อยละ ๔.๐๔ เทียบกลางคืนอย่างน้อย ๑ ครั้งต่อสัปดาห์ แนวโน้มการมีเพศสัมพันธ์ที่

^{๔๙} <https://www.myfirstbrsain.com/teacher view .aspx> เข้าถึงวันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๕๔.

^{๕๐} หนังสือพิมพ์, เดลินิวส์, ที่อยู่ : ๑/๔ ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงตลาดบางเขน เขตหลักสี่ (กรุงเทพมหานคร : ๒๕๕๐), หน้า ๓ .

รวบรวมข้อมูลจากโรงพยาบาลของรัฐทั่วประเทศพบว่า ปี ๒๕๔๙ มีวัยรุ่นอายุต่ำกว่า ๑๙ ปี ไปทำคลอดถึง ๗๑,๐๐๐คน และ

สาเหตุว่ามาจากการที่เด็กถูกรอครบวาระเลย ถูกปฏิเสธจากโรงเรียน คบเพื่อนไม่ดี ติดกระแสนิยม ขาดแบบอย่างที่ดีในสังคม ทางแก้ไขอยู่ที่การมีครอบครัวที่ดี มีโรงเรียนที่ดี มีแบบอย่างที่ดี มีเพื่อนที่ดี รวมทั้งมีครูหรือคนใกล้ชิดคอยให้คำปรึกษา หรือมีการแนะแนวที่ดีนำไปสู่การพัฒนาคุณธรรมนำความรู้ แต่โรงเรียนจะทำการเชื่อมโยงการแนะแนวที่ดีนำไปสู่การพัฒนาคุณธรรมนำความรู้ได้อย่างไร เป็นคำถามที่น่าสนใจซึ่งโรงเรียนควรดำเนินการเพื่อให้นักเรียนเกิดคุณธรรมเป้าหมาย โดยพิจารณาปัจจัยต่างๆ หรือดำเนินการดังนี้

๑. ผู้อำนวยการโรงเรียนจะต้องตระหนักและให้ความสำคัญกับการแนะแนวของโรงเรียน

๒. ครูแนะแนว (ตัวจริง) จะต้องวางระบบการแนะแนวในโรงเรียนครอบคลุมบุคลากรครูทุกคนในโรงเรียนให้มีส่วนร่วมในการทำงานรวมทั้งมีกิจกรรมให้ผู้ปกครองนักเรียนได้มีส่วนร่วมด้วย

๓. ครูทุกคนต้องทำหน้าที่เป็นครูแนะแนวทั้งนี้เพราะหน้าที่ความรับผิดชอบและลักษณะงานที่ปฏิบัติของครูตามมาตรฐานตำแหน่ง มีความสัมพันธ์กับงานแนะแนวโดยตรง คือ พัฒนาผู้เรียนอบรมสั่งสอนและจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๘ นอกจากนั้นงานแนะแนวยังถือว่าเป็นงานของครูทุกคนที่ต้องทำควบคู่กับการจัดการเรียนรู้เสมอ

๔. โรงเรียนจะต้องทำการทบทวนหรือบางโรงเรียนอาจจะต้องทำการปรับหรือ (re-engineering)ระบบการเรียนรู้คุณธรรมใหม่ทั้งหมด ทำความเข้าใจแนวคิด หลักการ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรม วิธีการ กระบวนการและเทคนิคต่างๆ เช่น การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม(Behavior modification) การพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมตามทฤษฎีการพัฒนาทางจริยธรรม (Moral development theory) การสังเกตตัวแบบ (Model)การทำความเข้าใจในค่านิยม (Value clarification)การใช้ระบบคู่สัญญาสอนด้านจิตพิสัย(Affective domain) และการประยุกต์ใช้พุทธวิธีในการจัดการเรียนรู้ เป็นต้น โรงเรียนอาจจะต้องจัดการประชุมปฏิบัติการในประเด็นใดประเด็นหนึ่งหรือหลายประเด็นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรมนำความรู้และทำให้เกิดผลทั้งของครูและนักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม

๕. โรงเรียนจะต้องเชื่อมโยงความสัมพันธ์การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรมนำความรู้ให้เข้าไปอยู่ในขอบข่ายของการจัดกิจกรรมแนะแนวทั้ง ๒ ด้าน คือ การศึกษา ด้านการงานและอาชีพ ด้านชีวิตและสังคม เพื่อให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดี มีใจรักงานและเห็นคุณค่าชีวิตของตนเอง

๖. โรงเรียนควรที่จะเชื่อมโยงความสัมพันธ์งานอื่นๆ ที่มีลักษณะหรือมีทิศทางการทำงานใกล้เคียงกับงานแนะแนวเข้ามาสัมพันธ์กันเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนซึ่งกันและกัน เช่น งานฝ่ายปกครอง ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นต้น การแนะแนวเป็นกิจกรรมมุ่งส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนให้พัฒนาตนเองอย่างเต็มตามศักยภาพ รักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น พึ่งตนเอง มีทักษะในการเลือกแนวทางการศึกษาการงานและอาชีพ ชีวิตและสังคม มีสุขภาพจิตที่ดี มีจิตสำนึกในการทำประโยชน์ต่อครอบครัว สังคม และประเทศชาติ ซึ่งถ้าหากพิจารณาตามเจตนารมณ์ดังกล่าวจะเห็นว่าสอดคล้องกับความหมายของคุณธรรมที่สรุปว่า คือความรู้สึกรู้จักคิด หรือสภาพของจิตที่เป็นกุศล เป็นพื้นฐานของการแสดงออกที่มีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น เกิดขึ้นได้เพราะจิตรู้จักความจริงความดี และความงาม หรือสรุปสั้นๆ ได้ว่าเป็นสภาพการที่ผู้เรียนมีทักษะชีวิต ดังนั้นงานแนะแนวในยุคนี้ควรที่จะเชื่อมโยงกับการพัฒนาทักษะชีวิต เรียกว่าเป็นการแนะแนวหรือการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับทักษะชีวิต (life skills counseling)

หากโรงเรียนพิจารณาและดำเนินการได้ทั้ง ๖ ข้อ ตามที่นำเสนอมาทั้งหมดแล้วโรงเรียนก็ยังคงต้องคำนึงถึงหลักการแนะแนวมิติใหม่ที่คิดว่ายังคงใช้ได้ดี คือ เน้นให้ทุกคนในสังคมมีบทบาทในด้านแนะแนว เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่สุดและให้เกิดความเท่าเทียมกัน ความสำเร็จของผู้เรียนขึ้นอยู่กับระบบแนะแนว แหล่งการเรียนรู้และข้อมูลสารสนเทศเพื่อการแนะแนว มีบทบาทต่อความสำเร็จของผู้เรียนและศักยภาพเครือข่ายการแนะแนวได้จากความร่วมมือของหน่วยงานต่างๆ

จะส่งผลให้บรรลุเป้าหมายที่การแนะแนวต้องการ คือผู้เรียนเป็นคนดี มีปัญญา และมีความสุข ในทำนองเดียวกันการพัฒนาคุณธรรมนำความรู้ก็มีเป้าหมายดังกล่าว จึงไม่ควรมองว่าเป็นคนละเรื่อง แต่จะยึดการแนะแนวเป็นแกนแล้วนำการพัฒนาคุณธรรมนำความรู้เข้ามาเชื่อมโยงหรือจะยึดการพัฒนาคุณธรรมนำความรู้เป็นแกนแล้วนำการแนะแนวเข้ามาเชื่อมโยงก็ได้ แต่ต้องทำด้วยความจริงจังต่อเนื่องก็จะเกิดสภาพของสังคมที่สุขขึ้นในโรงเรียน ไม่ต้องทำงานไล่ตามสถานการณ์เพื่อแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนอยู่ตลอดเวลาไป

๒.๕.๔ ความสำคัญของการพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียน^{๕๑}

การศึกษาเป็นหัวใจของการพัฒนาประเทศ เพราะความเจริญที่ปรากฏ ทั้งในด้านวัตถุและด้านคุณธรรม และจริยธรรมนั้น เป็นผลสะท้อนคุณภาพของคน ในสังคมอันเป็นผลจากการอบรมบ่มนิสัยจากครอบครัว สถาบันการศึกษา ตลอดจนการได้รับการกระบวนกรขัดเกลาและประสบการณ์ในสังคมที่ดี ดังนั้นการที่ประเทศไทย จะพัฒนาสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมหรือประเทศเกษตรกรรมที่มีศักยภาพสูงขึ้นไปกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน การศึกษาอบรมเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์ให้กับสังคมก็ยิ่งทวีความสำคัญมากขึ้น

อย่างไรก็ตามระบบการศึกษาของไทยที่เป็นอยู่ในขณะนี้ยังน่าเป็นห่วงอยู่มาก เพราะจากการสังเกตประสบการณ์ต่างๆ ในสังคมพบว่ายังมีข้อบกพร่องหลายประการ เช่นความเสื่อมโทรมเรื่องจริยธรรมที่เกิดในด้านการเมืองการปกครอง การประพฤติปฏิบัติตนในสังคมที่มีค่านิยมไปในทางที่ไม่ถูกต้อง ได้แก่ความฟุ่มเฟือย การไม่เคารพความจริง ไม่พูดความจริง ขาดความซื่อสัตย์ อีกทั้งผู้ใหญ่ก็ไม่ทำตัวให้เป็นที่เราเคารพนับถืออย่างแท้จริง และไม่ได้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กและเยาวชน จากปัญหาต่างๆ เหล่านี้ ระบบการศึกษาและสถาบันต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมบ่มนิสัย และถ่ายทอดค่านิยมต่างๆ ให้แก่เด็กและเยาวชนจึงควรทบทวนแนวที่เคยดำเนินการต่อเนื่องกันมาเป็นเวลานานว่าควรจะปรับเปลี่ยนทิศทางกันอย่างไรเพื่อสร้างระบบใหม่ให้เป็นระบบที่เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบันให้เป็นระบบที่ถูกต้องและคำนึงถึงคุณภาพของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ

สำหรับการส่งเสริมจริยธรรมหรือการพัฒนาจริยธรรมนั้น ถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะเด็กในวันนี้กำลังอยู่ในช่วงอายุที่จะพัฒนาหลาย ๆ ด้าน ทั้งด้านร่างกายและด้านจิตใจ สภาพแวดล้อมก็มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมจริยธรรมแก่นักเรียนมาก เช่น บิดา มารดา ครู โรงเรียน และเพื่อน ๆ

สังคมปัจจุบัน เป็นสังคมที่ต้องทำงานนอกบ้าน พ่อแม่ไม่ค่อยมีเวลาอยู่กับลูก ๆ โรงเรียนจึงเป็นเหมือนบ้านหลังที่สองของเด็กที่จะสร้างความรักความอบอุ่นให้แก่เด็กและเด็กจะได้รับการปลูกฝังจริยธรรม และค่านิยมที่ตั้งงามติดตัวไปได้ ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ที่จะต้องจัดการศึกษา เพื่อมุ่งเน้นคุณภาพของเด็กให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข

^{๕๑} หน่วยศึกษานิเทศก์สำนักงานการศึกษา, แนวทางการส่งเสริมจริยธรรมและสร้างค่านิยมทางศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : ๒๕๔๔), หน้า ๑ .

กล่าวโดยสรุป จริยธรรม ก็คือ หลักการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นคนดี โดยทั่วไปจริยธรรม มักอิงอยู่กับศาสนา คำสอนทางศาสนามีส่วนสร้างระบบจริยธรรม ให้สังคมจะเห็นได้ชัดเจนว่า หลักธรรมของพระพุทธศาสนาได้กำหนดหลักปฏิบัติไว้ให้ พุทธศาสนิกชนปฏิบัติในชีวิตประจำวัน แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่า จริยธรรมถูก กำหนดให้อยู่บนพื้นฐานคำสอนของศาสนาเพียงอย่างเดียว เพราะจริยธรรม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี สิ่งเหล่านี้เป็นบ่อเกิดของจริยธรรม เช่น จริยธรรมแต่งกาย จริยธรรมการรับประทานอาหาร จริยธรรมทางสังคม จริยธรรมการต้อนรับ ถือว่าเป็นสิ่ง ที่ดีงามของไทย ซึ่งปัจจุบันนี้ จริยธรรมต่าง ๆ ที่กล่าวมาเยาวชนมองข้ามจริยธรรมต่าง ๆ แต่รับจริยธรรมของต่างชาติเสียมากกว่า

๒.๖ การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของคนไทย

ซ้ำเรื่อง วุฒิจันทร์ กล่าวว่า ความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมของคนไทย เป็นไปตามหลักธรรมในศาสนาที่คนไทยนับถือ คนไทยร้อยละ ๙๕ ของพลเมืองทั้ง ประเทศเป็นพุทธศาสนิกชนที่นับถือพระพุทธศาสนาสืบเนื่องเป็นเวลานาน บุตร ธิดา ได้รับการศึกษาอบรม ในชั้นแรกจากบิดามารดา หรือผู้ปกครองซึ่งเป็นศาสนิกชน จึงรับ เอาคติธรรมทางพุทธศาสนาเข้า เป็นพื้นฐาน ทางความคิด และพฤติกรรมตามปกติวิสัย ของมนุษย์ผู้เรียบเรียงประวัติการศึกษา ไทยทุกท่าน

สถาบันการศึกษาที่สำคัญของสังคมไทยตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี เป็นต้นมา มี ๓ แห่ง บ้าน วัด และวัง บ้านเป็นโรงเรียนแห่งแรกของทั้งชายหญิง ที่ให้ การศึกษาถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมเด็กจนเติบโตเด็กชายไปเข้าการศึกษาที่วัดต่อ ส่วนเด็กหญิงเข้ารับการศึกษที่บ้านต่อไปกระทั่งจนแต่งงานมีครอบครัว ส่วนวังเป็น สถานที่ศึกษาสำหรับบุตรธิดาของเจ้านาย และบุตรธิดาของขุนนางที่บิดานำเข้าถวายตัว เพื่อรับราชการต่อไป

ในบรรดาการศึกษาทั้ง ๓ นี้ วัดนับเป็นสถานศึกษาที่สำคัญที่สุด เพราะวัด เป็นศูนย์กลางของสังคม หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ได้บวชเรียนมาแล้ว มีประเพณีคือ ว่าผู้ชายที่แต่งงานมีครอบครัวจะต้องได้บวชเรียนมาก่อน บิดามารดาญาติ ผู้ใหญ่จะเป็นผู้อบรม สั่งสอนบุตรธิดาและเด็กในการปกครองของตนการไปทำบุญได้แก่ การถวายอาหารแก่พระสงฆ์ ฟังเทศน์จากพระภิกษุเป็นการไปรับจริยธรรมจากวัดจาก พระทั้งผู้ใหญ่และเด็ก เด็กชายครั้นอายุเข้าสู่วัยรุ่นส่วนหนึ่งพ่อแม่ นำไปฝากเป็นเด็กวัด หรือให้บวชเรียน เล่าเรียนหนังสือวิชาต่างๆที่วัด อายุครบบวช ทั้งผู้ที่อยู่วัด บวชเณร หรือไม่ได้ไปอยู่วัดก็จะอุปสมบทเป็นพระภิกษุ อย่างน้อย ๑ พรรษาจึงออกมาแต่งงาน

มีครอบครัวไป เป็นการศึกษาทางด้านจริยธรรมที่มากกว่าการศึกษาทางด้านอื่นเป็นแบบนี้ตลอดสมัยสุโขทัย สมัยอยุธยาและสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น^{๕๒}

การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของคนในสังคม เป็นกระบวนการศึกษาและถ่ายทอดวัฒนธรรมของชาติ จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนรุ่นถัดไป เพื่อสร้างสรรค์ความผาสุก สงบสุข ความมั่นคง และความเจริญก้าวหน้าของสังคม ในปัจจุบันรัฐมีหน้าที่จัดการศึกษาให้ประชาชนทั้งประเทศ การศึกษาอาจแบ่งออกเป็น ๓ แบบ ได้แก่ การศึกษาที่มีการเรียนแบบแผนมีข้อกำหนดต่างๆแน่นอน คือการศึกษาในระบบโรงเรียนอย่างหนึ่ง การศึกษาที่มีองค์การของสังคมหรือรัฐจัดขึ้นเพื่อสนองวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ การศึกษานอกโรงเรียน และการศึกษาที่ประชาชนทุกคนได้รับอยู่ตามปกติวิสัยเป็นประจำสุดท้ายในการศึกษาทั้ง ๓ แบบนี้ต่างมีวัตถุประสงค์ร่วมกันคือ การพัฒนาคนให้เป็นคนมีศีลธรรม มีความรู้ มีความสามารถที่จะอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

ส่วนความสามารถที่จะช่วยทำให้สังคมประเทศชาติมีความผาสุก สงบสุขและเจริญก้าวหน้าไปด้วยจริยธรรมศึกษา หรือการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของประชาชน จึงมีโครงสร้างหลักในการศึกษาทั้ง ๓ แบบก่อนที่ประเทศมีการจัดสอนเฉพาะหนังสือและวิชาการอย่างอื่นในระบบโรงเรียนที่สร้างขึ้น ตอนแรกในประเทศไทยมีการจัดสอนเฉพาะหนังสือและวิชาการอื่นๆคงมอบการจริยศึกษาไว้ในการศึกษาตามปกติวิสัยดังกล่าว เพิ่งมาแยกจริยศึกษาหรือการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม เป็นวิชาสอนในหลักสูตรการศึกษาที่หลัง

๒.๖.๑ ปัญหาทางคุณธรรม และจริยธรรมของนักเรียน

แผนพัฒนาจริยศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวถึงปัญหาทางคุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชนในระดับมัธยมศึกษาสรุปได้^{๕๓} ดังนี้

๑. ปัญหา นักเรียนระดับมัธยมศึกษา ขาดระเบียบวินัย และย่อหย่อนในด้านจริยธรรมการแต่งกายไม่เรียบร้อย ก่อการทะเลาะวิวาทและการติดยาเสพติดให้โทษทั้งยังขาดการเอาใจใส่ดูแลให้คำแนะนำอบรมสั่งสอนจากผู้ปกครอง ครูอาจารย์เท่าที่ควร

๒. ปัญหาเกี่ยวกับตัวครู ครูที่มีความรู้ ความสามารถประสบการณ์ในการสอนจริยศึกษา มีน้อยมากและอัตราส่วนไม่สมดุลกับนักเรียนอีกทั้งขาดเทคนิคในการสอนหรือถ่ายทอดวิชาไปสู่ นักเรียน นักศึกษาจึงทำให้การจัดกิจกรรม จริยศึกษาในสถานศึกษาไม่ก้าวหน้าและบางครั้งครูอาจารย์ก็เป็นแบบอย่างที่ไม่ดีแก่เด็ก

^{๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔-๑๗.

^{๕๓} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, “กรอบความคิดเพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมีวินัยและความเป็นประชาธิปไตย”, (เอกสารโครงการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรม, ๒๕๔๑), หน้า ๒๑.

๓. ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนการให้ความร่วมมือของผู้ปกครองในการส่งเสริม จริยศึกษายังมีน้อยบางครั้งผู้ปกครองนักเรียนก็มีส่วนส่งเสริมเด็กของตนในทางที่ผิด

๔. นักเรียนในระดับมัธยมศึกษายังขาดผู้นำที่เป็นแบบอย่างที่ดีประกอบกับสื่อมวลชนมักเผยแพร่ภาพข่าวคราวที่หมิ่นเหม่จรรยาบรรณและมีแหล่ง อบรมมุขมามากมาย ซึ่งรัฐไม่มีมาตรการครอบคลุมที่ดีพอ จึงเป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนในวัยนี้ลอกเลียนแบบอย่างที่ไม่ดีให้เกิดค่านิยมที่ผิดพลาดแก่เด็ก

๕. ปัญหาด้านการบริหารงาน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการส่งเสริมจริยธรรมศึกษาในโรงเรียน ยังเป็นตามเอกภาพเดียวกันและขาดความร่วมมือประสานงานอย่างจริงจังในด้านส่งเสริมจริยศึกษาของบุคลากร ในสถานศึกษาก็เป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้การจัดจริยศึกษาระดับมัธยมศึกษาไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร

๖. การจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ยังไม่เอื้ออำนวยต่อการส่งเสริมจริยศึกษาครูอาจารย์ส่วนใหญ่มีแนวคิดและทัศนคติในเรื่องระเบียบต่างๆของโรงเรียนไม่ตรงกัน

๗. ปัญหาเรื่องหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน ขาดสื่อการเรียนการสอน และเวลาในการฝึกอบรม จริยศึกษาให้แก่เด็ก นอกจากนั้นสาระสำคัญของเนื้อหาจริยธรรมที่สอดแทรกหลักสูตรยังไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมและวัยของเด็กระดับมัธยมศึกษา

สรุปได้ว่า ปัญหาด้านคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนสามารถเกิดมาได้จากหลายสาเหตุตั้งนั้นโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนต้องพยายามค้นหาสาเหตุ ร่วมกันแก้ไขปัญหาให้ตรงจุด ตลอดจนการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนอีกทั้งการพัฒนาหลักสูตรในกระบวนการเรียนการสอนควรมีการปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กในระดับมัธยมศึกษา ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นในการจัดกิจกรรมร่วมกัน

๒.๖.๒ ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

นักจิตวิทยาที่ศึกษาพัฒนาการจริยศึกษาส่วนใหญ่ยอมรับว่า จริยธรรมของมนุษย์จะมีการพัฒนาการขึ้นเป็นลำดับอย่างเห็นได้ชัดจากวัยทารกจนถึงวัยผู้ใหญ่ แม้ว่ามนุษย์จะมีพัฒนาการที่แตกต่างกัน แต่นักทฤษฎีทั้งหลายก็ยังเชื่อว่าการพัฒนานี้ในบุคคลต่าง ๆ ก็มีลำดับขั้นตอนเป็นระบอบอย่างที่มีคล้ายคลึงกัน นอกจากนี้นักค้นคว้าทางจริยธรรมส่วนมากยังลงความเห็นว่าต้นกำเนิดและแหล่งที่ก่อให้เกิดการพัฒนาทางจริยธรรมนั้นอยู่ที่สังคมเป็นสำคัญ

แต่ก็มีความคิดที่แตกต่างกันออกไปมาเป็นเหตุให้เกิดทฤษฎีในด้านนี้มากมาย ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้จะกล่าวถึงเพียงบางทฤษฎีเท่านั้น ดังนี้^{๕๔}

๑. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory)

นักจิตวิทยาในกลุ่มทฤษฎีนี้ เชื่อว่าจริยธรรมเป็นส่วนเดียวกับมโนธรรม (Conscience) จริยธรรมเกิดจากขบวนการภายในวัฒนธรรม หรือบรรทัดฐานของพ่อแม่ผู้เลี้ยงดู ได้แก่ การถือตนตามอย่าง (identification) ทำให้เด็กรับเอาบุคลิกภาพ ค่านิยมมาตรฐาน จริยธรรมในสังคม เมื่อบุคคลได้รับปลูกฝังจริยธรรม หากความต้องการของคนไม่สอดคล้องกับสิ่งที่สังคมต้องการก็จะเกิดความขัดแย้งกันขึ้น และถ้าบุคคลนั้นทำชั่วเขาก็เกิดความละอายใจตนเองไม่สบายใจ ซึ่งนั่นถือว่าเป็นการลงโทษตัวเอง ต่อไปเขาจะไม่ทำชั่วอีกโดยไม่ต้องมีการควบคุมจากบุคคลอื่นภายนอก นั่นคือ เขามีความรู้สึกผิดชอบชั่วดี หรือเกิดมโนธรรมภายในใจนั่นเอง

๒. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Contingency) ให้แก่เด็กตั้งแต่เกิดโดยนำเอาหลักการเสริมแรงและหลักการเชื่อมโยงอธิบายโดยมีความเชื่อเบื้องต้นดังนี้

๑) พัฒนาการทางจริยธรรม เกิดจากการเติบโตของการคล้อยตามกฎเกณฑ์ จริยธรรมของสังคม ทั้งทางความประพฤติ และอารมณ์มากกว่าการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสมอง (Cognitive Structure Change)

๒) แรงจูงใจพื้นฐานที่ทำให้เกิดการพัฒนาทางจริยธรรมทุกจุด มีรากฐานจากความต้องการทางชีวภาพ หรือความต้องการรางวัลจากสังคมและหลีกเลี่ยงการลงโทษ

๓) พัฒนาทางจริยธรรมมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรม

๔) พื้นฐานทางจริยธรรม (Basic Moral Norm) เกิดขึ้นภายในจิตใจ โดยมีสาเหตุจากกฎเกณฑ์วัฒนธรรมภายนอก

๕) สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางจริยธรรมมากเท่าใด ขึ้นกับปริมาณของรางวัล การลงโทษ การห้ามและการเห็นแบบอย่างของพ่อแม่ และบุคคลอื่นซึ่งเป็นตัวแทนสังคม (Socializing Agent)

๓. ทฤษฎีพัฒนาการทางพุทธิปัญญา (Cognitive Development Theory) นักจิตวิทยาในทฤษฎีนี้มีความเชื่อเบื้องต้น คือ

๑) พัฒนาการทางจริยธรรมมีโครงสร้างพื้นฐานทางพุทธิปัญญา (Cognitive) และมีองค์ประกอบทางการเลือกใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

^{๕๔}โกสมุ ผือโย, “ศึกษาบทบาทในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารและครูโรงเรียนเอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๒”, ปรินญาณีพนธ์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๘), หน้า ๑๗-๒๐.

๒) แรงจูงใจเบื้องต้นเกี่ยวกับจริยธรรม คือแรงจูงใจเกี่ยวกับจริยธรรมกับการยอมรับ (Acceptance) การมีความสามารถ (Competence) การเคารพตนเองหรือเข้าใจตนเองอย่างต่อแท้ (Self-Esteem or Actualization) มากกว่าจะเป็นความต้องการทางกายหรือการลดวิตกกังวลเกี่ยวกับความกลัว

๓) ลักษณะสำคัญของการพัฒนาการทางจริยธรรม คือ พัฒนาการจะเป็นสากล มีขั้นตอนเหมือนกันทุกวัฒนธรรม เพราะในทุกวัฒนธรรมมีการปฏิสัมพันธ์กัน ในสังคมมีการสวมบทบาท (Role taking) และมีความขัดแย้งในสังคมซึ่งต้องการการบูรณาการทางจริยธรรม (Moral Integration) เช่นเดียวกัน

๔) กฎและเกณฑ์ปกติเบื้องต้นของจริยธรรม เกิดจากประสบการณ์ที่ได้รับจากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมมากกว่าเกิดจากการสร้างกฎเกณฑ์ภายในตัวเอง จึงไม่นิยมขั้นพัฒนาการ แต่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตน (Self) กับคนอื่น

๕) สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางจริยธรรม พิจารณาจากคุณภาพและขอบเขตต่างๆ ไปของสิ่งเร้าทางพุทธิปัญญา และทางสังคม ตลอดช่วงการพัฒนาของเด็กมากกว่าเดิมจากประสบการณ์อย่างจากพ่อแม่ หรือประสบการณ์ที่ได้จากวินัยการลงโทษหรือรางวัล

จรรยา สุวรรณทัต กล่าวว่า การพัฒนาการทางจริยธรรม หมายถึง การเจริญเติบโตของบุคคลในการเข้าสังคม ซึ่งถือได้ว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างหนึ่งในชาติประกอบด้วย ความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของบุคคลที่มีต่อผู้อื่นและสังคมโดยรวม การพัฒนาการทางจริยธรรมส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับอิทธิพลของพันธุกรรม การพัฒนาการทางสติปัญญา ซึ่งจะทำให้บุคคลมีสติปัญญาในการเข้าความคาดหวังของสังคมเข้าใจตนเองเพียงพอในระดับที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาจริยธรรม จากขั้นต่ำไปยังขั้นสูงต่อไปได้^{๕๕}

ดังนั้น ความรวดเร็วในการพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลจึงมีส่วนขึ้นอยู่กับพัฒนาทางสติปัญญา ได้แก่ การจดจำ การรับรู้ และการกระทำอย่างไรก็ดีอัตราการพัฒนาจริยธรรม ซึ่งจะดำเนินไปได้รวดเร็วหรือช้า ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรมของบุคคล แหล่งกำเนิดสำคัญของจริยธรรม ได้แก่ สังคมหรือสิ่งแวดล้อมบุคคล จุดกำเนิดเริ่มถูกฟูมฟักให้แก่ตัวขึ้นในตัวบุคคลแรกเกิด โดยชบวนการเรียนรู้

บุคคลเริ่มค่อยเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่เป็นตัวบุคคลและเพิ่มขึ้นเรื่อยๆเท่าที่พัฒนาการทางประสาทสัมผัสต่างๆของตนสามารถเอื้อให้ได้นักทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมเชื่อว่าพัฒนาการทางจริยธรรมจะมีขึ้นในช่วงสิบปีแรกและพัฒนาการทางจริยธรรมนี้จะเป็นรากฐาน

^{๕๕} จรรยา สุวรรณทัต, เอกสารการสอนชุดวิชาการศึกษาแนะแนวกับคุณภาพชีวิตหน่วยที่ ๑-๘, (นนทบุรี :มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๓ , หน้า ๑๐๐-๑๐๑.

ลึกยากต่อการที่บุคคลจะเปลี่ยนแปลงในช่วงหลังของชีวิต สามารถปรับและเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมของสถานการณ์โดยไม่ขึ้นอยู่กับอายุของบุคคล และนักทฤษฎีจริยธรรมได้เห็นพ้องกันว่าแหล่งที่มาสำคัญซึ่งก่อให้เกิดจริยธรรมในบุคคลก็คือ การเรียนรู้จากสังคมนั้นเองที่แตกต่างกัน

ดวงเดือน พันธุมนาวิน กล่าวถึงแหล่งกำเนิดของจริยธรรมของบุคคลมีต้นเหตุมาจากอิทธิพลของพันธุกรรม กล่าวคือ บุคคลที่เกิดมาแต่ละสังคมจะต้องเรียนรู้และยอมรับจริยธรรมประเพณีของสังคมของตน ซึ่งจะแตกต่างจริยธรรมประเพณีของสังคมอื่น ๆ ไม่มากนักน้อย ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่าแหล่งกำเนิดที่สำคัญของจริยธรรมของตนก็คือสังคม หรือผู้แวดล้อมนั่นเอง รากฐานการเกิดจริยธรรมจะเริ่มก่อตัวขึ้นในทารกตั้งแต่เกิดโดยการเรียนรู้เกี่ยวกับบุคคลอื่นที่ละน้อยตามที่พัฒนาการทางประสาทสัมผัสต่าง ๆ ซึ่งจะอำนวยให้นักทฤษฎีพัฒนาทางสังคมหลายคนเชื่อว่าพัฒนาการทางจริยธรรมจะเกิดขึ้นในช่วงแรกของชีวิตมนุษย์คือในช่วงสิบปีแรก และฝังรากลึกยากต่อการเปลี่ยนแปลงในช่วงหลัง ๆ ของชีวิตแต่มีนักทฤษฎีการเรียนรู้ซึ่งสามารถพิสูจน์ได้ว่าลักษณะ และการกระทำต่าง ๆ ของมนุษย์สามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตามความเหมาะสมของสถานการณ์โดยที่ไม่จำกัดอายุ ถึงแม้การศึกษาจริยธรรมจะยุ่งยากซับซ้อนมากอันเป็นเหตุให้เกิดทฤษฎี และข้อคิดเห็นที่แตกต่างกันออกไป แต่ผู้ค้นคว้าทางจริยธรรมได้เห็นพ้องกันในลักษณะที่สำคัญของจริยธรรม คือ ยอมรับจริยธรรมของบุคคลนั้นมีเจริณูขึ้นตามลำดับอย่างเห็นได้ชัดจากวัยทารกไปถึงวัยผู้ใหญ่ และนักทฤษฎีทางจริยธรรมยังเชื่อว่าการพัฒนาทางจริยธรรมของบุคคลมีลำดับขั้นตอนเป็นแบบอย่างที่คล้ายคลึงกัน นอกจากนี้ยังลดความเห็นว่าต้นกำเนิดและแหล่งที่ก่อให้เกิดการพัฒนาการทางจริยธรรมนั้นอยู่ที่การเรียนรู้จากสังคมเป็นสำคัญ^{๕๖}

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจวบจันทึก ได้กล่าวถึงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับต้นเหตุและพัฒนาการจริยธรรมได้เป็น ๓ ประเภท^{๕๗} คือ

๑. ทฤษฎีอิทธิพลของสังคมต่อพัฒนาการทางจริยธรรม ทฤษฎีนี้เกิดความเชื่อที่ว่าสังคมมีส่วนในการปั้นมนุษย์ให้มีลักษณะต่างๆ กันตามแต่ความมนุษย์นั้นจะอยู่สังคมใดเด็กเล็กๆ จะเรียนรู้ว่าอะไรชั่วจากผู้อื่นที่อยู่ใกล้ชิดซึ่งเป็นตัวแทนของสังคม ด้วยขบวนการเทียบเคียง (dentification) เด็กจะใช้วิธีการเรียนแบบผู้ที่มีอำนาจและผู้ที่น่ารักจนในที่สุดจะยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคมมาเป็นหลักปฏิบัติของตนโดยอัตโนมัติ

^{๕๖} ดวงเดือน พันธุมนาวิน, พฤติกรรมศาสตร์ เล่ม ๒ จิตวิทยาและจิตวิทยาภาษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๔), หน้า ๕-๖.

^{๕๗} กรมสามัญศึกษา, แนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๓), หน้า ๑๑.

๒. ทฤษฎีพัฒนาการลักษณะที่ส่งเสริมจริยธรรม ทฤษฎีนี้เกิดจากความเชื่อว่าการพัฒนาการทางสติปัญญาและอารมณ์เป็นรากฐานของการพัฒนาการทางจริยธรรม จริยธรรมของเด็กจะเจริญขึ้นตามความเจริญของความสามารถทางการรับรู้ (Cognitive Ability) สติปัญญาและอารมณ์ของเด็ก นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้ คือ เพียเจท์ กับโคลเบอร์ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งโคลเบอร์กได้ทำการศึกษาและพบความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมกับระดับสติปัญญาลักษณะมุ่งไปสู่อนาคต และความสารถในการควบคุมตนเองจากทฤษฎีที่ใช้จริยธรรมโดยสิ้นเชิง

๓. ทฤษฎีการเรียนรู้สังคม คือทฤษฎีที่อธิบายวิธีการและขบวนการที่บุคคลได้รับอิทธิพลจากสังคม ทำให้เกิดการยอมรับลักษณะและกฎเกณฑ์ทางสังคมมาเป็นลักษณะของตน ซึ่งทฤษฎีนี้ได้นำหลักการเสริมแรง (Principle of Reinforcement) และหลักการเชื่อมโยง (Principle of Association) มาใช้อธิบายปรากฏการณ์สังคม กล่าวคือ จริยธรรมกำหนดขึ้นหรือเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเรียนรู้โดยบังเอิญ และการเลียนแบบทฤษฎีนี้จะทำให้เกิดความสำคัญแก่ลักษณะของสถานการณ์ ซึ่งจะเป็นเครื่องกระตุ้นให้บุคคลกระทำจนกลายเป็นลักษณะนิสัยของเขาไปในที่สุด

กรมสามัญศึกษา ได้กล่าวถึงแนวคิดทฤษฎี เกี่ยวกับการพัฒนาการทางจริยธรรมว่ามี ๒ แนวคิด^{๕๔} คือ

๑. แนวคิดการเรียนรู้ทางสังคม ซึ่งเชื่อว่าสังคมมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคล กล่าวคือ บุคคลจะมีจริยธรรมในคุณภาพและปริมาณใดๆ ย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะและกฎเกณฑ์ของสังคมนั้นๆ

๒. แนวคิดพัฒนาการทางสติปัญญา เชื่อว่าความพร้อมที่จะมีความเจริญทางจิตเจ้านั้นแฝงอยู่กับตัวบุคคลตั้งแต่แรกเกิด เมื่อเติบโตขึ้นลักษณะทางจริยธรรมของบุคคลนั้นจะเริ่มแสดง ตัวเด่นชัด นักทฤษฎีกลุ่มนี้ คือ เพียเจท์และโคลเบอร์ก

สรุปได้ว่า การพัฒนาการทางจริยธรรมเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาทั้งหลายทั้งปวงของบุคคล พัฒนาของบุคคลทุกด้านไม่ว่าจะเป็นทางร่างกาย สติปัญญา สังคม อารมณ์ การศึกษา และจริยธรรมล้วนแต่ก็มีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกัน

การพัฒนาจริยธรรมก็เช่นเดียวกับการพัฒนาทางด้านอื่นๆ ของมนุษย์ กล่าวคือ การพัฒนาด้านนี้จำเป็นที่จะต้องได้รับการเตรียมการไว้อย่างเป็นระบบดูแลรักษาและส่งเสริมจนให้เกิดขึ้นอย่างมั่นคงและต่อเนื่อง ด้วยการพัฒนาจริยธรรมนี้เป็นส่วนหนึ่งที่ไม่อาจแยกออกได้ ซึ่งจากการพัฒนาชีวิตทั้งหมดของบุคคลทำให้เกิดความสมบูรณ์ทั้งปัญญา อุดมการณ์ต่อการพัฒนาความดีความงามและความเหมาะสมของชีวิต

^{๕๔} กรมสามัญศึกษา, แนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา , ๒๕๒๓), หน้า ๑๑ .

๒.๖.๓ ลักษณะของพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นอโทโนมัส

ผลจากการศึกษาลักษณะ ของพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นอโทโนมัสเกี่ยวกับเด็กที่มีอายุ ๙ ขวบ ขึ้นไป เด็กวัยนี้将有มีความเชื่อ ดังต่อไปนี้

๑. กฎเกณฑ์ คือข้อตกลงระหว่างบุคคลและกฎเกณฑ์อาจจะเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าหากบุคคลที่ใช้กฎเกณฑ์นั้นตกลงกันว่าจะเปลี่ยน

๒. กฎเกณฑ์ จะมีความหมาย หรือ ประโยชน์ก็ต่อเมื่อบุคคลที่จะต้องปฏิบัติตาม และยอมรับกฎเกณฑ์นั้น

๓. การร่วมมือ และการนับถือซึ่งกันและกัน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของพัฒนาการทางจริยธรรม

๔. การใช้จรรยาบรรณวิพากษ์หรือประเมินตัดสินว่า ใคร “ผิด” ถูก” จะคำนึงถึงความถูกต้องแรงจูงใจหรือเจตนาของผู้กระทำ

ข้อสรุปที่สำคัญที่พือาเจต์ได้จากการวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการทางจริยธรรมก็คือพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์เป็นไปตามขั้นตอนและขึ้นอยู่กับวัย คล้ายคลึงกับพัฒนาการทางเซาว์ปัญญา เป็นผลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อมทางสังคม เด็กเล็กที่มีอายุระหว่าง ๕-๘ ขวบ จะยอมรับมาตรฐานทางจริยธรรม หรือกฎเกณฑ์จากผู้มีอำนาจเหนือตน เช่นบิดา มารดา ครู และเด็กที่โตกว่า ซึ่งเด็กจะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์อย่างเคร่งครัดและเชื่อว่ากฎเกณฑ์ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เมื่อเด็กอายุมากขึ้น ตั้งแต่ ๙ ขวบขึ้นไป จะมีความคิดว่า กฎเกณฑ์คือข้อตกลงระหว่างบุคคลและผู้ที่ใช้กฎเกณฑ์จะต้องมีความร่วมมือและนับถือซึ่งกันและกัน และกฎเกณฑ์อาจเปลี่ยนแปลงได้^{๕๙}

๒.๗ จิตวิทยาการสื่อสารกับวัยรุ่น

วัยรุ่นเป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิตระหว่างวัยเด็กกับวัยผู้ใหญ่ การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จะเห็นได้อย่างชัดเจน ทั้งในด้านโครงสร้างและการทำงานของอวัยวะต่างๆ นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ได้จัดแบ่งวัยรุ่นออกเป็น ๓ ระยะ ได้แก่ วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย โดยมีช่วงอายุอยู่ในระหว่าง ๑๓-๒๑ ปี โดยเด็กชายเจริญเติบโตเข้าสู่วัยรุ่นช้ากว่าเด็กหญิงประมาณ ๒ ปี ในขณะที่ความพร้อมของต่อมเพศที่จะเริ่มผลิตเซลล์สืบพันธุ์เมื่อเด็กหญิงอายุ ๑๑-๑๓ ปี และเด็กชายเมื่ออายุประมาณ ๑๓-๑๕ ปี

พัฒนาการทางด้านร่างกายของวัยรุ่นที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทางด้านอารมณ์ และพฤติกรรมต่างๆที่วัยรุ่นแสดงออกมา วุฒิภาวะทางเพศ

^{๕๙} สุรางค์ ไคว้ตระกูล, จิตวิทยาการศึกษา, ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๖๕-๖๗.

เด็กชายสังเกตเห็นได้โดยพฤติกรรมการหลั่งอสุจิเวลาหลับ มีขนขึ้นตามร่างกายในที่ต่างๆ สัดส่วนรูปร่างกายเปลี่ยนไป หน้าอกและสะโพกของเด็กหญิงขยายขึ้น เด็กชายจะมีเสียงแตกพรั่ว และหัวขึ้น

อารมณ์ของเด็กวัยรุ่นเป็นอารมณ์ที่รุนแรง เชื้อมั่นในตัวเองและมักขัดแย้งกับผู้ใหญ่ โดยส่วนใหญ่แล้วอารมณ์ของเด็กวัยรุ่นจะมีทั้งอารมณ์ก้าวร้าวรุนแรง อารมณ์เก็บกดถอยหนี จะเป็นอันตรายต่อวัยรุ่นมากที่สุด อารมณ์สนุกสมหวัง ความรัก ความมิจฉาธิษยา ความอยากรู้อยากเห็น การปรับตัวที่ไม่เหมาะสมของวัยรุ่น ทำให้เกิดสภาวะทางอารมณ์ที่ก่อให้เกิดผลเสียต่อบุคลิก คือ เป็นเจ้าคิดเจ้าแค้น รู้สึกว่ามีปมด้อยกระวนกระวายใจ เก็บตัวหนีสังคม ซึมเศร้า วิดกกังวล กลัว บุคลิกภาพเสื่อม ฉุนเฉียว โมโหง่าย คิดเพ้อฝันสร้างวิมานในอากาศจนทำให้บุคลิกภาพเสื่อม นอกจากนี้เด็กวัยรุ่นจะมีความจำดีมากมีสมาธิดี ความคิดกว้างขวาง ชอบแสวงหาความรู้ใหม่ๆ พัฒนาการทางด้านสติปัญญาในวัยรุ่นตอนต้น จะเป็นไปอย่างรวดเร็วโดยเจริญถึงขีดสุด เมื่ออายุ ๑๖ ปี หลังจากนั้นจะลดลงเรื่อยๆ วัยรุ่นจะต้องการให้ตัวเองเป็นที่ยอมรับของเพื่อนและบุคคลแวดล้อมรอบตัว ต้องการเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเอง มีห้องเป็นสัดส่วน สนใจเรื่องเพศ และปรารถนามีเพื่อนต่างเพศ^{๖๐}

จะเห็นได้ว่า ธรรมชาติและความต้องการของวัยรุ่นเป็นความต้องการพื้นฐานทางจิตใจ ซึ่งวัยรุ่นเป็นวัยที่มีความอยากรู้อยากลอง จึงต้องการหาประสบการณ์สิ่งใหม่ๆในชีวิตเสมอ คือ

๑. ต้องการความรัก ความห่วงใย มีความรู้สึกอยากถูกรัก อยากได้รับความเอาใจใส่ห่วงใยจากคนที่ความสำคัญต่อเขา แต่มีข้อแม้ว่า ต้องไม่ใช้การแสดงออกที่ทำกับเขาราวกับเด็กเล็กๆ หรือ เจ้ากี้เจ้าการกับเขา

๒. ต้องการเป็นอิสระ ทำอะไรด้วยตัวเอง อยากทำในสิ่งที่คิดแล้วว่าดี อยากมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เริ่มวิพากษ์วิจารณ์ ไม่ชอบให้ใครว่า บอกหรือแนะนำแบบเด็ก ๆ

๓. อยากรู้ อยากเห็น อยากลอง ชอบเลียนแบบ และลงมือทำแบบลองผิดลองถูก และชอบอยู่กับเพื่อนมากพ่อแม่ เพราะมีความรู้สึกว่าได้รับในพฤติกรรมได้ง่าย

๔. ความถูกต้อง ยุติธรรม ซึ่งวัยรุ่นจะให้ความสำคัญอย่างจริงจังกับความถูกต้อง ความยุติธรรมตามทัศนะของตน แต่เป็นความถูกต้อง ยุติธรรมที่ไม่มีความคิดแบบยึดหยุ่น คือมองขาวเป็นขาว มองดำเป็นดำ แต่ไม่ได้มองหลายๆด้านหลายๆมุมมองอย่างผู้ใหญ่มอง

๕. ให้ความสำคัญกับความงดงามทางร่างกาย สนใจและพิถีพิถันในเรื่องเสื้อผ้าทรงผม และมักเลียนแบบบุคคลที่เขาชื่นชอบ

๖. ชอบความตื่นเต้น ทำท่าย ต้องการประสบการณ์แปลกๆใหม่ๆไม่ชอบความจำเจซ้ำซาก ความชอบของวัยรุ่นจึงเปลี่ยนแปลงเร็ว

^{๖๐} มนุษย์กับสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๒ , (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒), หน้า ๒๐.

๗. ต้องการยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของบ้าน ของกลุ่มเพื่อน
๘. เป็นวัยที่กำลังค้นหาเอกลักษณ์ของตนเอง ในเรื่องของบุคลิกภาพ การหาท่าทาง คำพูด การแสดงออก การแต่งกาย การเข้าสังคมที่เหมาะสมกับตนเอง
๙. ชอบการแสดงออกทางพฤติกรรม ดังนั้น ควรฝึกวัยรุ่นให้รู้จักสำรวจตัวเองและการพูดแสดงความคิดเห็น แสดงความรู้สึกให้มากขึ้น^{๖๑}

จะเห็นได้ว่า วัยรุ่นจะใช้วิธีการเลียนแบบคุณธรรมและจริยธรรม จากพัฒนาการหลายด้านสิ่งที่สำคัญคือ คนรอบข้าง ถ้าได้สิ่งแวดล้อมที่ดี จะส่งผลให้ได้เรียนรู้และเลียนแบบคุณธรรมและจริยธรรมที่ดี การนำเด็กเข้าวัดจึงถือเป็นวิธีการที่ถูกต้อง

๒.๗.๑ พัฒนาการของวัยรุ่น

ตามหลักจิตวิทยานักจิตวิทยาได้แบ่งลักษณะพัฒนาการของวัยรุ่น หรือวัยเด็กนักเรียนมัธยมศึกษา โดยเริ่มตั้งแต่อายุ ๑๒-๑๙ ปี รายละเอียดดังนี้

๑. พัฒนาการทางร่างกาย พัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยนี้เป็นไปอย่างรวดเร็วจนทำให้เด็กวัยรุ่นเองตระหนักในการเปลี่ยนแปลง และมีความวิตกกังวล ดังนั้นผู้ปกครองและครูควรเตรียมเด็กให้ได้เข้าสู่วัยรุ่นอย่างราบรื่น โดยอธิบายเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย โดยเฉพาะความแตกต่างระหว่างบุคคลและการให้คำแนะนำในการปฏิบัติตนเกี่ยวกับการออกกำลังกาย การรับประทานอาหาร อัดตมโนทัศน์ของเด็กขึ้นอยู่กับความรู้ตัวเองว่าเป็นคนสวยหรือไม่สวย มีรูปร่างดีหรือไม่ดี พัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยนี้มีดังต่อไปนี้

๑) วัยรุ่นเริ่มต้นการเจริญเติบโตทางด้านร่างกาย มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านความสูงและน้ำหนักอย่างรวดเร็วมาก การเปลี่ยนแปลงนี้จะมีผลแตกต่างระหว่างเพศเด็กหญิงจะเริ่มเมื่ออายุประมาณ ๑๑ ปี ผู้ชายจะเริ่มราวอายุประมาณ ๑๓ ปี

๒) การเปลี่ยนแปลงของอวัยวะสืบพันธุ์ จะเริ่มพัฒนาขึ้นในวัยแรกรุ่น (Puberty) เนื่องจากฮอร์โมนเกี่ยวกับการเจริญเติบโตที่ต่อมพิทูอิทารี (Pituitary Gland) หรือต่อมใต้สมองได้สร้างขึ้น เด็กหญิงจะมีการเปลี่ยนแปลงของรังไข่ และมีการตกไข่ (Ovulation) และการเพิ่มฮอร์โมนที่เรียกว่าอีสโตรเจนส์ (Estrogens) ในสายเลือด สำหรับเด็กผู้ชายจะมีการเพิ่มขนาดของอวัยวะสืบพันธุ์ และมีการสร้างเซลล์สืบพันธุ์ และเพิ่มฮอร์โมนของผู้ชายที่เรียกว่าแอนโดรเจนส์ (Androgens)

๓) การเปลี่ยนแปลงทุติภูมิทางเพศ (Secondary Sex Characteristics) จะปรากฏเป็นระยะการแตกเนื้อหนุ่มสาว เด็กหญิงจะเพิ่มขนาดของหน้าอก และสะโพก มีรูปร่างอวบขึ้น เด็กชายจะมีไหล่กว้างขึ้น มีกล้ามเนื้อที่แข็งแรง การเปลี่ยนแปลงของเสียง เป็นต้น

^{๖๑} บารุง สุขพรรณ, “เอกสารประกอบการถวายเป็นความรู้พระสงฆ์”, หลักสูตรพระสงฆ์ผู้นำการพัฒนาสังคมไทยที่ยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗), หน้า ๖ .

๔) อัตราการเจริญเติบโตของส่วนต่างๆของร่างกาย อาจจะเกิดขึ้นไม่พร้อมกัน หรือเวลาเดียวกัน เช่น เด็กบางคนจะมีการเปลี่ยนแปลงขนาดเท้า ทั้งยาวและใหญ่ขึ้น เด็กวัยรุ่น มักจะมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย

๕) เด็กหญิงจะมีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายอย่างรวดเร็วสุดยอด ราวๆ อายุ ประมาณ ๑๒ ปี ส่วนเด็กชายจะมีระยะสุดยอดของการเจริญเติบโตอายุราวๆ ๑๔ ปี หลังจากนั้น การเจริญเติบโตจะเริ่มช้าลง แต่ทั้งชายและหญิงคงยังเจริญเติบโตต่อไป ทั้งด้านความสูงและ น้ำหนัก เด็กชายส่วนมากจะหยุดเจริญเติบโตราวๆอายุ ๒๑ ปี แต่บางคนก็ยังคงเปลี่ยนแปลง โตได้ไม่หยุด จนถึงอายุ ๒๕ ปี สำหรับเด็กผู้หญิงจะหยุดการเจริญเติบโตเมื่ออายุราวๆ ๑๗ ปี แต่บางคนยังคงเจริญเติบโตต่อไปจนถึงอายุ ๒๑ ปี

๒. การพัฒนาทางเชาว์ปัญญา พือาเจต์ ได้ให้ชื่อพัฒนาการของเด็กวัยรุ่นหรือวัยรุ่นมัธยมศึกษาว่า “Fomal Operations” แต่พัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กวัยรุ่นบางคนยังอยู่ระหว่าง “Concrete Operations” และ“Fomal Operations”แต่ในที่สุดก็จะถึงขั้น “Fomal Operations”ซึ่งเด็กจะสามารถคิดได้แบบผู้ใหญ่ เนื่องจากเด็กวัยรุ่นสามารถที่จะคิดสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ เด็กวัยรุ่นจึงมีความสนใจในปรัชญาชีวิต ศาสนา สามารถที่จะใช้เหตุผลเป็นหลักในการตัดสินใจ สามารถคิดเหตุผลได้ทั้งอนุमानและอุปมานและจะมีหลักการ เหตุผลของตนเองเกี่ยวกับความยุติธรรม ความเสมอภาคและมนุษยธรรม การสอนเด็กวัยรุ่นควรจะทำทนายให้เด็ก รู้จักคิด เป็นต้นว่าการแก้ปัญหาโดยใช้หลักวิทยาศาสตร์ การสอบความคิดรวบยอดอาจจะเริ่มจากความคิดรวบยอดที่มีความหมายกว้าง และบอกคุณลักษณะสำคัญที่เน้นหลักทั่วไป

๓. พัฒนาการทางด้านบุคลิกภาพ เด็กในวัยนี้เป็นวัยที่สนใจตนเอง อยากรู้ว่าตนเป็นใครซึ่งเป็นคำถามที่ตอบได้ยากมาก เด็กวัยรุ่นจะต้องมีความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย และยอมรับ และจะต้องมีความเข้าใจบทบาทของตนในสังคม และความสัมพันธ์สิ่งแวดล้อม ถ้าเด็กในวัยนี้สามารถตอบคำถามว่าตนคือใคร ก็จะไม่มีปัญหาในการปรับตัว จะมีความคิดเป็นของตัวเอง และไม่ตามเพื่อนในทางที่ผิด นอกจากนี้จะจุดประสงค์ของชีวิตที่แน่นอนเกี่ยวกับอาชีพ อีริคสัน เรียกวัยรุ่นว่า Identity vs Role Confusion เด็กที่ไม่รู้จักว่าตนคือใครจะต้องเผชิญกับปัญหาที่อีริคสัน เรียกว่า Identity Crisis เด็กจะรู้สึกสับสนในบทบาทตนในสังคม มีปัญหาในการปรับตัวกับเพื่อนร่วมรุ่น ทั้งเพศชายและเพศหญิงเพราะมีทัศนคติต่อตนเองในทางลบ มีความเชื่อมั่นในตนเอง และทำให้เด็กวัยรุ่นมีปัญหาในการเรียนรู้ ไม่มีจุดประสงค์ของชีวิต อีริคสัน กล่าวว่า สังคมปัจจุบันมีแนวโน้มเอียงที่จะส่งเสริมให้เด็กวัยรุ่น มีปัญหาที่จะค้นพบว่าตนเป็นใคร เพราะบทบาทต่างๆในสังคมที่เด็กวัยรุ่นจะสำรวจไปเรื่อยๆโดยไม่มีการผูกมัดตนเองว่าบทบาทที่ตนควรที่จะเลือกคืออะไร ในวัฒนธรรมบางแห่งหรือสังคมโบราณมักจะมีการช่วยเด็กวัยรุ่นเลือกบทบาทที่จะเป็นผู้ใหญ่ โดยพิธีกรรมเป็นพิเศษ

๔. พัฒนาการด้านอารมณ์และสังคม ซึ่งอารมณ์ของเด็กวัยรุ่นค่อนข้างจะรุนแรง และเปลี่ยนแปลงง่าย ความตึงเครียดของอารมณ์เด็กวัยรุ่น บางครั้งจะเนื่องมาจากการปรับตัว

เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย ความไม่ชอบหรือไม่พอใจในการเปลี่ยนแปลง พัฒนาการทางอารมณ์ของวัยรุ่น มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางร่างกาย ถ้าวัยรุ่นมีวุฒิภาวะเกี่ยวกับพัฒนาการทางร่างกายเร็วจะช่วยพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมได้เร็วขึ้นด้วย เนื่องจากวัยรุ่นเป็นวัยที่จะเอาตัวเองเป็นศูนย์กลางเหมือนวัยอนุบาล แต่แตกต่างกันโดยที่วัยอนุบาลไม่ได้คำนึงว่าคนอื่นจะคิดอย่างไร ส่วนวัยรุ่นจะเป็นห่วงว่าคนอื่นจะคิดอย่างไร โดยเฉพาะเพื่อนร่วมวัย เด็กวัยรุ่นที่มีปัญหาการปรับตัว มักมีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพจิต มักจะมีความรู้สึกซึมเศร้า (Depression) วัยรุ่นหญิงจะมีปัญหาเกี่ยวกับความรู้สึกซึมเศร้ามากกว่าวัยรุ่นชายความรู้สึกซึมเศร้าอาจเป็นเหตุให้เด็กมีปัญหาทางความประพฤติ เช่น ทดลองยาเสพติดและถ้ารุนแรงก็อาจจะถึงพยายามฆ่าตัวเอง เพื่อนร่วมวัยมีความสำคัญต่อวัยรุ่นมาก วัยรุ่นมักจะคบเพื่อนที่มีความสนใจและมีค่านิยมร่วมกัน การคบเพื่อนของวัยรุ่นหญิงมักจะจริงจัง และมีความสนิทที่จะปรับทุกข์สุขกันได้ ส่วนวัยรุ่นชายอาจจะเพื่อนที่ร่วมสนุก แต่มักจะไม่สนิทเหมือนกับวัยรุ่นหญิง นอกจากเด็กวัยรุ่นชายและหญิงจะมีเพื่อนเพศเดียวกันแล้ว เด็กวัยรุ่นเริ่มสนใจที่จะมีเพื่อนต่างเพศ การคบเพื่อนต่างเพศอาจจะมีหลายระดับ เป็นต้นว่า เป็นเพื่อนกันแบบคบเพื่อนเพศเดียวกัน หรืออาจจะชอบกันแบบคู่รักมีความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างจะจริงจัง^{๖๒}

๒.๗.๒ ปัญหาของวัยรุ่น

๑. ปัญหาของวัยรุ่นที่มีอยู่มากมาย จากผลการศึกษาศึกษาสามารถสรุปปัญหาได้ดังนี้ การกระทำความผิดกฎหมายอาญา เช่น การทำร้ายร่างกาย การลักทรัพย์ การเสพยาเสพติดให้โทษ การกระทำความผิดร้ายแรงด้วยอาวุธ วัตถุระเบิด รวมถึงการทะเลาะวิวาทยกพวกเข้าทำร้ายกัน เป็นต้น

๒. ประพฤติผิดศีลธรรม ชอบเที่ยวเตร่ในสถานเริงรมย์ มั่วสุมเล่นการพนันตามที่ต่างๆ คบหาสมาคมกับบุคคลที่ประพฤติผิดศีลธรรมหรือบุคคลชั่วร้าย แสดงกริยาจกใจก้อันตรายในทางศีลธรรมหรืออนาถ

๓. ปรับตัวให้เข้ากับแบบแผนทางสังคมไม่ได้ เช่น หนีโรงเรียน หลบหนีออกจากบ้าน ใช้จ่ายหายขาดไม่สุภาพ ชอบเข้าไปอยู่ในสถานที่ที่ผิดกฎหมาย ไม่เคารพเชื่อฟังบิดามารดา เป็นต้น

จากผลการศึกษาทำให้สามารถสรุปสาเหตุของการกระทำผิดของวัยรุ่นได้ดังนี้

๑. สาเหตุภายในตัวผู้กระทำความผิด สาเหตุภายในตัวผู้กระทำความผิด ได้แก่ ลักษณะอวัยวะทางร่างกายและจิตใจอันเป็นลักษณะส่วนที่มีความบกพร่อง อันเป็นกำลังขับให้เด็กและเยาวชนประพฤติตนไม่เหมาะสมกับวัยจนเป็นเหตุให้กระทำความผิดขึ้น เช่น มีร่างกายผิดปกติแตกต่างจากผู้อื่น ทำให้เกิดปมด้อย และมีความวิตกกังวล จึงพยายามหาทางชดเชยด้วยวิธีการต่างๆ

^{๖๒} สุรางค์ ไคว่ตระกูล , จิตวิทยาการศึกษา, หน้า ๙๖-๙๐.

๒. สาเหตุภายนอกตัวผู้กระทำความผิด สาเหตุภายนอกตัวผู้กระทำความผิดนี้ จะพิจารณาจากฐานะความเป็นอยู่และการดำรงชีวิตของบุคคลอันเป็นลักษณะของสังคม ว่ามีสิ่งใดในสิ่งแวดล้อมเกิดความบกพร่อง จนเป็นเหตุให้เกิดการกระทำความผิดของเด็ก หรือเยาวชนต่อมา โดยเห็นว่าสังคมที่ไม่เป็นระเบียบเป็นเหตุพื้นฐานของการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน

๓. สภาพของสังคมที่ไม่เป็นระเบียบ (Social dis-organization) ประกอบด้วย

๑) การคบเพื่อนเสเพล เนื่องจากเด็กและเยาวชน อาศัยอยู่ในบริเวณที่มีสภาพสิ่งแวดล้อมไม่ดี เช่น อยู่ใกล้แหล่งการพนัน แหล่งเสื่อมโทรมหรือแหล่งชอ้งโจร เด็กอาจถูกใช้หรือจ้างวานไปในทางทุจริตได้

๒) ความยากจนเป็นเหตุให้บิดามารดา ไม่สามารถหาเงินจุนเจือครอบครัวในเรื่องที่เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายได้เพียงพอ เด็กและเยาวชนอาจเกิดความจำเป็นต้องออกไปหารายได้เพื่อเลี้ยงชีพเองในทางที่ผิดได้

๓) ความบกพร่องของครอบครัว บิดามารดา ไม่สามารถดูแลได้เพียงพอ ทำให้เด็กขาดความรักความอบอุ่น เช่น ครอบครัวที่บิดามารดา แยกกันอยู่หรือหย่าร้างกัน

๔. ปัญหาเสพติดให้โทษ ปัญหาเสพติดให้โทษนั้นเป็นปัญหาสังคมต้องการพิจารณาแก้ไขอย่างเร่งด่วน เพราะเป็นปัญหาที่จัดว่า ร้ายแรงในสังคมไทยปัจจุบันเนื่องจากปัญหาเสพติดเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาด้านอื่นๆ ตามมาอีกมากมายหลายประการ ทั้งในด้านตัวผู้เสพเองและด้านสังคมควบคู่กันไป ซึ่งเป็นการบั่นทอนความเจริญก้าวหน้าของสังคมและความมั่นคงของชาติ ทั้งยังเป็นเสมือนตัวเชื่อมโยงให้เกิดปัญหาสังคมด้านอื่นๆ เช่น อาชญากรรม ปัญหาความยากจน เป็นต้น^{๖๓}

๕. กิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยรุ่น มีหลักการดังนี้

๑) เลือกประเด็นที่ทันสมัย อยู่ในความสนใจของวัยรุ่น หรือเป็นเรื่องที่สอดคล้องกับประสบการณ์ของวัยรุ่น

๒) ใช้ภาษาเดียวกับวัยรุ่น

๓) ให้อายุรุ่นมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นและแสดงออกถึงความสามารถที่มีอยู่

๔) ให้อายุรุ่นได้มีโอกาสร่วมมือกันทำเป็นกลุ่ม

๕) ใช้สื่อที่สนุกสนานและทันสมัย เช่น เพลงที่อยู่ในความนิยม หรือสื่อบุคคลที่เด็กชื่นชม เช่น ดารา นักร้อง นักกีฬา^{๖๔}

^{๖๓} ทศนีย์ ทองสว่าง, สังคมไทย, ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗), หน้า ๒๓๕- ๒๓๗.

^{๖๔} บำรุง สุขพรรณ, เอกสารประกอบการถวายเป็นความรู้พระสงฆ์, (อัสสัมชัญ) ๒๕๕๒, หน้า ๗.

สรุปว่า วัยรุ่นเป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิตระหว่างวัยเด็กกับวัยผู้ใหญ่ การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย และจิตใจ จะเห็นได้อย่างชัดเจน ทั้งในด้านโครงสร้างและการทำงานของอวัยวะต่างๆ การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายอารมณ์ และพฤติกรรม วุฒิภาวะ ความคิด การกระทำ การพัฒนาบุคลิกภาพ เด็กในวัยนี้ก็จะให้ความสนใจตัวมากขึ้น ต้องการให้เพื่อนๆ และสังคมยอมรับสิ่งที่แสดงออก ต้องการเป็นผู้ หรือบางครั้งในสังคมปัจจุบันที่วัยรุ่นก่อปัญหา ก็เพราะต้องการแสดงความเป็นตัวตนออกมา ก็ถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลง แต่อาจจะเปลี่ยนไปในทางที่ไม่ชอบธรรมเท่านั้น

๒.๘ หลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ใช้ในการพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรม

๒.๘.๑ พุทธจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

พุทธจริยธรรมขั้นพื้นฐาน หมายถึง คุณธรรมและหลักการปฏิบัติที่พึงงาม ซึ่งมีลักษณะจำเพาะและเป็นสิ่งที่มีคุณค่าในตัวเอง หรือสิ่งมีค่าภายใน แม้ว่าบุคคลอื่นจะไม่เห็นก็ตาม เช่นความขยัน ความซื่อสัตย์ ความมีระเบียบวินัย ความบริสุทธิ์แห่งจิตใจ การมีปัญญาที่ถูกต้องและดีงามและมโนธรรมต่างๆ จริยธรรม ขั้นพื้นฐานเป็นฐาน ของจริยธรรมทางสังคม การปฏิบัติตามจริยธรรมขั้นพื้นฐานเป็นจุดมุ่งหมายที่ต้องบรรลุถึงด้วย ในการปฏิบัติตามจริยธรรมทางสังคมนั้น มีเป้าหมายอย่างหนึ่งคือการมีคุณธรรม เพราะฉะนั้น จริยธรรมขั้นพื้นฐานสามารถพิจารณาได้ว่า เป็นเป้าหมายละเป็นเหตุปัจจัยทำให้มีการปฏิบัติตามจริยธรรมทางสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ และบังเกิดผลดีอีกด้วย

๒.๘.๒ หลักจริยธรรมพื้นฐานของพระพุทธศาสนา

หลักจริยธรรมพื้นฐานของพระพุทธศาสนานั้น เป็นหลักธรรมที่ทุกคนจะต้องนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้ปฏิบัติได้ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องดีงามทั้งทำให้เกิดความสงบสุขแก่ตนเองและสังคมโดยรวม อันได้แก่

๑. สัมมาทิฏฐิ คือปัญญาอันเห็นชอบ คืออริยสัจจ์ ๔ เห็นชอบตามคลองธรรม ว่าทำดีมีผลดี ทำชั่วมีผลชั่ว (มารดา บิดา มีคุณความดีความแก่ฐานหนึ่งเรียกว่า มารดาบิดา) เห็นถูกต้องตามที่เป็นจริงว่าขันธ ๕ ไม่เที่ยง เป็นต้น^{๖๕} เป็นความรู้ความเข้าใจว่า อะไรถูก อะไรผิด อะไรมีโทษ อะไรมีประโยชน์ อะไรบุญ อะไรบาป อะไรควรทำ อะไรควรละเว้น เป็นต้น สิ่งที่ตรงกันข้ามกับสัมมาทิฏฐิ ก็คือมิจฉาทิฏฐิ ซึ่งหมายถึงความรู้ความเข้าใจอย่างผิดๆเหมือนดังภิกษุชาวไทยโบราณที่ว่า เห็นกงจักรเป็นดอกบัว

^{๖๕} พระพรหมคุณณาภรณ์, (ป.อ.ปยุตโต) พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพฯมหานคร : โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา, ๒๕๕๔), หน้า ๔๓๕.

๒. ความสะอาดแห่งจิตใจ คือจิตที่บริสุทธิ์ปราศจากสิ่งที่มาปรุงแต่งให้เกิดความเศร้าหมอง ซึ่งหมายถึงปราศจากความโกรธ อาฆาตพยาบาท อิจฉาริษยา ความละโมภ และความเห็นแก่ตัว ความมีจิตใจที่สะอาดบริสุทธิ์ เป็นพื้นฐานสำคัญของการมองโลกในแง่ดี การให้อภัยไม่ถือโกรธซึ่งส่งผลให้เกิดความรักสามัคคี และความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน

๓. เมตตา กรุณา คือ ความรัก ความปรารถนาดี และความสงสาร ความอยากช่วยเหลือปลดปล่อยทุกข์ (ข้อแรกในเบญจธรรม)^{๖๖} คือความปรารถนาดี ไม่หวังสิ่งตอบแทน เป็นการเสียสละด้วยความรักบริสุทธิ์ เมื่อเห็นคนอื่นมีความทุกข์และความเดือดร้อนจะทนไม่ได้ ต้องรีบให้การช่วยเหลือเท่าที่กำลังความสามารถของตนจะช่วยเหลือได้ เมตตาจัดเป็นคุณธรรม หรือ จริยธรรมขั้นพื้นฐานที่จะช่วยให้สังคมอยู่รอดได้ และจัดเป็นมโนธรรมอย่างหนึ่ง การมีเมตตาจะส่งผลออกมาเป็นไมตรีจิต และมีความยินดีในความสำเร็จของบุคคลอื่น โดยไม่มีความริษยา ผู้ที่มีเมตตา กรุณาจะให้ความช่วยเหลือสนับสนุนแก่ผู้อื่นด้วยใจจริง และไม่หวังสิ่งตอบแทน แต่คุณธรรมข้อนี้ จะต้องปฏิบัติร่วมกับสัมมาทิฐิและความบริสุทธิ์แห่งจิตใจด้วย จึงเป็นผลดีแก่ผู้ปฏิบัติอย่างแท้จริง มิฉะนั้น ผู้ที่มีเมตตากรุณา แต่ปราศจากปัญญาที่เห็นชอบ อาจะกลายเป็นคนโง่ หรือคนเขลา และเป็นเหยื่อของคนโง่ได้

๔. ความมีสัจจะ คือ ความซื่อสัตย์ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง ไม่คิดเอาแต่ได้ ไม่โลภ อยากได้ในสิ่งที่ตนไม่มีสิทธิที่จะครอบครอง ความซื่อสัตย์จัดเป็นการประพฤติดุจจริต ผู้ที่มีสัจจะ ไม่คิดแสวงหาผลประโยชน์มิชอบธรรม กล่าวคือ จะไม่คิดเบียดบังผลประโยชน์ของคนอื่นและผลประโยชน์ของส่วนรวม ผลที่ตามมาจากการมีสัจจะก็คือ ความรู้สึกละเอียดต่อการทำความชั่ว(ทุจริต) เป็นผู้มีหิริโอตตัมปะ

๕. ความข่มใจตัวเองได้ หมายถึง ความสามารถในการบังคับจิตใจของตนเองได้ ไม่ให้ลุอำนาจแก่ราคะ โทสะ โมหะ การข่มใจตนเองได้รวมถึงความอดทน ยอมรับฟังความคิดเห็นที่มีเหตุผลของบุคคลอื่น หรือความมีใจกว้าง ยอมรับฟังข้อโต้แย้ง และการวิพากษ์วิจารณ์จากบุคคลอื่นโดยไม่ขุ่นเคืองหรือแสดงอาการโกรธไม่พอใจ การข่มใจตนเองได้ จึงต้องมีสติกำกับตลอดเวลา ผลที่ตามมาจากการข่มใจตนเองได้ก็คือ การมีวินัยในตัวเอง ควบคุมตนเองได้ และปฏิบัติตามบรรทัดฐานที่ติงามของสังคมได้อย่างเป็นปกติและราบรื่น

๒.๘.๓ พุทธจริยธรรมทางสังคัม

พุทธจริยธรรมสังคัม หมายถึง ข้อห้ามหรือข้อควรเว้นที่พระพุทธศาสนาได้บัญญัติห้ามมิให้บุคคลกระทำหรือแสดงออกต่อกันและกัน หากฝ่าฝืนและแสดงออกไปแล้ว จะมีผลกระทบต่อตนเอง ต่อบุคคลอื่นในสังคัม และต่อธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และข้อปฏิบัติหรือข้อเสนอแนะให้บุคคลประพฤติปฏิบัติตาม ซึ่งจะส่งผลดีต่อตัวบุคคล สังคัม และสิ่งแวดล้อม

^{๖๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒๔.

ดังนั้น จริยธรรมสังคมของพระพุทธศาสนารวมเอาหลักคำสอนที่เป็นศีลธรรมขั้นต้นจนกระทั่งถึงหลักการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อให้บังเกิดผลดีสูงสุดแก่สังคมและธรรมชาติได้แก่

๑. ศีล เมื่อการกล่าวถึงศีลโดยเฉพาะศีล ๕ จะเป็นที่ยอมรับกันดีในหมู่ชาวพุทธ เพราะเป็นหลักปฏิบัติที่มีมาก่อนการอุบัติขึ้นแห่งพระพุทธเจ้า ดังปรากฏในอรรถกถาสังคัตติสูตร ศีล ๕ และศีล ๑๐ มีมาก่อนการเกิดขึ้นของพระพุทธเจ้า ในอรรถธรรมบท ภิกขุวรรคไว้ว่า ศีล ๕ ชื่อว่า กุรุธรรม (หลักปฏิบัติของชาวพุทธในอดีต)^{๖๗} อีหนึ่งหลักปฏิบัติที่มีลักษณะคล้ายกับศีล ๕ นี้มีปรากฏในศาสนาอื่น เช่น ศาสนาเซน เป็นต้น แต่หลักปฏิบัติที่คล้ายศีล ๕ ในศาสนาเซน เรียกว่า “มหาพรต” (มี ๖ ข้อ)เป็นข้อปฏิบัติสำหรับนักบวช และจัดเรียงลำดับไม่ตรงกัน ซึ่งนักบวชในศาสนาจะต้องปฏิบัติตามกฎมหาพรตนี้ กล่าวคือ ละเว้นการทำชั่วร้ายสิ่งมีชีวิตทุกชนิด ไม่พูดเท็จ ไม่ลักขโมย ไม่เสพเมถุน ไม่ครอบครองทรัพย์สิน และไม่บริโภคอาหารในเวลากลางคืน^{๖๘}

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ศีล ๕ เป็นหลักปฏิบัติสากลของมนุษย์ผู้ปรารถนาความสงบสุขเพราะมนุษย์เป็นสัตว์โลกที่ต้องอยู่ร่วมกัน เป็นหมู่เป็นพวกสืบเนื่องมาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ ในขณะที่มนุษย์มีไม่มาก ปัญหาก็ไม่มาก แต่เมื่อมนุษย์มีจำนวนมากปัญหาและความยุ่งยากก็มีมากขึ้น ดุจเงาตามตัว ฉะนั้น^{๖๙} ในพระไตรปิฎกมีการกล่าวถึงศีล ๕ มีปรากฏหลายแห่งทั้งที่กล่าวในลักษณะรวมๆ เป็นธรรมทั่วๆ ไป ไม่ได้กล่าวเจาะจงลงไปว่าเป็นศีล ๕ โดยตรง เช่นในอัครคัมภีร์สุตตนิคาย คัมภีร์ที่ขนิกาย ปาฏิภวรรค ในส่วนที่แสดงถึงความแห่งวรรณะ ๔ ความว่า

แม้ษัตริย์บางพระองค์ในโลกนี้เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ถือเอาสิ่งที่เจ้าของไม่ได้ให้ประพฤติดินในกาม พูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ เฟ่งเล็งอยากได้ของเขา มีจิตพยายามเห็น ผิดด้วยประการดังกล่าวมานี้ ธรรมเหล่าใดเป็นอกุศล นับว่าเป็นอกุศล มีโทษ นับว่ามีโทษไม่ควรประพฤตินับว่าไม่ควรประพฤตินี้ ไม่สามารถเป็นอริยธรรม นับว่าไม่สามารถเป็นอริยธรรม เป็นธรรมต่ำ เป็นวิบากต่ำ ที่วิญญูชนติเตียน ธรรมเหล่านั้นปรากฏอย่างชัดเจนในกษัตริย์บางพระองค์ในโลกนี้^{๗๐}

ศีลที่มีการกล่าวครบทั้ง ๕ ข้อ และกล่าวเจาะจงลงไป ว่า เป็นศีล ๕ โดยเฉพาะ เช่นในคัมภีร์สังยุตตนิคาย สพายตนวรรค กล่าววาศีล ๕ เป็นธรรม สำหรับสตรีผู้ครองเรือนความว่าดูก่อนภิกษุทั้งหลาย มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ

^{๖๗} ฐ.ข.อ. (ไทย) ๑/๑๓๓

^{๖๘} ฐน แก้วโอภาส, ศาสนาโลก, (กรุงเทพฯมหานคร : หจก เอมีเทรตติ้ง, ๒๕๔๒), หน้า ๒๒๖.

^{๖๙} ธนิต อยู่โพธิ์, อาหิสงค์ ๕, (กรุงเทพฯมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘),

^{๗๐} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๑๕/๘๕.

จึงจะเป็นผู้สามารถอยู่ครองเรือน ธรรม ๕ ประการ ได้แก่ มาตุคามเป็นผู้งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ๑ เป็นผู้งดเว้นจากอกุศลกรรม ๑ เป็นผู้งดเว้นจากกาเมสุมิจฉาจาร ๑ เป็นผู้งดเว้นจากมุสาวาท ๑ เป็นผู้งดเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือสุราเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท^{๗๑}

ในคัมภีร์อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต กล่าวถึงศีล ๕ ว่าเป็นธรรมเป็นเหตุให้ถูกเชิญไปอยู่ในสวรรค์ ในคัมภีร์ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค^{๗๒} ได้แสดงไว้ว่า ศีลเป็นหลักปฏิบัติ เรียกว่าสิกขาบท ความว่า สิกขาบท ๕ อย่าง ได้แก่

- ๑) ปาณาติปาตา เวรมณี เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการฆ่าสัตว์
- ๒) อทินนาทานา เวรมณี เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการลักทรัพย์
- ๓) กาเมสุมิจฉาจาร เวรมณี เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการประพฤตินอกใจ
- ๔) มุสาวาทา เวรมณี เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการพูดเท็จ
- ๕) สุราเมรัยมัชชปมาทภูฏานา เวรมณี เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการดื่ม น้ำเมา คือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

ในคัมภีร์ขุททกนิกาย เปตวัตถุ ท่านแสดงศีลว่าว่าเป็นเหตุอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้พ้นจากนรกได้ความว่า

วันนี้ขอมหาบพิตรทรงมีพระทัยเลื่อมใสในพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์เป็นสรณะ จงสมาทานสิกขาบท ๕ อย่าให้ขาดและต่างพร้อย จงทรงงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ จงทรงยินดีด้วยพระมเหสีของพระองค์ ไม่ทรงพูดเท็จ และไม่ทรงดื่มน้ำเมา คือสุรา และเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทเมื่อพระองค์เป็นผู้ไม่ประมาท พระองค์ทรงประพฤติธรรมโดยเคารพตลอดคืนและวันอย่างนี้ พึงพ้นจากนรก^{๗๓}

นอกจากนั้นศีล ๔ ข้อต้นของศีล ๕ ยังมีปรากฏอีกหลายแห่งในพระไตรปิฎก เป็น ๔ ข้อต้นของกุศลกรรมบถบ้าง เช่น ในคัมภีร์อังคุตตรนิกาย ทสกนินบาต ท่านพระมหากัจจายะ แสดงธรรม ความว่า ดูก่อนอาวุธทั้งหลาย การฆ่าสัตว์เป็นสิ่งไม่เป็นธรรม เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากฆ่าสัตว์เป็นสิ่งเป็นธรรม ส่วนอกุศลกรรมอันลามกมิใช่น้อยที่เกิดขึ้นเพราะการฆ่าสัตว์เป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมมิใช่น้อยที่ถึงความเจริญเต็มทีเพราะเจตนาเครื่องงดเว้นจากการฆ่าสัตว์เป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์

ดูก่อนอาวุธทั้งหลาย การลักทรัพย์เป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ฯลฯ

ดูก่อนอาวุธทั้งหลาย การประพฤตินอกใจเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ฯลฯ

^{๗๑} ส. สพา. (ไทย) ๑๘/๓๐๓/๓๒๕ .

^{๗๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๕/๓๐๒-๓๐๓.

^{๗๓} ขุ.เปต. (ไทย) ๒๖/๑๒๒๓/๑๕๔

ดูก่อนอาวุโสทั้งหลาย การพูดเท็จเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ฯลฯ^{๗๔}

จึงสรุปได้ว่าที่มาของการบัญญัติศีล ๕ หมายถึง ความประพฤติดีทางกาย และ วาจา, การรักษากายและวาจาให้เรียบร้อย ข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจา ให้ตั้งอยู่ใน ความดีงาม การรักษาปกติตามระเบียบวินัย ปกติมารยาทที่สะอาดปราศจากโทษ ข้อปฏิบัติใน การเว้นจากความชั่ว ข้อปฏิบัติในการฝึกหัดกายวาจาให้ดีขึ้น ความสุจริตทางกายวาจาและ อาชีพทำให้กาย วาจา ใจ สงบไม่เบียดเบียนตนเองและคนอื่น ไม่ฆ่ากัน ไม่ทำร้ายร่างกายกัน เพราะคนก็ดี สัตว์ก็ดีต่างก็รักชีวิตของตนด้วยกันทั้งสิ้น ไม่ประสงค์จะให้ใครมาฆ่าแกง หรือ มาทำร้ายร่างกายตน หรือทรมานตนให้ได้รับความลำบาก คนที่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิตของคนอื่น สัตว์อื่น จึงชื่อว่าคนผิดคน คือผิดปกติของคนปกติคนเราจะต้องไม่ขโมยทรัพย์สมบัติของกัน และกันเพราะใครๆก็ย่อมรัก ย่อมหวงแหนในทรัพย์สินของตนไม่ประสงค์จะให้ใครมาเบียดเบียน และล่วงเกินในทรัพย์สินของตน คนที่ขโมยทรัพย์ของผู้อื่น จึงชื่อว่าทำผิดปกติของคน ปกติ ของคนเราจะต้องไม่ล่วงละเมิดประเวณีของกันและกัน เพราะลูกใคร เมียใคร สามีใคร ใครๆ เขาก็หวง ไม่ประสงค์จะให้ใครมารังแกข่มเหงน้ำใจ ลูกเมียสามีเปรียบเหมือนทรัพย์อันมีค่าของ เขา คนที่รังแกข่มเหงส่วนเกินผู้อื่น จึงชื่อว่าเป็นผู้ทำผิดปกติของคน

๒. ทาน คือ การให้โดยไม่เสียดายภายหลัง เป็นการให้โดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน การให้ด้วยใจอันประกอบด้วยเมตตากรุณา หวังจะให้ผู้รับมีความสุข การให้นี้ถือว่าเป็นการ แสดงออกในเชิงไมตรีต่อบุคคลอื่นซึ่งสามารถสังเกตเห็นได้และรับทราบได้โดยบุคคลทั่วไป

ทานมี ๓ อย่าง คือ (๑) การให้สิ่งของหรือวัตถุ (อามิสทาน) (๒) การให้อภัยไม่ ถือโทษ ไม่โกรธตอบต่อบุคคลอื่นที่ดูดำ หรือเบียดเบียนเรา (อภัยทาน) (๓) การให้คำแนะนำ สั่งสอนเพื่อให้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ และเพื่อเป็นคนดีมีประโยชน์ต่อตนเอง และส่วนรวม (ธรรม ทาน) หากพิจารณาตามหลัก สังคหวัตถุ ๔ จะพบว่า ทาน เป็นหลักการข้อแรกในการชนะใจ คนอื่น ข้อที่สองก็คือการใช้คำพูดที่ไพเราะอ่อนหวานแก่คนที่ติดตอสัมพันธ์กับเรา (ปิยวาจา) ข้อ ที่สาม คือการให้บริการ ช่วยเหลือบุคคลอื่นที่ตกทุกข์ได้ยาก และการปฏิบัติตนให้เป็น ประโยชน์ต่อสังคม (อรรถจริยา) ข้อสุดท้าย คือ การรู้จักปฏิบัติตนเป็นคนดีเสมอต้นเสมอปลาย (สมานัตตตา) ปฏิบัติตนเหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่การงาน วัย และเพศ ซึ่งถือเป็นการให้ ตัวอย่างที่ดีแก่บุคคลอื่นด้วย

การให้ทานจะบังเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ให้จะต้องมีองค์ประกอบ ดังนี้

- ๑) ให้สิ่งที่บริสุทธิ์ อันเป็นการให้สิ่งที่ได้จากการประกอบอาชีพสุจริต
- ๒) ผู้ให้ต้องมีเจตนาหรือความตั้งใจที่ให้ความบริสุทธิ์ใจ ไม่คิดเสียดาย หรือเสียใจในภายหลัง จากที่ให้ไปแล้ว

^{๗๔} อก .ทสก. (ไทย) ๒๔/๑๗/๓๑๑.

๓) ผู้รับเป็นคนดีมีคุณธรรมเป็นผู้สมควรแก่การรับสิ่งของที่ให้ หากเป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์ยังมีผลดีแก่ผู้ให้มากขึ้น

๓. กตัญญูกตเวทิตะ กตัญญู หมายถึง การระลึกนึกถึงคุณความดีและการอุปการคุณที่บุคคลอื่นได้ทำแก่เรา กตเวทิตะ หมายถึง การตอบแทนพระคุณแก่บุคคลอื่นที่ได้ให้การอุปการคุณแก่เรา กตัญญูกตเวทิตะ เป็นคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับคนดี ในสังคมไทย ความกตัญญูได้กลายเป็นกฎทางศีลธรรมหรือเป็นจารีตทางสังคมที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการกำหนดพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมให้รู้จักอุปการคุณ หรือ “บุญคุณ” ที่บุคคลอื่นได้กระทำให้แก่ตนโดยเฉพาะบุตร จำเป็นต้องปฏิบัติตามหลักจริยธรรมข้อนี้ต่อบิดามารดาของตน หากใครฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามจะถูกสังคมประณามหรือลงโทษ เช่น จะถูกประณามว่า เป็นลูกเนรคุณ หรือลูกอกตัญญู หรือลูกทรพี พระพุทธศาสนา ยกย่องสรรเสริญบุคคล ที่มีความกตัญญูกตเวทิตะว่าเป็นคนดีทั้งนี้เพราะ ความกตัญญูกตเวทิตะ เป็นเครื่องหมายของคนดี บุคคลที่มีความกตัญญูกตเวทิตะ จะได้รับผลดีตอบแทนอย่างแน่นอน ดังโบราณที่ว่า คนดีตกน้ำไม่ไหล ตกไฟไม่ไหม้ กล่าวคือหากประสบความทุกข์ความเดือดร้อนจะมีคนช่วยเหลือได้อย่างทันท่วงที ดังชาวที่สังคมได้ช่วยอุ้มชูเด็กกตัญญูที่เลี้ยงดูพ่อแม่ ผู้ยากจน ที่ทุพพลภาพ หรือที่แก่ชรา หรือเจ็บไข้ได้ป่วยไม่สามารถช่วยตนเองได้ ดังปรากฏ ตามข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์เป็นประจำ^{๗๕}

๒.๘.๔ พุทธธรรมกับนักเรียนมัธยมศึกษา

นักเรียนมัธยมศึกษาเป็นเยาวชน ที่กำลังเติบโตเป็นผู้ใหญ่จะต้องศึกษาหาความรู้เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพดำเนินชีวิต แต่ในขณะเดียวกันก็จำเป็นต้องใช้วิชาความรู้คู่กับคุณธรรม เพื่อนำมาพัฒนาตนเอง และสังคมประเทศชาติโดยส่วนรวม ซึ่งการศึกษาทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะหลักธรรม เวสาลีขจรคุณธรรม ๔ เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อให้ให้นักเรียนใช้เป็นเครื่องมือขัดเกลาจิตใจ ควบคุมตนเองให้ใช้ชีวิตอยู่ในทำนองคลองธรรม ซึ่งจะได้นำถึงหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาไว้เป็นหมวดหมู่ดังต่อไปนี้

๑. บุญกิริยาวัตถุ ๑๐ หลักบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ คือ สิ่งที่เป็นที่ตั้งแห่งการทำบุญ เรื่องที่จัดเป็นการทำบุญทางทำความดี ในพุทธธรรมเป็นหลักส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกฝนพัฒนาตนเอง ด้วยการทำความดี ๑๐ ประการ^{๗๖} ได้แก่

๑) ทานมัย การให้ทาน

^{๗๕} จ्ञานงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์, กองวิชาการ สำนักงานอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๙๕-๑๙๙.

^{๗๖} พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, พ.ศ. ๒๕๔๕, หน้า ๑๙๓.

- ๒) สีส้มัย การรักษาศีลหรือประพฤติดี
- ๓) ภาวนามัย การฝึกอบรมจิต
- ๔) อปจายนมัย การประพฤติต่อมตน
- ๕) เวยยาวัจมัย การช่วยขวนขวายในกิจที่ชอบ
- ๖) ปัตติทานมัย การเฉลี่ยส่วนความดี ให้แก่ผู้อื่น
- ๗) ปัตตานุโมทนามัย การยินดีในความดีของผู้อื่น
- ๘) ฆัมมัสสวนมัย การฟังธรรม ศึกษาหาความรู้
- ๙) ฆัมมเทศนามัย การสอน การให้ความรู้
- ๑๐) ทัฏฐุกรรม การทำความคิดเห็นให้ตรง

๒ สังคหัตถุ ๔ หมายถึง เรื่องที่จะสงเคราะห์กัน คุณเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจของผู้อื่นไว้ได้ หลักการสงเคราะห์ คือช่วยเหลือกันยึดเหนี่ยวใจกันไว้ และเป็นเครื่องเกาะกุมประสานโลก คือสังคมแห่งหมู่มสัตว์ไว้ดุจสลักยึดรถที่กำลังแล่นไปให้คงเป็นระนาดและแล่นไปได้^{๗๗} และเป็นหลักส่งเสริมให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษา รู้จักวิธีการสงเคราะห์ในฐานะเพื่อนนักเรียนร่วมสถาบันได้แก่

- ๑) ทาน การแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน
- ๒) ปิยวาจา พูดจาน่ารัก น่านิยมนับถือ
- ๓) อัตถจริยา บำเพ็ญประโยชน์
- ๔) สมานัตตตา ความมีตนเสมอ คือทำตัวให้เข้ากันได้ เช่นไม่ถือตัว ร่วมสุขร่วมทุกข์ เป็นต้น

๓. ธรรมอันทำให้งาม ๒ ประการ คือ ขันติ ความอดทน คือทนลำบากตรากตรำทนเจ็บใจ ความหนักเอาเบาสู้ เพื่อบรรลุจุดหมายที่ตั้งใจ^{๗๘} แปลว่า เป็นหลักพุทธธรรมกับการส่งเสริมให้นักเรียนฝึกฝนความอดกลั้นในการศึกษาเล่าเรียนแสวงหาความรู้^{๗๙} ได้แก่

- ๑) ความอดทน (ขันติ)
- ๒) ความสงบเสงี่ยม (โสรัจจะ)

๔. ทัฏฐุธรรมิกัตถุประโยชน์ ๔ หมายถึงประโยชน์ในปัจจุบัน ประโยชน์สุขสามัญที่มองเห็นกันในชาตินี้ ที่คนทั่วไปปรารถนา มีทรัพย์ ยศ เกียรติ ไม้ตรี เป็นต้น อันจะสำเร็จด้วยธรรม เป็นหลักพุทธธรรมที่สอนให้นักเรียนมองเห็นประโยชน์เกื้อกูลในปัจจุบัน ๔ ประการ^{๗๙} ได้แก่

^{๗๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑๒.

^{๗๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒.

^{๗๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๐.

- ๑) อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น
- ๒) อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา
- ๓) กัลยาณมิตตา ความมีเพื่อนเป็นคนดี
- ๔) สมชีวิตาการเลี้ยงชีวิตตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หาได้

๕. จักร ๔ ได้แก่ ลัทธิ ธรรมนำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองดุจลัทธินารถไปสู่ที่หมายมี ๔ อย่าง และเป็นหลักพุทธธรรมที่สอนถึงการดำเนินชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ๔ ประการ^{๕๐} ได้แก่

- ๑) ปฏิรูปเทสวาสะ อยู่ในถิ่นที่เหมาะสม
- ๒) สัมปยุตตสัมปทา สมาคมกับคนดี
- ๓) อุตตสัมมาปณิธิ ตั้งตนไว้ชอบ
- ๔) ปุพเพกตปุญญาตา ได้กระทำความดีไว้ก่อน

๖. วุฒิธรรม ๔ ได้แก่ ธรรมเป็นเครื่องเจริญ ธรรมเป็นเหตุให้ถึงความเจริญ มี ๔ อย่าง คือ และเป็นพุทธธรรมเป็นหลักคุณธรรมที่ปฏิบัติตามแล้วก่อให้เกิดความเจริญงอกงามในชีวิตของนักเรียน มี ๔ ประการ^{๕๑} ได้แก่

- ๑) สัมปยุตตสัมปทา คบหาสัตบุรุษ
- ๒) สัมมัชฌิตตสัมปทา พังสัทธรรม
- ๓) โยนิโสมนสิการ ทำใจโดยแยบคาย
- ๔) สัมมานุชฌิตตสัมปทา ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม

๗. เวสาร์ชชกรณธรรม ๔ เป็นหลักคุณเครื่องในพุทธธรรมที่ทำให้เกิดความกล้าหาญ ธรรมเป็นเหตุให้กล้าหาญ คุณธรรมที่ทำให้เกิดความกล้า มี ๔ ประการ^{๕๒} ได้แก่

- ๑) ศรัทธา เชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ
- ๒) ศील ความประพฤติดีงาม
- ๓) พาหุสัจจะ ได้สดับหรือศึกษามาก
- ๔) วิริยารัมภะ เพียรทำกิจอยู่อย่างจริงจัง
- ๕) ปัญญา รู้รอบและรู้ชัดเจนในสิ่งต่างๆ

สรุปว่า คุณธรรมและจริยธรรมของมนุษย์เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นสภาวะทางจิตใจของคนนั้นและสะท้อนให้เห็นความต้องการของคนนั้นที่อยากจะเห็นจริยธรรมจึงเปรียบเสมือนเป็นเสาหลักของพฤติกรรมของคนทั่วไป ประกอบกับจริยธรรมของคนแต่ละคนเกิดพัฒนาการไปตามประสบการณ์ในชีวิต

^{๕๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๘.

^{๕๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๘๔ .

^{๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๘๖ .

การที่สังคมปัจจุบันมี การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เป็นปัญหาใหญ่สำหรับทุกคน ในสังคม การฝึกเตรียมเยาวชนจึงต้องเป็นการเตรียมไว้สำหรับอนาคตที่ ไม่นั่นอน ตลอดจนเตรียมให้วัยรุ่นสามารถเผชิญสถานการณ์ ที่ไม่น่าจะเป็นไปได้ เพื่อที่ว่า คุณธรรมและจริยธรรม ที่วัยรุ่นจะใช้ต่อไป จะไม่เป็นคุณธรรมและจริยธรรมเฉพาะหน้าที่ ควรจะใช้ในการตัดสินใจไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นแต่ละครั้งว่าถูกหรือผิด คุณธรรมและจริยธรรมจึงเป็นเรื่องที่มีลักษณะเป็นส่วนตัวและเป็นเรื่องส่วนบุคคล ซึ่งแม้ว่าจะมีรากฐานมาจากวัฒนธรรมในสังคมส่วนรวม ก็ตามการฝึกฝนนักเรียน จึงไม่ใช่เป็นการฝึกหัดนักเรียนไว้เพื่อแก้ปัญหาที่ใหญ่ทำให้ไว้ในวันนี้เท่านั้น แต่ต้องฝึกหัดให้นักเรียนรู้สึกว่าเขาจะต้องรับผิดชอบสังคมอนาคตซึ่งเป็นสังคมของเขาเอง

การสร้างและการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชน จึงขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบต่อผู้ใหญ่ในปัจจุบันซึ่งเป็นทั้ง ผู้วางกรอบ และผู้ซ่อมแซมแก้ไขคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียน ตัวนักเรียนในปัจจุบันจึงเปรียบเสมือนเป็นภาพที่จะถูกวาดและนำมาใส่ในกรอบ ดังนั้น หากผู้ใหญ่จะมอบอะไรสักอย่างให้เด็กนักเรียนแล้ว ควรเป็นการมอบทรัพย์สินทางปัญญาให้เป็นวิชาให้แก่เยาวชนไทยเราได้รับสืบทอดต่อไป

ส่วนการมอบทรัพย์สินที่เป็นวัตถุมักจะทำให้เกิดช่องว่างและความไม่ยุติธรรมในสังคม เพราะคนเรามีทรัพย์สินทางวัตถุไม่เท่าเทียมกัน ทรัพย์สินซึ่งเป็นวิชาที่พึงมอบให้เด็กนักเรียน คือ

๑. ความสุขสมบูรณ์ทางกายและจิตใจ
๒. ความรู้ทั้งในด้านวิชาการและความรู้รอบตัว
๓. นิสัยและสันดานที่ดี ย่อมเป็นบ่อเกิดคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีสำหรับเยาวชนไทย

กล่าวโดยสรุปว่า วัยรุ่นเป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลงจากโครงสร้างของร่างกายและจิตใจ เป็นการพัฒนาของร่างกาย พฤติกรรมที่แสดงออกจึงเปลี่ยนไป พฤติกรรมต่างๆ ของวัยรุ่นนั้นจะเปลี่ยนไปในทางไหน สภาพแวดล้อมก็มีส่วนสำคัญ โดยเฉพาะผู้ปกครองเอง ก็มีส่วนกำหนดทิศทางพฤติกรรมของลูกได้ ถ้าพ่อแม่มองเห็นความสำคัญของพฤติกรรมของลูก ก็ควรจะทำให้การอบรมด้านจิตใจด้วยหลักธรรมะทางพระพุทธศาสนา ค่อยๆ หากหลักการ วิธีการอบรมบ่มนิสัย เพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมของลูกตัวเอง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีสามารถประยุกต์ใช้กับวัยรุ่นเพื่อโน้มน้าวจิตใจให้เป็นคนดี มีอุปนิสัยอ่อนโยน สร้างความรัก ความอ่อนในครอบครัวได้

๒.๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุพิศ จันทรบุดร ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาจริยธรรมของเยาวชนในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า^{๕๓}

กิจกรรมแทรกแซงที่ประกอบด้วย การอบรมให้ความรู้ การประชุมผู้ปกครอง กิจกรรมจริยธรรม กิจกรรมเพื่อนเตือนเพื่อน กิจกรรมเยี่ยมครอบครัวและพบปะผู้ปกครองเป็นวิธีการที่ทำให้เยาวชนมีเหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นสูงและพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความเสียสละ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความประหยัดและอดออมความรับผิดชอบ ความมีจิตสำนึกในความเป็นไทย การเห็นคุณค่าในศิลปวัฒนธรรมไทย การรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเองและความซื่อสัตย์ดีขึ้น

ปรีชา ธิโยธา ได้ศึกษาพัฒนาส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้โครงการพัฒนาจิตใจในโรงเรียนบ้านแฝกโนนสำราญ สำนักงานมัธยมศึกษา อำเภอมะนัง จังหวัดมหาสารคาม ผลปรากฏ^{๕๔} ดังนี้

๑. ก่อนการพัฒนา นักเรียนขาดวินัยเพราะขาดครูทักษะด้านเทคนิค วิธีการกระบวนการในการถ่ายทอด ความรู้ด้านคุณธรรม และจริยธรรม ทำให้นักเรียนประพฤติตนไม่เหมาะสมกับสภาพการเป็นนักเรียน ชอบแต่งกายผิดระเบียบ ขาดความซื่อสัตย์สุจริต ขาดความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละเพื่อส่วนรวม ไม่ประหยัดในการใช้ทรัพย์สิน และการอดออมทำให้เกิดปัญหาด้านคุณธรรมของนักเรียนเป็นอย่างมาก

๒. กิจกรรมที่ใช้การพัฒนา คือ การฟังธรรมทุกวันพระ โดยแต่ละวันพระจะให้พระท่านได้เทศนาสั่งสอนถึงประโยชน์การมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อส่วนรวม และกิจกรรมฝึกอบรมพัฒนาจิตใจตามโครงการพัฒนาจิตใจมุ่งหวังให้กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าและกลุ่มเป้าหมายได้ซาบซึ้งในรสพระธรรม เพื่อนำไปสู่การเป็นผู้มีระเบียบวินัย ละเว้นยาเสพติด มีความซื่อสัตย์สุจริตทุกด้าน

๓. ผลหลังจากการพัฒนา งานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมครบทั้ง ๒ วงจร โดยใช้กลยุทธ์การดำเนินตามกิจกรรมทั้ง ๒ ด้าน คือ การฟังธรรมทุกวันพระ การฝึกอบรมพัฒนาจิตใจตามโครงการพัฒนาจิตใจแล้ว ทำให้กลุ่มผู้ร่วมศึกษาได้รับความรู้ ความเข้าใจ สามารถ นำ

^{๕๓}สุพิศ จันทรบุดร, “การพัฒนาจริยธรรมของเยาวชนโรงเรียนมัธยมศึกษา”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, (ขอนแก่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๔), หน้า ๕๒ .

^{๕๔}ปรีชา ธิโยธา, “การพัฒนางานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้โครงการพัฒนาจิตใจในโรงเรียนบ้านแฝกโนนสำราญ สำนักงานมัธยมศึกษา อำเภอมะนัง จังหวัดมหาสารคาม”, รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาสารคาม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๖), หน้า ๑๑๘-๑๒๐.

หลักสูตรไปสอนสอดแทรกในห้องเรียนได้ ส่วนกลุ่มเป้าหมายมีความรู้ความเข้าใจในคุณธรรม และจริยธรรม ด้านการมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ของตนเอง การมีเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อส่วนรวม มีความสำนึกในการประหยัดและอดออมมากยิ่งขึ้น

อเนก แท้สูงเนิน ได้ศึกษาการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านความมีวินัย ด้านความสะอาด และด้านความประหยัดของนักเรียนโรงเรียนตลาดไทยพิทยาคม อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา กลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนโรงเรียนตลาดไทยพิทยาคมจำนวน ๔๘๖ คน พบว่า^{๔๕}

๑. สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการจากผลการวิเคราะห์ปัญหาก่อนการพัฒนาพบว่านักเรียนมีปัญหามากที่สุด ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความสะอาดและด้านความประหยัด ซึ่งเป็นปัญหาที่ต้องรีบดำเนินการแก้ไข

๒. การดำเนินการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนด้านความมีวินัย ความประหยัด และความสะอาด ได้แก่การประชุมระดมความคิดเห็นคณะวางแผนเพื่อกำหนด กลยุทธ์และเป้าหมายการพัฒนา โดยการจัดอบรมผู้บริหาร ครูและบุคลากรในโรงเรียน การศึกษาดูงานโรงเรียนต้นแบบ จัดให้มีกลุ่มพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียน จัดให้มีการประชาสัมพันธ์และสอดแทรกเนื้อหาคุณธรรมและจริยธรรม การประชุมหัวหน้ากลุ่มเพื่อนำเสนอผลงาน เผยแพร่แนวทางการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมที่ประสบความสำเร็จ และประเมินผลการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมเพื่อสรุปถึงความสำเร็จและสภาพปัญหาต่าง ๆ

๓. ผลการพัฒนา นักเรียนมีพัฒนาการด้านความมีวินัย ด้านความสะอาด และด้านความประหยัดสูงขึ้น โดยมีความรับผิดชอบต่อตนเอง มาโรงเรียนทันเวลา มีการรักษาความสะอาดและรู้จักประหยัดทรัพยากรต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จที่เกิดขึ้น สอดคล้องกับความมุ่งหมายของการศึกษาของการศึกษาค้นคว้า เพราะนักเรียนมีการปฏิบัติคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวม รายด้าน อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านความประหยัด ด้านความมีวินัย และด้านความสะอาด ซึ่งถือว่านักเรียนมีคุณธรรมและจริยธรรมทั้ง ๓ ด้านสูงขึ้น

สุปรียา ต้ววงวังหิน ได้ศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ ๒ ในวิทยาลัยอาชีวชนนแก่น จังหวัดขอนแก่น โดยศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนใน ๕ องค์ประกอบ คือ ด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความ

^{๔๕} อเนก แท้สูงเนิน, "การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีวินัย ด้านความสะอาดและด้านความประหยัดของนักเรียนโรงเรียนตลาดไทยพิทยาคม อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา", การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. (มหาสารคาม มหาวิทยาลัยสารคาม, ๒๕๔๗), หน้า ๖๘-๗๑.

รับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความเสียสละ และด้านความอดทนของกลุ่มตัวอย่าง ๒๒๘ คนจะช่วยให้เข้าใจสภาพปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นจากเยาวชนในวัยเรียนได้ ผลปรากฏว่า^{๖๖}

๑. นักเรียนมีระดับพฤติกรรมเชิงจริยธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน นักเรียนเห็นด้วยในระดับพฤติกรรมมากทั้ง ๕ ด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือด้านความรับผิดชอบ ด้านความเสียสละ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความมีวินัย และด้านความอดทน เมื่อจำแนกตัวแปร พบว่า

๑) นักเรียนมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรม โดยรวมและรายด้านอยู่ระดับมาก

๒) นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีระดับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมโดยรวมและรายด้านอยู่ระดับมาก

๒. นักเรียนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลและนักเรียนที่อยู่อาศัยนอกเขตเทศบาล มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรม โดยรวมและเป็นรายด้านอยู่ระดับมาก และนักเรียนทั้ง ๒ กลุ่ม มีพฤติกรรมดังกล่าวไม่แตกต่างกัน

อันธิกา วงศ์จำปา การพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมนักเรียน มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนในด้านต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพเพื่อให้ผู้เรียนเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมที่มีความถนัดและสนใจ โดยมุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้ผู้เรียน เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง ๘ กลุ่ม ดังนั้นการจัดกิจกรรมต้องเป็นกิจกรรมที่เข้าใจ ทำท่ายความสามารถของผู้เรียน รวมทั้งมีความหลากหลายเพื่อให้ นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ อย่างมีความสุข และเป็นกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง สามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตัวเอง^{๖๗}

สุธนชัย ปานเกลียว ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา กรณีศึกษาโรงเรียนชยานุกิจพิทยาคม จังหวัดชัยนาท พบว่า^{๖๘} นักเรียนที่ได้รับการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมตามรูปแบบของผู้นวิจัย จำนวน ๓๐ คน ภายหลังจากดำเนินการจัดกิจกรรมแล้ว พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนตามความคิดของครู อาจารย์และผู้ปกครองนักเรียนเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

^{๖๖} สุปรียา ดั่งวงวิหิต, “การศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ ๒ ในวิทยาลัยการอาชีพขอนแก่น”, รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. (มหาสารคาม มหาวิทยาลัยสาคร, ๒๕๔๘), หน้า ๘๘.

^{๖๗} อันธิกา วงศ์จำปา, “การพัฒนากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ ๒”, วิทยานิพนธ์, ศษ.ม. (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๙), หน้า ๓๖-๓๘.

^{๖๘} สุธนชัย ปานเกลียว, รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา กรณีศึกษาโรงเรียนชยานุกิจพิทยาคม จังหวัดชัยนาท, ๒๕๔๘, หน้า ๖๘-๖๙.

ที่ระดับ ๐.๐๕ ครอบคลุมด้านและสรุปว่า ผลของการจัดกิจกรรมเสริมของการวิจัย ซึ่งประกอบด้วยกรอบความรู้ การจัดกิจกรรมค่ายจริยธรรม กิจกรรมเพื่อนเตือนเพื่อน กิจกรรมเยี่ยมบ้านพบปะผู้ปกครอง เป็นวิธีการที่ทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมดีขึ้น และเป็นแนวทางที่เหมาะสม สามารถนำไปปรับปรุงและแก้ไขวิธีการเพื่อใช้ในโรงเรียนต่อไป

พจนีย์ แพ่งศรีสาร ได้ศึกษาการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยการศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ คือ ผู้บริหาร หัวหน้าโครงการ และคณะกรรมการดำเนินงานจำนวน ๖ คน โดยใช้กลุ่ม ตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ จำนวน ๓๑๖ คน เครื่องมือในการศึกษา คือ แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานพบว่า^{๕๕}

ด้านสภาพแวดล้อม โรงเรียนการกำหนดนโยบายชัดเจนมาก ซึ่งสอดคล้องกับหลักการเหตุ ผล และวัตถุประสงค์ของโครงการ วิธีการดำเนินการ รวมทั้งการจัดกิจกรรมให้กับนักเรียนนั้น มีความเหมาะสมสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ในด้านปัจจัยนำเข้า โรงเรียนมีการจัดทำแผนการดำเนินงานโครงการชัดเจนต่อเนื่องตามธรรมนูญของโรงเรียน มีงบประมาณและจำนวนครูดำเนินงานอย่างเพียงพอและได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครองทุกปี ในด้านกระบวนการโรงเรียนมีการวางแผนก่อนที่จะเริ่มดำเนินงานอย่างเหมาะสม กิจกรรมที่จัดในโครงการได้เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานและมีการประสานงานกับบุคคล องค์กรภายนอกทั้งก่อนเริ่มดำเนินโครงการและระหว่างดำเนินโครงการอย่างสม่ำเสมอ และในด้านผลผิตนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีความพึงพอใจในรูปแบบกิจกรรมระดับมาก และเห็นว่าเป็นโครงการที่ดี รูปแบบของกิจกรรม ในโครงการมีความเหมาะสม วิทยากรสามารถบรรยายได้ชัดเจนมีความน่าสนใจ สนุกสนาน พร้อมกับสอดแทรกคุณธรรม และจริยธรรม สามารถพัฒนาจิตใจของนักเรียนให้ดีขึ้น ส่วนประโยชน์ที่ได้รับจากเข้าร่วมโครงการ คือ การได้รับฟัง ข้อคิดต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ สามารถนำไปปรับใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

ธนพงศ์ มงคล ได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย แผนกประถมศึกษา พบว่า ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อกิจกรรมต่างๆ ที่ทางโรงเรียนจัด มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนอยู่ในระดับมาก และผู้ปกครองมีความต้องการให้จัด

^{๕๕} พจนีย์ แพ่งศรีสาร, “การประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย อำเภอเมืองเชียงใหม่”, การค้นคว้าแบบอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๗), หน้า ๑.

กิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กประพฤติตนเป็นคนดีอย่างสม่ำเสมอโดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมและช่วยกัน
อบรมปลูกฝังทั้งที่โรงเรียนและที่บ้าน ส่วนด้านสิ่งแวดล้อมที่เอื้อหรือส่งเสริมต่อการพัฒนา
จริยธรรมความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่ทางโรงเรียนจัดไว้อยู่ในระดับมาก
และผู้ปกครองมีความต้องการให้นักเรียนได้รับประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย
ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน โดยครูและนักเรียนต้องร่วมมือกันในการจัดการสิ่งแวดล้อม
ที่เหมาะสมส่วนด้านบุคลากร ผู้ปกครองมีความเห็นว่าคุณลักษณะของบุคลากรมีผลต่อการ
พัฒนาจริยธรรมของนักเรียนอยู่ในระดับมาก และมีความต้องการให้พัฒนาบุคลากร ระบบการ
เรียนการสอนควบคู่กับคุณธรรมและครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ไม่ใช่อารมณ์กับเด็ก^{๙๐}

โกสุม ผือโย ได้ศึกษาวิจัยบทบาทในการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมของ
ผู้บริหารและครูโรงเรียนเอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร
เขต ๒ ผลการวิจัยพบว่า บทบาทในการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารและครู
โรงเรียนเอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๒
ในสภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก การเปรียบเทียบบทบาทในการปลูกฝังคุณธรรมและ
จริยธรรมของผู้บริหารและครูโรงเรียนเอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษา
กรุงเทพมหานคร เขต ๒ พบว่า ผู้บริหารและครูที่มีอายุต่างกันมีบทบาทในการปลูกฝัง
คุณธรรมและจริยธรรมแตกต่างกัน อย่างน้อยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ผู้บริหาร และ
ครู ที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีบทบาทในการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม
แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๙๑}

วิระวรรณ อามระดิษ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทาง
จริยธรรมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า นักเรียนชายหญิงส่วนใหญ่ มี
ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทาง จริยธรรม ๑๐ ประการ (ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต
ความมีระเบียบวินัย ความอดทน ความอุตสาหะ ความกตัญญูกตเวทีก ความเสียสละ ความ
ยุติธรรม การประหยัดและออมทรัพย์ และการเคารพผู้อาวุโส) อยู่ในเกณฑ์น่าพอใจ และยังพบ

^{๙๐} ธนพงศ์ มงคล, “ความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนมง
ฟอร์ตวิทยาลัย แผนกประถมศึกษา”, การค้นคว้าแบบอิสระ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๔), หน้า ๑ .

^{๙๑} โกสุม ผือโย, “ศึกษามหาวิทยาลัยในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารและครูโรงเรียน
เอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๒”, ปริญญาโท, (บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๘), หน้า ๕๕.

อีกว่านักเรียนที่บิดามารดามีฐานะทางเศรษฐกิจต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ ๐.๐๕^{๒๒}

สุวัช พานิชวงษ์ ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองรักเรียนในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนในเขตอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ปัจจัยด้านสถานภาพของผู้ปกครองรักเรียน ในส่วนของปัจจัยย่อย คือ วุฒิการศึกษา ความรู้เกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วมและเจตคติการมีส่วนร่วมมีความสัมพันธ์ทางบวกต่อการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนใน ๓ ด้าน ด้านความรู้ ด้านพฤติกรรม และด้านอาชีพ ส่วนปัจจัยด้านสถานภาพของผู้ปกครองรักเรียนในปัจจุบันย่อยด้านอาชีพของผู้ปกครองนั้น มีความสัมพันธ์ทางลบต่อการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนด้านความรู้ และด้านพฤติกรรม ตัวแปรจำนวนบุตร และตำแหน่งทางสังคมในท้องถิ่น พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน^{๒๓}

อังคณา สำเภาประเสริฐ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์แนวคิด ในการปลูกฝังจริยธรรมของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี พบว่า แนวคิดเกี่ยวกับวิธีการปลูกฝังจริยธรรมในโรงเรียนและนอกโรงเรียนจะเหมือนกัน โดยใช้ลักษณะคำกล่าวเรื่องที่ให้ข้อคิดให้คำแนะนำให้เหตุผล ใช้คำถามเปรียบเทียบผูกเป็นเรื่อง ยกตัวอย่าง ยกสุภาษิต เป็นต้น^{๒๔}

ดวงเดือน พันธุมาวิน ได้กล่าวถึงจริยธรรมของเยาวชนไทยไว้ว่า สังคมไทยปัจจุบันมีปัญหาจริยธรรมมาก ทั้งที่เกิดกับผู้ใหญ่ และผู้ใหญ่กับเด็กหรือเยาวชนของชาติ เป็นปัญหาเกี่ยวกับความประพฤติ คือ ศีลธรรมและจริยธรรมเสื่อมโทรม ปัญหาเกี่ยวกับวัยรุ่น หรือเยาวชนซึ่งเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติ อีกทั้งวัยรุ่นเองละทิ้งศีลธรรมและวัฒนธรรมมากขึ้น ความประพฤติและการแสดงออกของวัยรุ่นขัดต่อศีลธรรมและจริยธรรมอันดีงาม ตลอดถึงการประพฤติเสียหาย และฝ่าฝืนระเบียบวินัยโรงเรียน ด้วยเหตุที่วัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านการเจริญเติบโตทางร่างกายจิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา จึงมีปัญหาปัญหาเกี่ยวกับการปรับตัวมากกว่าเด็กวัยอื่นๆ^{๒๕}

^{๒๒}วีระวรรณ อามระดิษ, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย", *วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๒๒), หน้า ๘๔.

^{๒๓}สุวัช พานิชวงษ์, "การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนในเขตอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี" *ปริญาญานิพนธ์*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ๒๕๔๖), หน้า ๘๘.

^{๒๔}อังคณา สำเภาประเสริฐ, "การวิเคราะห์แนวคิดในการปลูกฝังจริยธรรมของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี", *วิทยานิพนธ์*, (ครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๓๗), หน้า ๖๘ .

^{๒๕}ดวงเดือน พันธุมาวิน, "จริยธรรมของเยาวชนไทย", คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, รายงานวิจัย (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๐), หน้า ๑.

ศิริเพ็ญ ไพบูลย์ผล ได้กล่าวสรุปการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมปลาย “ในการสภาพสังคมปัจจุบัน ที่มีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เน้นการพัฒนาวัตถุมากกว่าพัฒนาคน จึงก่อให้เกิดปัญหาทางจริยธรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งได้พิจารณาว่าหลักการทางพระพุทธศาสนาเปรียบเทียบกับได้หลักการเรื่องการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานของสังคมไทย ถ้าเพียงแต่จะนำหลักการอันเป็นพระพุทธศาสนามาอธิบายในเรื่องเข้าใจได้ ปฏิบัติได้ ก็จะเป็นอีกรูปแบบหนึ่งวิธีการหนึ่งในการพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนหรือสถาบันอื่นๆได้”^{๖๖}

จากรายการวิจัยเรื่อง ผลกระทบของการปลูกฝังศีลธรรมด้วยการตอบปัญหาธรรมะ พบว่า “การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เยาวชน ควรยึดวัยรุ่นเป็นศูนย์กลาง โดยให้ผู้อบรมเป็นผู้ชี้แนะแนวทางเท่านั้น ดังเช่นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่สั่งสอนเวไนยสัตว์ด้วยการชี้แนะแนวทาง แล้วให้เวไนยสัตว์ประพฤติปฏิบัติด้วยตนเอง ดังนั้นที่พระองค์ตรัสกับพราหมณ์ผู้หนึ่งว่า “ดูก่อนพราหมณ์ พระตถาคตเป็นเพียงผู้บอกทาง พระพุทธเจ้าย่อมบอกหนทาง สัตว์ทั้งหลายผู้ปฏิบัติด้วยตนเองจึงจะหลุดพ้นได้” การปฏิบัติในที่นี้จะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนตนและประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ โดยจะต้องมีการปฏิบัติด้วยตนเอง แต่ในขณะเดียวกัน ก็จะต้องได้รับการชี้แนะแนวทางจากผู้สอน หนังสือ หรือคำแนะนำจากผู้รู้ด้วย”^{๖๗}

พระมหาณัฐกร พรหมมา ได้กล่าวสรุปถึงการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมว่า “สาเหตุที่ทำให้การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมไม่ได้ผลเท่าที่ควร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้ทำหน้าที่ในการปลูกฝังจริยธรรมในเด็ก และเยาวชนเองไม่เคยได้รับการอบรมในเรื่องของหลักการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมมาก่อนเลย หรือแม้แต่ผู้ที่เคยได้รับการอบรมมาก่อนแล้วก็ตาม เมื่อถึงคราวที่จะทำการสอนหรืออบรมเด็กและเยาวชนจริงๆก็ไม่ว่า จะฉายทอดวิธีใดจึงทำให้เด็กและเยาวชน เกิดความสนใจพร้อมที่จะรับได้โดยไม่เกิดความเบื่อหน่ายในเนื้อหาสอน”^{๖๘}

^{๖๖}ศิริเพ็ญ ไพบูลย์ผล, “การศึกษาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมปีที่ ๕ โรงเรียนเตรียมอุดม”, วิทยานพิพจน์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจริยศาสตร์ศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐), หน้า ๙๕ .

^{๖๗}รายงานผลการวิจัย ผลกระทบของโครงการปลูกฝังศีลธรรมด้วยการสอบปัญหาธรรม (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๕.

^{๖๘}พระมหาณัฐกร พรหมมา, “การศึกษาเปรียบเทียบกลวิธีการปลูกฝังจริยธรรมในเยาวชนไทยของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาและศาสนาจารย์ในคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ : ศึกษาเฉพาะกรณีมูลนิธิกลุ่มแสงเทียน วัดบางไผ่ไก่ ปละคริสตจักรแสงสว่าง”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศาสนาเปรียบเทียบ (บัณฑิตวิทยา: วิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๘), หน้า ๓.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้สรุปการแก้ปัญหาคุณธรรมและจริยธรรมไว้ว่า “การแก้ปัญหาทางคุณธรรมและจริยธรรมนั้น จะต้องให้สนองความต้องการทั้งของบุคคลและของสังคม ถ้ามันไม่สนองความต้องการแล้ว การแก้ปัญหาก็ยากที่จะสำเร็จ จึงต้องยอมรับความจริง ถ้าเราไม่รู้จักความต้องการของเขาไม่ยอมรับความต้องการของคน จะยืนยันตามที่เรามองหรือตามมาตรฐานของเราว่า ปัญหาจริยธรรมเป็นอย่างนี้ มักไม่ถูกต้องมันขาดแคลนอย่างนี้พยายามจะสร้างจริยธรรมขึ้นมาโดยไม่สอดคล้อง ไม่สนองความต้องการ ก็ยากที่จะสำเร็จ จะต้องเข้าใจความต้องการของทั้งบุคคลในสังคมและของสังคมแล้ว ก็แก้ปัญหาจริยธรรมนั้นโดยให้สอดคล้องกับความต้องการนี้ แต่เป็นการตอบสนองความต้องการอย่างถูกต้อง ถ้าเป็นการสนองความต้องการอย่างถูกต้องแล้ว ก็จะเกิดจริยธรรมขึ้นมา”^{๙๙}

พระมหาเดชศักดิ์ ธีรปญฺโญ (โพธิ์ชัย) ได้กล่าวสรุปวิธีแก้ไขปัญหาด้านคุณธรรมและจริยธรรมว่า “หน่วยงานที่รับผิดชอบในการปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรมต้องมีการช่วยเหลือ เกื้อกูลแนะนำ ชี้ทาง ส่งเสริม ประสานงาน การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมครูผู้สอนควรมีเทคนิควิธีการสอน ทั้งเป็นตัวอย่างที่ดี โดยมอบให้เป็นหน้าที่ของคณะสงฆ์ รัฐบาลให้การอุปถัมภ์ คนที่จะสอนคุณธรรมและจริยธรรมต้องมีการคัดเลือกและอบรมก่อน โรงเรียนต้องทำสื่อการสอนกระบวนการเรียน โดยความร่วมมือของพระสงฆ์และครูอาจารย์ ทั้งต้องมีการจัดกิจกรรมการสอนให้สอดคล้องกับวิชาพระพุทธศาสนา ให้เด็กมีความซาบซึ้งในพระพุทธศาสนา เช่นการแสดงตนเป็นพุทธมามกะ เป็นต้น”^{๑๐๐}

๒.๙.๑ งานวิจัยต่างประเทศ

โฮลสไตน์ (Holstein) ได้ทำการวิจัย การเปลี่ยนแปลงการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กวัยรุ่นและติดตามรอดของเด็กทำการศึกษาแบบระยะยาวช่วงสามปี กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กวัยรุ่นชาย หญิง อายุ ๑๓ ปี จำนวน ๕๓ คน ที่มีสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมเดียวกัน พบว่า เด็กวัยรุ่นหญิงมีการพัฒนาการทางจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ ๓ และเด็กวัยรุ่นชายอยู่ในขั้นที่ ๒ ต่อมามีการจัดวัดซ้ำอีกเมื่อเด็กมีอายุ ๑๖ ปี พบว่า เด็กวัยรุ่นชายมีการพัฒนาการทางจริยธรรมในขั้นที่ ๔ ขณะที่เด็กวัยรุ่นหญิงมีการพัฒนาการทางจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ ๓ และ

^{๙๙} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), ศาสนาและเยาวชน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๑), หน้า ๗ .

^{๑๐๐} พระมหาเดชศักดิ์ ธีรปญฺโญ (โพธิ์ชัย), “จริยศึกษาเพื่อพัฒนาจริยธรรมแก่นักเรียนตามหลักคำสอนพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๗๗-๑๗๘.

ชั้นที่ ๕ ปีต่อมามีการวัดซ้ำอีก ปรากฏว่า เด็กวัยรุ่นชายและหญิงมีการพัฒนาการทางจริยธรรมก้าวหน้าเร็วมาก^{๑๑๑}

ลาเนียร์ (Lanier) ได้ทำการศึกษาเรื่อง จริยธรรมและการพัฒนาความคิดรวบยอดในเด็กหนุ่มสาวชนบท (การพัฒนาจริยธรรมของเด็กนักเรียนในชนบท) จุดประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาผลของการจัดการศึกษาผลของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนระดับชั้นที่ ๑๑ และ ๑๒ ในโรงเรียนชนบท เด็กนักเรียนในชนบทได้รับการอบรมให้คิดและปฏิบัติตามต่อกันมา ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสังคมในยุคใหม่ การทดลองได้แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มควบคุมให้ได้รับการฝึกการให้คำแนะนำ และการจัดประสบการณ์ และอีกกลุ่มหนึ่งเป็นนักเรียนนอกเป็นนักเรียนที่ประกอบด้วยนักเรียนตั้งอยู่โรงเรียนระดับกลางถึงโรงเรียนระดับสูง ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรมนักเรียนทั้ง ๒ กลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ^{๑๑๒}

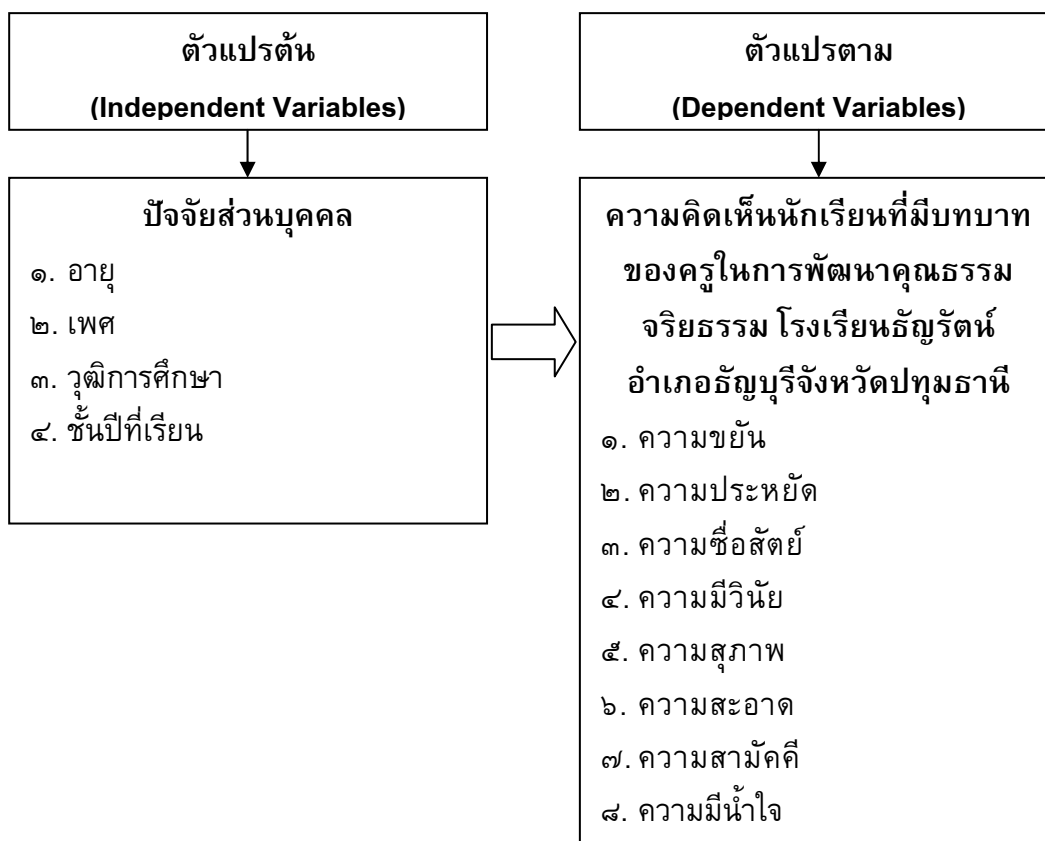
จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องว่า บทบาทหน้าที่ของครูนั้น ซึ่งเป็นแม่พิมพ์ของชาติ เป็นตัวอย่างของเด็ก ฉะนั้นความประพฤติและพฤติกรรมของครูนั้นย่อมมีผลโดยกับเด็กที่ได้เรียนรู้จาก ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดเด็กมากและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็กโดยตรง การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็ก ครูก็มีบทบาทอย่างยิ่งที่จะถ่ายทอดคุณธรรมจริยธรรมสำหรับ เพราะบุคคลเหล่านี้เป็นผู้อบรมพ่ร้ายสอนเด็กแทนผู้ปกครอง เป็นการพัฒนาร่างกายและจิตใจพร้อมกัน โดยครูเป็นผู้ถ่ายทอดและมีอิทธิต่อจิตใจเด็ก ซึ่งจะเด็กก็จะเรียนแบบซึมซับรับเอาคุณธรรมจริยธรรมที่ครูค่อยๆ ถ่ายทอดสู่เด็ก เพื่อให้เป็นคนมีคุณธรรมจริยธรรม และความพร้อมทั้งด้านร่างกายและจิตใจ

^{๑๑๑}Holstein , C.B. "Irrevcrsible, Stequence in the Development of Moral Judgment : A Longitudinal Study of Males and Femaies," **Child Developoment**, 47 (9) 1976 ,p 51-61.

^{๑๑๒}Lanier,S.P. " Promotion Moral and Conceptual Development in Rural Adolescents. London", **Routledge and Kegan Paul**, (1993), p 123.

๒.๑๐ กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่องความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรม และ จริยธรรม โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอรัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยได้แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วย ตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังนี้

แผนภูมิที่ ๒.๑ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่องศึกษาเรื่องความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อบทบาทครูในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอรัญบุรี จังหวัดปทุมธานี เป็นวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยดำเนินการวิจัย ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการดำเนินการวิจัย

๑. ศึกษาหลักการ แนวคิดทฤษฎี ระเบียบ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๒. กำหนดกรอบแนวคิด หัวข้อปัญหา และวัตถุประสงค์ในการวิจัย
๓. กำหนดกลุ่มประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิจัย
๔. สร้างเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลการวิจัย
๕. นำเครื่องมือเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์
๖. ทดสอบเครื่องมือกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่ตัวอย่างที่ใช้วิจัย (Try out)
๗. ดำเนินการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง และเก็บรวบรวมข้อมูล
๘. วิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลข้อมูล
๙. สรุปและรายงานผลการวิจัย

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่จะศึกษาครั้งนี้ นักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๑ ถึงชั้นปีที่ ๖ โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอรัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ประชากรทั้งหมด ๘๐๐ คน ใช้กลุ่มตัวอย่าง ๒๖๕ คน โดยเปิดตารางกลุ่มตัวอย่างของ R.V.Krejcie D.W.Mogran^๑

^๑ธานินทร์ ศิลป์จารุ, รศ., การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS, พิมพ์ครั้งที่ ๙ (กรุงเทพมหานคร : บิสนิเสนอาร์แอนด์ตี ๒๕๕๑), หน้า ๔๙ .

ตารางที่ ๓.๑ แสดงประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

	โรงเรียนนัฏรัตน์	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
๑	นักเรียนมัธยมชั้นปีที่ ๑	๑๔๐	๔๕
๒	นักเรียนมัธยมชั้นปีที่ ๒	๑๔๐	๔๕
๓	นักเรียนมัธยมชั้นปีที่ ๓	๑๓๐	๔๓
๔	นักเรียนมัธยมชั้นปีที่ ๔	๑๖๐	๕๒
๕	นักเรียนมัธยมชั้นปีที่ ๕	๑๖๐	๕๒
๖	นักเรียนมัธยมชั้นปีที่ ๖	๑๕๘	๕๑
		๘๘๘	๒๘๘

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัย โดยรวบรวมข้อมูลที่ได้จากเอกสาร หนังสือ ตำรา วารสาร เอกสารงานวิจัย สื่อสิ่งพิมพ์ สารสนเทศอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๑. ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๒. กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือ
๓. สร้างเครื่องมือ จากกรอบเนื้อหาในคำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในงานวิจัย
๔. เสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำ

๕. นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ IOC (Index of Item-Objective Congruence)^๒

๖. นำเครื่องมือที่ตรวจสอบแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชากรนักเรียนโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่จะทำการวิจัย จำนวน ๓๐ ชุด เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficients) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach)^๓ ได้สัมประสิทธิ์ของความเที่ยงทั้งฉบับได้เท่ากับ ๐.๘๗๒

^๒Cronbach, Lee, **Essentials of psychological**, 4th ed,(New York: Harper & Row,1971), p .123.

^๓ประยูร อาษานาม, **คู่มือวิจัยทางการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒ , (ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น , ๒๕๔๑), หน้า ๘๗ .

๗. นำเครื่องมือที่แก้ไขปรับปรุงแล้วไปเก็บข้อมูลจากนักเรียนโรงเรียนที่ไม่ใช่เป็นกลุ่มตัวอย่าง อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี

๓.๓.๑ ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมา ซึ่งแบ่งแบบสอบถามออกเป็น ๓ ตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ หรือตรวจสอบรายการ โดยถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ชั้นปีที่เรียน

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทครูในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนธัญรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำนวน ๘ ด้าน ๑) ความขยัน ๒) ความประหยัด ๓) ความซื่อสัตย์ ๔) ความมีวินัย ๕) ความสุภาพ ๖) ความสะอาด ๗) ความสามัคคี และ ๘) ความมีน้ำใจ ลักษณะคำถามเป็นแบบ Rating Scale โดยให้คะแนนเป็น ๕ ระดับ ดังนี้

๕ หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด

๔ หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับมาก

๓ หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง

๒ หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับน้อย

๑ หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับน้อยที่สุด^๔

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามปลายเปิด (Open - ended Questions) ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ดังนี้

๑. นำแบบสอบถามจำนวน ๓๑๑ ชุด โดยกระจายกลุ่มตัวอย่างนักเรียนโรงเรียนธัญรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี การเก็บรวบรวมข้อมูลและดำเนินการเก็บคืนภายใน ๒ สัปดาห์

๒. รวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับคืนจาก ครู นักเรียนโรงเรียนธัญรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ทั้งหมดโดยอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ จำนวน ๓๐๒ ชุด คิดเป็นแบบสอบถามที่ได้รับคืนร้อยละ ๑๐๐ ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด

^๔สุรชัย โภคารภิรมย์, การวิจัยทางการศึกษา, (ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์ สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๖), หน้า ๑๒๙-๑๓๐.

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อการวิเคราะห์หาค่าสถิติต่างๆ ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงค่าความถี่และร้อยละ นำเสนอเป็นตารางประกอบการบรรยายผล

ตอนที่ ๒ ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อบทบาทครูในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) (S.D) ค่าเฉลี่ย (Mean) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย โดยกำหนดเกณฑ์ ในการวิเคราะห์แนวความคิดของ Best แปลความหมายได้ดังนี้ คือ^๕

๔.๕๐ – ๕.๐๐	หมายความว่า	มีทักษะในระดับมากที่สุด
๓.๕๐ – ๔.๔๙	หมายความว่า	มีทักษะในระดับมาก
๒.๕๐ – ๓.๔๙	หมายความว่า	มีทักษะในระดับปานกลาง
๑.๕๐ – ๒.๔๙	หมายความว่า	มีทักษะในระดับน้อย
๑.๐๐ – ๑.๔๙	หมายความว่า	มีทักษะในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อบทบาทครูในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้ สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) สำหรับการทดสอบแบบสมมุติฐาน เพื่ออธิบายความแตกต่างตามลักษณะประชากร สถิติที่ใช้ คือ ค่าที (T-Test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference)

ตอนที่ ๔ วิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อบทบาทครูในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี วิเคราะห์ปัญหาสาระประเด็นสำคัญแล้วนำเสนอเป็นการเขียนแบบเรียงความ

ตอนที่ ๕ การนำข้อมูลจาก ๑-๔ มาวิเคราะห์ข้อมูล สรุป และรายงานการวิจัยต่อไป

^๕ภาวินี ชินคำ, “รูปแบบการบริหารงานหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์”, วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๘).

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาเรื่อง “ความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี” ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐๒ ฉบับ สามารถเก็บแบบสอบถามคืนได้ ๒๘๘ ฉบับ คิดเป็นร้อยละ ๙๕.๓๖ ขอบแบบสอบถามทั้งหมด งานวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ (Survey Research) ผู้ศึกษาได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์วิเคราะห์สถิติสำเร็จรูป แบ่งออกเป็น ๔ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ตอนที่ ๓ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามเพศ โดยการทดสอบค่าที (t-test)

ตอนที่ ๔ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามระดับชั้นเรียน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way Analysis of Variance: ANOVA)

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการแปลความหมายของการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจึงกำหนดสัญลักษณ์และอักษรที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

n	แทน	จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง
\bar{X}	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ย
S.D.	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
SS	แทน	ผลบวกของส่วนเบี่ยงเบนยกกำลังสอง
df	แทน	ชั้นแห่งความเป็นอิสระ
MS	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนกำลังสองเฉลี่ย
F	แทน	ค่าที่ใช้ในการพิจารณา (F-distribution)

* แทน ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕
Sig. แทน ระดับนัยสำคัญทางสถิติ

๔.๑ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ (Percentage)

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	๑๕๓	๕๓.๑๓
หญิง	๑๓๕	๔๖.๘๘
รวม	๒๘๘	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นหญิง จำนวน ๑๕๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๑๓ และเป็นหญิง จำนวน ๑๓๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๘๘

ตารางที่ ๔.๒ แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับชั้นเรียน

ระดับชั้นเรียน	จำนวน	ร้อยละ
มัธยมศึกษาปีที่ ๑	๔๕	๑๖.๓๒
มัธยมศึกษาปีที่ ๒	๔๕	๑๖.๓๒
มัธยมศึกษาปีที่ ๓	๔๓	๑๗.๐๑
มัธยมศึกษาปีที่ ๔	๕๒	๑๖.๖๗
มัธยมศึกษาปีที่ ๕	๕๒	๑๖.๖๗
มัธยมศึกษาปีที่ ๖	๕๑	๑๗.๐๑
รวม	๒๘๘	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เรียนอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ มัธยมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน เท่ากัน คือ ๔๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๐๑ รองลงมาได้แก่อยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ และมัธยมศึกษาปีที่ ๕ จำนวนเท่ากัน คือ ๕๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๖๗ และอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ และมัธยมศึกษาปีที่ ๒ จำนวนเท่ากัน คือ ๔๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๓๒ ตามลำดับ

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอนัญบุรี จังหวัดปทุมธานี โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

เกณฑ์ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ย แบ่งเป็น ๕ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	๔.๕๐ - ๕.๐๐	หมายถึง	มีบทบาทอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	๓.๕๐ - ๔.๔๙	หมายถึง	มีบทบาทอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย	๒.๕๐ - ๓.๔๙	หมายถึง	มีบทบาทอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	๑.๕๐ - ๒.๔๙	หมายถึง	มีบทบาทอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย	๑.๐๐ - ๑.๔๙	หมายถึง	มีบทบาทอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตารางที่ ๔.๓ แสดงการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอนัญบุรี จังหวัดปทุมธานี โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยภาพรวม

บทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอนัญบุรี จังหวัดปทุมธานี	n = ๑๓๔		ระดับของบทบาท
	\bar{X}	S.D.	
ด้านความขยัน	๓.๓๙	๐.๗๖	ปานกลาง
ด้านความประหยัด	๓.๒๕	๐.๗๑	ปานกลาง
ด้านความซื่อสัตย์	๓.๔๒	๐.๗๔	ปานกลาง
ด้านความมีวินัย	๓.๒๙	๐.๗๐	ปานกลาง
ด้านความสุภาพ	๓.๑๘	๐.๗๒	ปานกลาง
ด้านความสะอาด	๓.๑๖	๐.๗๐	ปานกลาง
ด้านความสามัคคี	๓.๒๖	๐.๗๒	ปานกลาง
ด้านความมีน้ำใจ	๓.๖๖	๐.๕๑	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	๓.๓๐	๐.๖๒	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอนัญบุรี จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๓๐$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ๑ ด้าน คือ ด้านความมีน้ำใจ ($\bar{X} = ๓.๖๖$) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ๗ ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านความซื่อสัตย์

($\bar{X} = 3.42$) ด้านความขยัน ($\bar{X} = 3.38$) ด้านความมีวินัย ($\bar{X} = 3.28$) ด้านความสามัคคี ($\bar{X} = 3.26$) ด้านความประหยัด ($\bar{X} = 3.25$) ด้านความสุภาพ ($\bar{X} = 3.18$) และ ด้านความสะอาด ($\bar{X} = 3.16$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๔ แสดงการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ด้านความขยัน

บทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี	n=๑๓๔		ระดับของ บทบาท
	\bar{X}	S.D.	
๑. ครูแนะนำนักเรียนให้ช่วยพ่อแม่ทำงานบ้านก่อนมาโรงเรียน	๓.๖๘	๑.๐๗	มาก
๒. ครูแนะนำให้นักเรียนตั้งใจเรียนหนังสือ	๓.๒๑	๑.๐๒	ปานกลาง
๓. ครูแนะนำให้นักเรียนรู้จักช่วยเหลือเพื่อนๆ ทำรายงานส่งครู	๓.๐๗	๐.๘๙	ปานกลาง
๔. ครูแนะนำให้นักเรียนเรียนมาโรงเรียนแต่เช้าทุกวัน	๓.๖๐	๑.๗๙	มาก
๕. ครูแนะนำให้นักเรียนติดตามข่าวสารด้านการศึกษาประจำ	๓.๓๘	๐.๙๔	ปานกลาง
รวม	๓.๓๘	๐.๗๖	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ด้านความขยัน โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.38$) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นแต่ละข้อคำถาม พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ๒ ข้อ ได้แก่ ครูแนะนำนักเรียนให้ช่วยพ่อแม่ทำงานบ้านก่อนมาโรงเรียน ($\bar{X} = 3.68$) และ ครูแนะนำให้นักเรียนเรียนมาโรงเรียนแต่เช้าทุกวัน ($\bar{X} = 3.60$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ครูแนะนำให้นักเรียนติดตามข่าวสารด้านการศึกษาประจำ ($\bar{X} = 3.38$) ครูแนะนำให้นักเรียนตั้งใจเรียนหนังสือ ($\bar{X} = 3.21$) และครูแนะนำให้นักเรียนรู้จักช่วยเหลือเพื่อนๆ ทำรายงานส่งครู ($\bar{X} = 3.07$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๕ แสดงการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ด้านความประหยัด

บทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี	n=๑๓๔		ระดับของ บทบาท
	\bar{X}	S.D.	
๑. ครูแนะนำให้นักเรียนใช้จ่ายเงินด้วยความประหยัด	๓.๐๖	๑.๐๐	ปานกลาง
๒. ครูแนะนำให้นักเรียนซื้อสิ่งที่จำเป็นสำหรับการเรียนเท่านั้น	๓.๑๐	๐.๙๘	ปานกลาง
๓. ครูแนะนำให้นักเรียนใช้โทรศัพท์เมื่อคราวมีธุระจำเป็น	๓.๖๑	๐.๙๘	มาก
๔. ครูแนะนำให้นักเรียนรู้จักเก็บออมเงินฝาก	๓.๓๑	๐.๙๗	ปานกลาง
๕. ครูแนะนำให้นักเรียนประหยัดเงินช่วยพ่อแม่โดยนั่งรถเมล์	๓.๑๕	๐.๙๘	ปานกลาง
รวม	๓.๒๕	๐.๗๑	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ด้านความประหยัด โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=๓.๒๕$) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นแต่ละข้อคำถาม พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ๑ ข้อ คือ ครูแนะนำให้นักเรียนใช้โทรศัพท์เมื่อคราวมีธุระจำเป็น ($\bar{X}=๓.๖๑$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ครูแนะนำให้นักเรียนรู้จักเก็บออมเงินฝาก ($\bar{X}=๓.๓๑$) ครูแนะนำให้นักเรียนประหยัดเงินช่วยพ่อแม่โดยนั่งรถเมล์ ($\bar{X}=๓.๑๕$) ครูแนะนำให้นักเรียนซื้อสิ่งที่จำเป็นสำหรับการเรียนเท่านั้น ($\bar{X}=๓.๑๐$) และครูแนะนำให้นักเรียนใช้จ่ายเงินด้วยความประหยัด ($\bar{X}=๓.๐๖$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๖ แสดงการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ด้านความซื่อสัตย์

บทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี	n=๑๓๔		ระดับของ บทบาท
	\bar{X}	S.D.	
๑. ครูแนะนำให้นักเรียนจักละอายและเกรงกลัวต่อ การกระทำผิด	๓.๖๕	๐.๙๔	มาก
๒. ครูแนะนำให้นักเรียนประพฤติตนตามหลักคุณธรรม จริยธรรม	๓.๖๓	๐.๙๒	มาก
๓. ครูแนะนำนักเรียนมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและเพื่อน ๆ	๓.๕๕	๐.๙๑	มาก
๔. ครูแนะนำให้นักเรียนมีความซื่อสัตย์ต่อการทำความดี	๓.๒๒	๑.๐๖	ปานกลาง
๕. ครูแนะนำให้นักเรียนมีความซื่อสัตย์ต่อพ่อแม่และ ครูบาอาจารย์	๓.๐๖	๑.๐๔	ปานกลาง
รวม	๓.๔๒	๐.๗๔	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ด้านความซื่อสัตย์ โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=๓.๔๒$) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นแต่ละข้อคำถาม พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ๓ ข้อ ได้แก่ ครูแนะนำให้เรียนจักละอายและเกรงกลัวต่อการกระทำผิด ($\bar{X}=๓.๖๕$) ครูแนะนำให้เรียนประพฤติตนตามหลักคุณธรรมจริยธรรม ($\bar{X}=๓.๖๓$) และ ครูแนะนำนักเรียนมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและเพื่อน ๆ ($\bar{X}=๓.๕๕$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ครูแนะนำให้เรียนมีความซื่อสัตย์ต่อการทำความดี ($\bar{X}=๓.๒๒$) และครูแนะนำให้เรียนมีความซื่อสัตย์ต่อพ่อแม่และครูบาอาจารย์ ($\bar{X}=๓.๐๖$)

ตารางที่ ๔.๗ แสดงการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอนัญบุรี จังหวัดปทุมธานี โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ด้านความมีวินัย

บทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอนัญบุรี จังหวัดปทุมธานี	n=๑๓๔		ระดับของ บทบาท
	\bar{X}	S.D.	
๑. ครูแนะนำให้นักเรียนแต่งกายถูกต้องตามกฎระเบียบ ของโรงเรียน	๓.๐๕	๑.๐๖	ปานกลาง
๒. ครูแนะนำให้นักเรียนรู้จักความมีวินัยในตนเอง	๓.๓๐	๑.๐๓	ปานกลาง
๓. ครูแนะนำให้นักเรียนมาโรงเรียนตรงต่อเวลาและ เข้าแถวเคารพธงชาติ	๓.๔๙	๑.๐๓	ปานกลาง
๔. ครูแนะนำให้นักเรียนรู้จักเข้าแถวซื้ออาหาร	๓.๓๖	๐.๘๓	ปานกลาง
๕. ครูแนะนำให้นักเรียนทิ้งขยะในถังขยะที่โรงเรียน จัดเตรียมไว้	๓.๒๗	๐.๙๑	ปานกลาง
รวม	๓.๒๙	๐.๗๐	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอนัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ด้านความมีวินัย โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=๓.๒๙$) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นแต่ละข้อคำถาม พบว่า ทุกข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ครูแนะนำให้นักเรียนมาโรงเรียนตรงต่อเวลาและเข้าแถวเคารพธงชาติ ($\bar{X}=๓.๔๙$) ครูแนะนำให้นักเรียนรู้จักเข้าแถวซื้ออาหาร ($\bar{X}=๓.๓๖$) ครูแนะนำให้นักเรียนรู้จักความมีวินัยในตนเอง ($\bar{X}=๓.๓๐$) ครูแนะนำให้นักเรียนทิ้งขยะในถังขยะที่โรงเรียนจัดเตรียมไว้ ($\bar{X}=๓.๒๗$) และครูแนะนำให้นักเรียนแต่งกายถูกต้องตามกฎระเบียบของโรงเรียน ($\bar{X}=๓.๐๕$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๘ แสดงการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ด้านความสุภาพ

บทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี	n=๑๓๔		ระดับของ บทบาท
	\bar{X}	S.D.	
๑. ครูแนะนำให้นักเรียนพูดด้วยคำพูดที่สุภาพเรียบร้อย	๓.๓๖	๐.๙๔	ปานกลาง
๒. ครูแนะนำให้นักเรียนพูดกับครูด้วยวาจาอ่อนน้อมถ่อมตน	๓.๒๓	๐.๙๖	ปานกลาง
๓. ครูแนะนำให้นักเรียนเมื่อเดินผ่านผู้ใหญ่ หรือครูด้วยการ โน้มศีรษะลงเล็กน้อย	๓.๑๐	๐.๙๒	ปานกลาง
๔. ครูแนะนำให้นักเรียนพูดกับผู้ใหญ่ หรือครูด้วยวาจาอันไพเราะ	๓.๑๐	๐.๙๘	ปานกลาง
๕. ครูแนะนำให้นักเรียนแสดงความเคารพคุณพ่อคุณแม่	๓.๐๙	๑.๐๑	ปานกลาง
รวม	๓.๑๘	๐.๗๒	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ด้านความสุภาพ โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=๓.๒๙$) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นแต่ละข้อคำถาม พบว่า ทุกข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ครูแนะนำให้เรียนพูดด้วยคำพูดที่สุภาพเรียบร้อย ($\bar{X}=๓.๓๖$) ครูแนะนำให้เรียนพูดกับครูด้วยวาจาอ่อนน้อมถ่อมตน ($\bar{X}=๓.๒๓$) ครูแนะนำให้เรียนพูดกับผู้ใหญ่ หรือครูด้วยวาจาอันไพเราะ ($\bar{X}=๓.๑๐$) ครูแนะนำให้เรียนเมื่อเดินผ่านผู้ใหญ่ หรือครูด้วยการโน้มศีรษะลงเล็กน้อย ($\bar{X}=๓.๑๐$) และครูแนะนำให้เรียนแสดงความเคารพคุณพ่อคุณแม่ ($\bar{X}=๓.๐๙$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๘ แสดงการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอนัญบุรี จังหวัดปทุมธานี โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ด้านความสะอาด

บทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม นักเรียน โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอนัญบุรี จังหวัด ปทุมธานี	n=๑๓๔		ระดับของ บทบาท
	\bar{X}	S.D.	
๑. ครูแนะนำให้ให้นักเรียนช่วยกันรักษาความสะอาดบริเวณ รอบๆ โรงเรียน	๓.๒๔	๑.๐๔	ปานกลาง
๒. ครูแนะนำให้ให้นักเรียนช่วยกันรักษาความสะอาดภายใน ห้องเรียน	๓.๑๙	๑.๐๗	ปานกลาง
๓. ครูแนะนำให้ให้นักเรียนทำความสะอาดโต๊ะเรียนก่อนเข้า ห้องเรียนทุกวัน	๓.๑๒	๑.๑๑	ปานกลาง
๔. ครูแนะนำให้ให้นักเรียนช่วยกันทำความสะอาด กลับบ้าน	๓.๐๗	๑.๐๐	ปานกลาง
๕. ครูแนะนำให้ให้นักเรียนช่วยรณรงค์รักษาความสะอาด ภายในโรงเรียน	๓.๒๐	๑.๐๗	ปานกลาง
รวม	๓.๑๖	๐.๙๐	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอนัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ด้านความสะอาด โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=๓.๑๖$) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นแต่ละข้อคำถาม พบว่า ทุกข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ครูแนะนำให้ให้นักเรียนช่วยกันรักษาความสะอาดบริเวณรอบๆ โรงเรียน ($\bar{X}=๓.๒๔$) ครูแนะนำให้ให้นักเรียนช่วยรณรงค์รักษาความสะอาดภายในโรงเรียน ($\bar{X}=๓.๒๐$) ครูแนะนำให้ให้นักเรียนช่วยกันรักษาความสะอาดในภายในห้องเรียน ($\bar{X}=๓.๑๙$) ครูแนะนำให้ให้นักเรียนทำความสะอาดโต๊ะเรียนก่อนเข้าห้องเรียนทุกวัน ($\bar{X}=๓.๑๒$) และ ครูแนะนำให้ให้นักเรียนช่วยกันทำความสะอาดห้องเรียนก่อนกลับบ้าน ($\bar{X}=๓.๐๗$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๐ แสดงการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอนัญบุรี จังหวัดปทุมธานี โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ด้านความสามัคคี

บทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอนัญบุรี จังหวัดปทุมธานี	n=๑๓๔		ระดับของ บทบาท
	\bar{X}	S.D.	
๑. ครูแนะนำให้นักเรียนรักใคร่ปรองดอง ไม่ก่อการทะเลาะวิวาทกัน	๓.๒๙	๑.๐๔	ปานกลาง
๒. ครูแนะนำให้นักเรียนให้ความร่วมมือกิจกรรมของโรงเรียน	๓.๓๒	๐.๙๙	ปานกลาง
๓. ครูแนะนำให้นักเรียนแบ่งหน้าในการปฏิบัติงานตามความถนัด ของตน	๓.๒๑	๑.๐๒	ปานกลาง
๔. ครูแนะนำให้นักเรียนไม่แบ่งแยกกลุ่มเพื่อให้เกิดความแตกแยก	๓.๑๙	๐.๙๘	ปานกลาง
๕. ครูแนะนำให้นักเรียนทำงานร่วมกันเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม	๓.๓๐	๑.๐๐	ปานกลาง
รวม	๓.๒๖	๐.๘๒	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอนัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ด้านความสามัคคี โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=๓.๒๖$) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นแต่ละข้อคำถาม พบว่า ทุกข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ครูแนะนำให้นักเรียนให้ความร่วมมือกิจกรรมของโรงเรียน ($\bar{X}=๓.๓๒$) ครูแนะนำให้นักเรียนทำงานร่วมกันเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ($\bar{X}=๓.๓๐$) ครูแนะนำให้นักเรียนรักใคร่ปรองดอง ไม่ก่อการทะเลาะวิวาทกัน ($\bar{X}=๓.๒๙$) ครูแนะนำให้นักเรียนแบ่งหน้าในการปฏิบัติงานตามความถนัดของตน ($\bar{X}=๓.๒๑$) และครูแนะนำให้นักเรียนไม่แบ่งแยกกลุ่มเพื่อให้เกิดความแตกแยก ($\bar{X}=๓.๑๙$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๑ แสดงการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏฐรัตน์ อำเภอบึงสามพัน จังหวัดปทุมธานี โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ด้านความมีน้ำใจ

บทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏฐรัตน์ อำเภอบึงสามพัน จังหวัดปทุมธานี	n=๑๓๔		ระดับของ บทบาท
	\bar{X}	S.D.	
๑. ครูแนะนำให้ให้นักเรียนช่วยครูเก็บข้าวของบนโต๊ะทำงานของ	๓.๑๐	๑.๑๓	ปานกลาง
๒. ครูแนะนำให้ให้นักเรียนช่วยเพื่อนทำงานในโรงเรียน	๓.๔๑	๑.๐๔	ปานกลาง
๓. ครูแนะนำให้ให้นักเรียนช่วยกันจัดแถวก่อนเคารพธงชาติ	๓.๑๒	๐.๙๙	ปานกลาง
๔. ครูแนะนำให้ให้นักเรียนช่วยคุณครูทำงานในเวลาพักเที่ยง	๔.๒๙	๐.๔๖	มาก
๕. ครูแนะนำให้ให้นักเรียนรู้จักช่วยเพื่อนทำงาน	๔.๓๙	๐.๔๙	มาก
รวม	๓.๖๖	๐.๕๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏฐรัตน์ อำเภอบึงสามพัน จังหวัดปทุมธานี ด้านความมีน้ำใจ โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=๓.๖๖$) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นแต่ละข้อคำถาม พบว่า อยู่ในระดับมาก ๒ ข้อ ได้แก่ ครูแนะนำให้ให้นักเรียนรู้จักช่วยเพื่อนทำงาน ($\bar{X}=๔.๓๙$) และ ครูแนะนำให้ให้นักเรียนช่วยคุณครูทำงานในเวลาพักเที่ยง ($\bar{X}=๔.๒๙$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ๓ ข้อ ได้แก่ ครูแนะนำให้ให้นักเรียนช่วยเพื่อนทำงานในโรงเรียน ($\bar{X}=๓.๔๑$) ครูแนะนำให้ให้นักเรียนช่วยกันจัดแถวก่อนเคารพธงชาติ ($\bar{X}=๓.๑๒$) และครูแนะนำให้ให้นักเรียนช่วยครูเก็บข้าวของบนโต๊ะทำงานของ ($\bar{X}=๓.๑๐$) ตามลำดับ

๔.๓ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอนัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามเพศ โดยการทดสอบค่าที (t-test)

ตารางที่ ๔.๑๒ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอนัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามเพศ โดยการทดสอบค่าที (t-test)

บทบาทของครูในการพัฒนา คุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอนัญบุรี จังหวัดปทุมธานี	ชาย		หญิง		t	p
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
ด้านความขยัน	๓.๓๗	๐.๗๔	๓.๔๑	๐.๗๘	-๐.๔๘	๐.๖๓
ด้านความประหยัด	๓.๒๐	๐.๖๖	๓.๓๐	๐.๗๗	-๑.๑๓	๐.๒๖
ด้านความซื่อสัตย์	๓.๓๖	๐.๗๐	๓.๔๙	๐.๗๘	-๑.๕๓	๐.๑๓
ด้านความมีวินัย	๓.๓๐	๐.๖๖	๓.๒๙	๐.๗๕	๐.๑๑	๐.๙๑
ด้านความสุขภาพ	๓.๑๗	๐.๖๙	๓.๑๙	๐.๗๖	-๐.๑๖	๐.๘๗
ด้านความสะอาด	๓.๑๖	๐.๘๖	๓.๑๖	๐.๙๓	-๐.๐๑	๐.๙๙
ด้านความสามัคคี	๓.๒๘	๐.๘๓	๓.๒๕	๐.๘๑	๐.๒๗	๐.๗๘
ด้านความมีน้ำใจ	๓.๖๓	๐.๕๑	๓.๖๙	๐.๕๑	-๐.๙๕	๐.๓๔
ค่าเฉลี่ยรวม	๓.๒๘	๐.๕๗	๓.๓๓	๐.๖๗	-๐.๗๖	๐.๔๕

จากตารางที่ ๔.๑๒ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอนัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามเพศโดยการทดสอบค่าที (t-test) โดยภาพรวมพบว่าไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า ไม่แตกต่างกัน

๔.๔ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครู
ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏฐรัตน์ อำเภอนัญบุรี
จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามระดับชั้นเรียน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวน
ทางเดียว (One – Way Analysis of Variance: ANOVA)

ตารางที่ ๔.๑๓ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครู
ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏฐรัตน์ อำเภอนัญบุรี
จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามระดับชั้นเรียน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวน
ทางเดียว (One – Way Analysis of Variance: ANOVA)

บทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏฐรัตน์ อำเภอนัญบุรี จังหวัดปทุมธานี		SS	df	MS	F	Sig.
ด้านความขยัน	ระหว่างกลุ่ม	๔.๑๖	๕	๐.๘๓	๑.๔๖	๐.๒๐
	ภายในกลุ่ม	๑๖๐.๘๔	๒๘๒	๐.๕๗		
	รวม	๑๖๕.๐๐	๒๘๗			
ด้านความประหยัด	ระหว่างกลุ่ม	๕.๒๗	๕	๑.๐๕	๒.๑๒	๐.๐๖
	ภายในกลุ่ม	๑๔๐.๕๒	๒๘๒	๐.๕๐		
	รวม	๑๔๕.๘๐	๒๘๗			
ด้านความซื่อสัตย์	ระหว่างกลุ่ม	๓.๘๒	๕	๐.๗๖	๑.๔๑	๐.๒๒
	ภายในกลุ่ม	๑๕๒.๘๐	๒๘๒	๐.๕๔		
	รวม	๑๕๖.๖๑	๒๘๗			
ด้านความมีวินัย	ระหว่างกลุ่ม	๔.๕๘	๕	๐.๙๒	๑.๘๙	๐.๑๐
	ภายในกลุ่ม	๑๓๖.๕๓	๒๘๒	๐.๔๘		
	รวม	๑๔๑.๑๐	๒๘๗			
ด้านความสุภาพ	ระหว่างกลุ่ม	๖.๐๔	๕	๑.๒๑	๒.๓๕	๐.๐๔*
	ภายในกลุ่ม	๑๔๔.๗๘	๒๘๒	๐.๕๑		
	รวม	๑๕๐.๘๒	๒๘๗			

ตารางที่ ๔.๑๓ (ต่อ)

บทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี		SS	df	MS	F	Sig.
ด้านความสะอาด	ระหว่างกลุ่ม	๑๓.๐๗	๕	๒.๖๑	๓.๓๙	๐.๐๑*
	ภายในกลุ่ม	๒๑๗.๒๘	๒๘๒	๐.๗๗		
	รวม	๒๓๐.๓๕	๒๘๗			
ด้านความสามัคคี	ระหว่างกลุ่ม	๑๐.๕๖	๕	๒.๑๑	๓.๒๕	๐.๐๑*
	ภายในกลุ่ม	๑๘๓.๘๘	๒๘๒	๐.๖๕		
	รวม	๑๙๔.๔๔	๒๘๗			
ด้านความมีน้ำใจ	ระหว่างกลุ่ม	๐.๙๙	๕	๐.๒๐	๐.๗๕	๐.๕๙
	ภายในกลุ่ม	๗๓.๙๓	๒๘๑	๐.๒๖		
	รวม	๗๔.๙๒	๒๘๖			
ค่าเฉลี่ยรวม	ระหว่างกลุ่ม	๔.๑๒	๕	๐.๘๒	๒.๒๑	๐.๐๕*
	ภายในกลุ่ม	๑๐๕.๐๙	๒๘๒	๐.๓๗		
	รวม	๑๐๙.๒๑	๒๘๗			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๓ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามระดับชั้นเรียน โดยภาพรวมพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่ง สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความสุภาพ ด้านความสะอาด และด้านความสามัคคี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกัน

เพื่อให้เห็นความแตกต่าง ผู้วิจัยได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ตามวิธี LSD (Least Significant Difference) ดังผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ ตามตารางที่ ๔.๑๔

ตารางที่ ๔.๑๔ แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของ เปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามระดับชั้นเรียน โดยภาพรวม

ระดับ ชั้นเรียน	\bar{X}	ม.๑ ๓.๔๔	ม.๒ ๓.๐๖	ม.๓ ๓.๒๙	ม.๔ ๓.๓๑	ม.๕ ๓.๓๑	ม.๖ ๓.๔๑
ม.๑	๓.๔๔	-	๐.๐๐*	๐.๒๑	๐.๓๑	๐.๓๑	๐.๗๙
ม.๒	๓.๐๖		-	๐.๐๘	๐.๐๕*	๐.๐๕*	๐.๐๑*
ม.๓	๓.๒๙			-	๐.๘๓	๐.๘๓	๐.๓๒
ม.๔	๓.๓๑				-	๑.๐๐	๐.๔๔
ม.๕	๓.๓๑					-	๐.๔๔
ม.๖	๓.๔๑						-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๔ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของ เปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามระดับชั้นเรียน โดยภาพรวมพบว่า

นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ มีความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี แตกต่างกับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ มีความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี แตกต่างกับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔, มัธยมศึกษาปีที่ ๕ และ มัธยมศึกษาปีที่ ๖ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๕ แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของ เปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภोधัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามระดับชั้นเรียน ด้านความสุภาพ

ระดับ ชั้นเรียน	\bar{X}	ม.๑ ๓.๓๗	ม.๒ ๒.๙๑	ม.๓ ๓.๑๖	ม.๔ ๓.๒๕	ม.๕ ๓.๑๒	ม.๖ ๓.๒๗
ม.๑	๓.๓๗	-	๐.๐๐*	๐.๑๔	๐.๔๐	๐.๐๙	๐.๔๙
ม.๒	๒.๙๑		-	๐.๐๙	๐.๐๒*	๐.๑๕	๐.๐๑*
ม.๓	๓.๑๖			-	๐.๕๓	๐.๗๙	๐.๔๓
ม.๔	๓.๒๕				-	๐.๓๘	๐.๘๗
ม.๕	๓.๑๒					-	๐.๒๙
ม.๖	๓.๒๗						-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๕ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของ เปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียน ธัญรัตน์ อำเภोधัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามระดับชั้นเรียน ด้านความสุภาพ พบว่า นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ มีความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภोधัญบุรี จังหวัดปทุมธานี แตกต่างกับ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ มีความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครู ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภोधัญบุรี จังหวัดปทุมธานี แตกต่างกับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ และ มัธยมศึกษาปีที่ ๖ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๖ แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของ เปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภोधัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามระดับชั้นเรียน ด้านความสะอาด

ระดับ ชั้นเรียน	\bar{X}	ม.๑ ๓.๔๙	ม.๒ ๒.๗๗	ม.๓ ๓.๑๗	ม.๔ ๓.๐๙	ม.๕ ๓.๒๐	ม.๖ ๓.๒๗
ม.๑	๓.๔๙	-	๐.๐๗	๐.๐๓*	๐.๑๐	๐.๒๑	๐.๐๐*
ม.๒	๒.๗๗		-	๐.๐๓*	๐.๐๘	๐.๐๒*	๐.๐๑*
ม.๓	๓.๑๗			-	๐.๖๗	๐.๘๗	๐.๕๘
ม.๔	๓.๐๙				-	๐.๕๖	๐.๓๓
ม.๕	๓.๒๐					-	๐.๗๐
ม.๖	๓.๒๗						-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๖ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของ เปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียน ธัญรัตน์ อำเภोधัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามระดับชั้นเรียน ด้านความสะอาด พบว่า นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ มีความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภोधัญบุรี จังหวัดปทุมธานี แตกต่างกับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ และมัธยมศึกษาปีที่ ๖ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ มีความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภोधัญบุรี จังหวัดปทุมธานี แตกต่างกับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓, มัธยมศึกษาปีที่ ๕ และ มัธยมศึกษาปีที่ ๖ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๗ แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของ เปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามระดับชั้นเรียน ด้านความสามัคคี

ระดับ ชั้นเรียน	\bar{X}	ม.๑ ๓.๕๑	ม.๒ ๒.๘๙	ม.๓ ๓.๒๗	ม.๔ ๓.๓๓	ม.๕ ๓.๒๐	ม.๖ ๓.๓๙
ม.๑	๓.๕๑	-	๐.๐๐*	๐.๑๓	๐.๒๕	๐.๐๖	๐.๔๔
ม.๒	๒.๘๙		-	๐.๐๒*	๐.๐๑*	๐.๐๗	๐.๐๐*
ม.๓	๓.๒๗			-	๐.๗๒	๐.๖๗	๐.๔๕
ม.๔	๓.๓๓				-	๐.๔๓	๐.๗๐
ม.๕	๓.๒๐					-	๐.๒๔
ม.๖	๓.๓๙						-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๗ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของ เปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียน ธัญรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามระดับชั้นเรียน ด้านความสามัคคี พบว่า นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ มีความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี แตกต่างกับ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ มีความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครู ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี แตกต่างกับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓, มัธยมศึกษาปีที่ ๔ และ มัธยมศึกษาปีที่ ๖ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “ความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอนัญบุรี จังหวัดปทุมธานี” ครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอนัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอนัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำแนกตาม เพศ และระดับชั้นเรียน และ ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค ความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอนัญบุรี จังหวัดปทุมธานี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๑ ถึงชั้นปีที่ ๖ โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอนัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำนวน ๒๖๕ คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มโดยเทียบตารางกลุ่มตัวอย่างของ R.V.Krejcie D.W. Mogan สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การหาค่าความถี่และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สถิติทดสอบค่าที (t-test) และสถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance: F-test) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์วิเคราะห์สถิติสำเร็จรูป ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๑. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

เพศ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นหญิง จำนวน ๑๕๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๑๓ และเป็นหญิง จำนวน ๑๓๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๘๘

ระดับชั้นเรียน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เรียนอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ มัธยมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน เท่ากัน คือ ๔๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๐๑ รองลงมาได้แก่อยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ และมัธยมศึกษาปีที่ ๕ จำนวนเท่ากัน คือ ๔๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๖๗ และอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ และมัธยมศึกษาปีที่ ๒ จำนวนเท่ากัน คือ ๔๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๓๒ ตามลำดับ

๒. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนัฏรัตน์ อำเภอนัญบุรี จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๓๐$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ๑ ด้าน คือ ด้านความมีน้ำใจ ($\bar{X} = ๓.๖๖$) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ

ปานกลาง ๗ ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านความซื่อสัตย์ ($\bar{X}=๓.๔๒$) ด้านความขยัน ($\bar{X}=๓.๓๙$) ด้านความมีวินัย ($\bar{X}=๓.๒๙$) ด้านความสามัคคี ($\bar{X}=๓.๒๖$) ด้านความประหยัด ($\bar{X}=๓.๒๕$) ด้านความสุภาพ ($\bar{X}=๓.๑๘$) และ ด้านความสะอาด ($\bar{X}=๓.๑๖$) ตามลำดับ

๓. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามเพศ โดยการทดสอบค่าที (t-test) โดยภาพรวม พบว่า ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า ไม่แตกต่างกัน

๔. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามระดับชั้นเรียน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way Analysis of Variance: ANOVA) โดยภาพรวมพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความสุภาพ ด้านความสะอาด และด้านความสามัคคี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกัน

๕.๒ อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี” ได้ข้อสรุปที่มีประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจสมควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

๑. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ๑ ด้าน คือ ด้านความมีน้ำใจ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ๗ ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความขยัน ด้านความมีวินัย ด้านความสามัคคี ด้านความประหยัด ด้านความสุภาพ และ ด้านความสะอาด ตามลำดับ จากผลการวิจัยเรื่องนี้จะพบว่า ด้านความสะอาด มีค่าเฉลี่ยอยู่อันดับสุดท้าย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการรักษาความสะอาดทางกายภาพของนักเรียนนั้นครูและบุคลากรทางการศึกษาค่อนข้างจะมิบทบาทไม่มาก หรืออาจเป็นเพราะเด็กนักเรียนเยาวชนคนรุ่นใหม่ให้ความสำคัญกับการเอาใจใส่เรื่องความสะอาดน้อยเกินไป ส่วนด้านความสุภาพซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่อันดับรองสุดท้าย แสดงให้เห็นว่าความประพฤติทางกายและวาจาของเด็กนั้นได้รับการเอาใจใส่จากครูและบุคลากรทางการศึกษาไม่มาก หรืออีกนัยหนึ่ง เป็นไปได้ว่าการที่เด็กเป็นเช่นนั้นอาจเป็นเพราะมีสภาพแวดล้อมทางครอบครัว ทางโรงเรียนที่ทำให้เด็กเป็นเช่นนั้น จึงทำให้เด็กตอบคำถาม

ในงานวิจัยซึ่งสะท้อนให้เห็นผลดังกล่าวอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น ผลการวิจัยดังกล่าวมีลักษณะสอดคล้องหรือมีบริบทเดียวกันกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้ ๑) ในงานวิจัยของ **ธนพงศ์ มงคล** ได้ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย แผนกประถมศึกษา พบว่า ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมเสริมหลักสูตร ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนจัดมีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนอยู่ในระดับมาก และผู้ปกครองมีความต้องการให้จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กประพฤติตนเป็นคนดีอย่างสม่ำเสมอโดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมและช่วยกันอบรมปลูกฝังทั้งที่โรงเรียนและที่บ้าน ส่วนด้านสิ่งแวดล้อมที่เอื้อหรือส่งเสริมต่อการพัฒนาจริยธรรมความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนจัดไว้อยู่ในระดับมากและผู้ปกครองมีความต้องการให้นักเรียนได้รับประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน โดยครูและนักเรียนต้องร่วมมือกันในการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมส่วนด้านบุคลากร ผู้ปกครองมีความเห็นว่าคุณลักษณะของบุคลากรมีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนอยู่ในระดับมาก และมีความต้องการให้พัฒนาบุคลากร ระบบการเรียนการสอนควบคู่กับคุณธรรมและครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ไม่ใช่อารมณ์ระดับเด็ก ๒) ในงานวิจัยของ **สุพิศ จันทบุตร** ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาจริยธรรมของเยาวชนในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า กิจกรรมแทรกแซงที่ประกอบด้วย การอบรมให้ความรู้ การประชุมผู้ปกครอง กิจกรรมจริยธรรม กิจกรรมเพื่อนเตือนเพื่อน กิจกรรมเยี่ยมครอบครัวและพบปะผู้ปกครองเป็นวิธีการที่ทำให้เยาวชนมีเหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นสูงและมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความเสียสละ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความประหยัดและอดออมความรับผิดชอบ ความมีจิตสำนึกในความเป็นไทย การเห็นคุณค่าในศิลปวัฒนธรรมไทย การรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเองและความซื่อสัตย์ดีขึ้นไป ๓) ในงานวิจัยของ **ปรีชา ธิโยธา** ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้โครงการพัฒนาจิตในโรงเรียนบ้านแฝกโนนสำราญ สำนักงานมัธยมศึกษา อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ผลหลังจากการพัฒนาส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมครบทั้ง ๒ วงจร โดยใช้กลยุทธ์การดำเนินตามกิจกรรมทั้ง ๒ ด้าน คือ การฟังธรรมสวดทุกวันพระ การฝึกอบรมพัฒนาจิตตามโครงการพัฒนาจิตแล้ว ทำให้กลุ่มผู้ร่วมศึกษาได้รับความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำหลักธรรมไปสอนสอดแทรกในห้องเรียนได้ ส่วนกลุ่มเป้าหมายมีความรู้ความเข้าใจในคุณธรรม จริยธรรม ด้านการมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง การมีเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อส่วนรวม มีความสำนึกในการประหยัดและอดออมมากยิ่งขึ้น ๔) **อเนก แท้สูงเนิน** ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีวินัย ด้านความสะอาด และด้านความประหยัดของนักเรียนโรงเรียนตลาดไทยพิทยาคม อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ผลการพัฒนา นักเรียนมีพัฒนาการด้านความมีวินัย ด้านความสะอาด และด้านความประหยัดสูงขึ้น โดยมีความรับผิดชอบต่อตนเอง มาโรงเรียน

ทันเวลา มีการรักษาความสะอาดและรู้จักประหยัดทรัพยากรต่างๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า เพราะนักเรียนมีการปฏิบัติด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยรวมรายด้านอยู่ระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านความประหยัด ด้านความมีวินัย และด้านความสะอาด ซึ่งถือว่านักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมทั้ง ๓ ด้านสูงขึ้น ๕) **อันธิกา วงศ์จำปา** ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมนักเรียน มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนในด้านต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพเพื่อให้ผู้เรียนเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมที่มีความถนัดและสนใจ โดยมุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้ผู้เรียนเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมที่มีความถนัดและสนใจ โดยมุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้ผู้เรียนเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง ๘ กลุ่ม ดังนั้นการจัดกิจกรรมต้องเป็นกิจกรรมที่เข้าใจ ทำท่ายความสามารถของผู้เรียน รวมทั้งมีความหลากหลายเพื่อให้ให้นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ อย่างมีความสุข และเป็นกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง สามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง และ ๖) ในงานวิจัยของ **สุรณชัย ปานเกลียว** ได้ศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา กรณีศึกษาโรงเรียนชยานุกิจพิทยาคม จังหวัดชัยนาท พบว่า นักเรียนที่ได้รับการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมตามรูปแบบของผู้วิจัย จำนวน ๓๐ คน ภายหลังจากดำเนินการจัดกิจกรรมแล้ว พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนตามความคิดของครู อาจารย์ และผู้ปกครองนักเรียนเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ครอบคลุมด้านและสรุปว่า ผลของการจัดกิจกรรมเสริมของการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย การอบรมให้ความรู้ การจัดกิจกรรมค่ายจริยธรรม กิจกรรมเพื่อนเตือนเพื่อน กิจกรรมเยี่ยมบ้านพบปะผู้ปกครอง เป็นวิธีการที่ทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมดีขึ้น และเป็นแนวทางที่เหมาะสม สามารถนำไปปรับปรุงและแก้ไขวิธีการเพื่อใช้ในโรงเรียนต่อไป

๒. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธวัชรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามเพศ โดยการทดสอบค่าที (t-test) โดยภาพรวม พบว่า ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า ไม่แตกต่างกัน

๓. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธวัชรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามระดับชั้นเรียน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way Analysis of Variance: ANOVA) โดยภาพรวมพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่ง สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความสุภาพ ด้านความสะอาด และด้านความสามัคคี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกัน

จากผลการวิจัยดังกล่าวเป็นการเปรียบเทียบผลการวิจัยในกลุ่มตัวแปรต้นซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า มีลักษณะหรือบริบทเดียวกันกับงานวิจัยดังต่อไปนี้ ๑) ในงานวิจัยของ **โกสุ่ม ผือโย** ได้ศึกษาเรื่องบทบาทในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารและครูโรงเรียนเอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๒ ผลการวิจัยพบว่า บทบาทในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารและครูโรงเรียนเอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๒ ในสภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก การเปรียบเทียบบทบาทในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารและครูโรงเรียนเอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๒ พบว่า ผู้บริหารและครูที่มีอายุต่างกันมีบทบาทในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ผู้บริหาร และครู ที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีบทบาทในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ๒) ในงานวิจัยของ **สุปรียา ดวงวังหิน** ได้ศึกษาเรื่องพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ ๒ ในวิทยาลัยการอาชีพขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น โดยศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนใน ๕ องค์ประกอบ คือ ด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความรับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความเสียสละ และด้านความอดทนของกลุ่มตัวอย่าง ๒๒๘ คน จะช่วยให้เข้าใจสภาพปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นจากเยาวชนในวัยเรียนได้ ผลปรากฏว่า นักเรียนมีระดับพฤติกรรมเชิงจริยธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน นักเรียนเห็นด้วยในระดับพฤติกรรมมากทั้ง ๕ ด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านความรับผิดชอบ ด้านความเสียสละ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความมีวินัย และด้านความอดทนเมื่อจำแนกตัวแปร พบว่า ๑) นักเรียนมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรม โดยรวมและรายด้านอยู่ระดับมาก ๒) นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีระดับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมโดยรวมและรายด้านอยู่ระดับมาก ๓) นักเรียนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลและนักเรียนที่อยู่อาศัยนอกเขตเทศบาล มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรม โดยรวมและเป็นรายด้านอยู่ระดับมาก และนักเรียนทั้ง ๒ กลุ่มมีพฤติกรรมดังกล่าวไม่แตกต่างกัน ๓) ในงานวิจัยของ **วิระวรรณ อามระดิษ** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า นักเรียนชายหญิงส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทาง จริยธรรม ๑๐ ประการ (ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีระเบียบวินัย ความอดทน ความอดุสาหะ ความกตัญญูกตเวที ความเสียสละ ความยุติธรรม การประหยัดและออมทรัพย์ และการเคารพผู้อาวุโส) อยู่ในเกณฑ์น่าพอใจ และยังพบอีกว่านักเรียนที่บิดามารดามีฐานะทางเศรษฐกิจต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแต่ละเรื่องที่ยกมานั้นจะเห็นว่า มีกลุ่มตัวแปรที่แตกต่างกัน และมีการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรที่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาในด้านของ

ผลการวิจัยแล้วจะเห็นว่ามีความเชื่อมโยงและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน จึงเห็นว่าควรนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาได้

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยครั้งนี้ซึ่งมีข้อเสนอแนะที่ควรปรับปรุงจากผลการวิจัยและจากข้อคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งสรุปเป็นประเด็น โดยเรียงลำดับจากผลการวิจัย ได้ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

๑. ด้านความมีน้ำใจ ควรจัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมความมีน้ำใจของนักเรียนเป็นการสร้างจิตอาสาแก่เด็ก โดยการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ ทั้งในโรงเรียนและชุมชนที่อยู่อาศัย

๒. ด้านความซื่อสัตย์ ควรมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมแก่เด็กโดยการเข้าค่ายพุทธบุตร หรือค่ายจริยธรรม เพื่อส่งเสริมและฝึกฝนให้เด็กเกิดความซื่อสัตย์ทั้งแก่ตนเองและแก่ผู้อื่น

๓. ด้านความขยัน ควรมีการเสริมสร้างแรงบันดาลใจและแรงจูงใจที่เป็นสิ่งเร้าแก่เด็กในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้เด็กเกิดแรงจูงใจในการเรียนและการทำกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนซึ่งสามารถช่วยให้เด็กเกิดความขยันมุ่งมั่นในสิ่งเหล่านั้น

๔. ด้านความมีวินัย ควรมีการฝึกอบรมให้ความรู้แก่เด็กเกี่ยวกับการสร้างวินัยในตนเองในรูปแบบต่างๆ ในกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งอาจจะมีการกำหนดรูปแบบการให้คุณให้โทษแก่เด็กด้วย

๕. ด้านความสามัคคี ควรมีการส่งเสริมความสามัคคีแก่เด็ก ในรูปแบบของกิจกรรมส่งเสริมการศึกษา เช่น การจัดกิจกรรมรณรงค์ให้คนสามัคคีกันในโรงเรียน ในชุมชน เป็นต้น

๖. ด้านความประหยัด ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้เด็กรู้จักประหยัดอดออม เช่น จัดกิจกรรมส่งเสริมความประหยัดสัปดาห์ละบาท หรือจัดตั้งสหกรณ์ หรือธนาคารโรงเรียน ให้เด็กได้ฝากเงินออมที่เหลือจากค่าขนม เป็นต้น

๗. ด้านความสุขภาพ ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมด้านสุขภาพให้แก่เด็ก โดยการฝึกอบรมด้านบุคลิกภาพทางการพูด และพฤติกรรมทางกาย และส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษานำเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็ก

๘. ด้านความสะอาด ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้เด็กรู้จักรักความสะอาด โดยการจัดกิจกรรม Big Cleaning Day ในโรงเรียนทุกสัปดาห์ หรือ อย่างน้อยเดือนละครั้ง เพื่อให้เกิดสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ดีในโรงเรียน และเป็นการเสริมสร้างลักษณะนิสัยรักความสะอาดที่ดีแก่เด็ก

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรมีการศึกษาและเปรียบเทียบบทบาทของครูในด้านอื่นๆ ด้วย เช่น บทบาทด้านการบริหารวิชาการ ด้านความเป็นผู้นำทางการศึกษา เป็นต้น เพื่อให้เกิดมุมมองในการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียนและได้รู้กรณีศึกษาที่หลากหลาย
๒. ควรมีการศึกษาวิจัยโดยใช้เครื่องมืออื่นๆ เช่น แบบสอบถามสถานการณ์ และแบบสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาว่าผลสอดคล้องกับการวิจัยครั้งนี้หรือไม่

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก
๒๕๐๐. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ

—————.พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ กฎกระทรวงวงกฏมหาเถรสมาคม.พิมพ์
ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๖.

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. “กรอบความคิดเพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมี
วินัยและความเป็นประชาธิปไตย”. (เอกสารโครงการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรม, ๒๕๔๑.

—————.แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๓.

—————.คู่มือการสร้างเครื่องมื่อวัดคุณลักษณะด้านจิตพิสัย, ๒๕๓๙.

กรมสามัญศึกษา. แนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ การศาสนา, ๒๕๒๓.

—————.แนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๓ .

คุณธรรม ๘ ประการ. สยามรัฐ ฉบับประจำวันศุกร์ที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๕๐.

จรรยา สุวรรณทัต. เอกสารการสอนชุดวิชาการแนะแนวกับคุณภาพชีวิตหน่วยที่ ๑-๘. (นนทบุรี :
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๓ .

จ่านงค์ อติวัฒนสิทธิ์. สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์. กองวิชาการ สำนักงานอธิการบดีมหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๔๕.

ชาติชาย พิทักษ์ชนาคม. ผศ.ดร.. เอกสารประกอบการสอนจิตวิทยาการเรียนการสอน.กรุงเทพมหานคร
: ๒๕๔๔.

ชำเรือง วุฒิจันทร์. คุณธรรมจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๒๔.

ดวงเดือน พันธุนาวิน. จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนา
พานิช, ๒๕๒๔.

—————.พฤติกรรมศาสตร์ เล่ม ๒ จิตวิทยาและจิตวิทยาภาษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนา
พานิช, ๒๕๒๔ .

- . “จริยธรรมของเยาวชนไทย”. คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. รายงานวิจัย กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๐.
- ทัศนีย์ ทองสว่าง. สังคมไทย. ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗.
- ทศนา แคมมณี. การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม จากทฤษฎีสู่ปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: เสริมสินทรัพย์เรสซีสทีฟ, ๒๕๔๖.
- ชนิด อยู่โพธิ์. อานิสงค์ ๕. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- ชนู แก้วโอภาส. ศาสนาโลก. กรุงเทพมหานคร : หจก เอมีเทรตติ้ง, ๒๕๔๒.
- นภาพร ณ เชียงใหม่ และคณะ. “เทคนิคการสอนคุณธรรมสำหรับนักศึกษา” มหาวิทยาลัย เชียงใหม่. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗.
- บำรุง สุขพรรณ. “เอกสารประกอบการถวายเป็นความรู้พระสงฆ์”. หลักสูตรพระสงฆ์ผู้นำการพัฒนาสังคมไทยที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗.
- ประกาศศรี สีหอำไพ. พื้นฐานการศึกษาศาสนาและจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๓๕.
- ประเวศ วะสี. ระบบการศึกษาที่คุณธรรมนำความรู้. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์และ ปกเจริญผลนนทบุรี, ๒๕๕๐.
- ผกา สัตยธรรม. คุณธรรมครู. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- พนัส หันนาคินทร์. การสอนค่านิยมและจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิมพ์เนต, ๒๕๒๖.
- พระเทพเวที. (ประยุทธ์ ปยุตโต. แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๐.
- . ศาสนาและเยาวชน. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๑.
- พระพรหมคุณณาภรณ์. (ป.อ.ปยุตโต) พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๑๗. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พระพุทธรักษาของธรรมสภา, ๒๕๕๔)
- พระไพศาล วิสาโล. จิตแจ่มใสด้วยดอกไม้ ศิลปะแห่งความสุขในทุกองศาของชีวิต สุขใจในนาครภาค ๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มูลนิธิสุขภาพไทย, ๒๕๓๓.
- พุทธทาสภิกขุ. คุณธรรมสำหรับครู. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๗.
- เพ็ชรี รูปะวิเชตร์. “ เอกสารรวบรวมบทความทางวิชาการ บทความพิเศษ และบทความงานวิจัยของอาจารย์ ดร.เพ็ชรี รูปะวิเชตร์”. สาขาบริหารธุรกิจ ภาควิชาอาชีวศึกษาคณะศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. ความรู้คู่คุณธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔ .
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. เอกสารการสอนชุดวิชาจริยศึกษา หน่วยที่ ๕. (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๙.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๔๖. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖.

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. การวัดด้านจิตพิสัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุวีริยาสาสน์, ๒๕๕๓.

วศิน อินทสระ. พุทธจริยศาสตร์. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทองกวาว, ๒๕๕๑.

วิวัฒน์ ชัดดียะมาน. “เอกสารประกอบการสอนวิชาคุณลักษณะและจรรยาบรรณครู”. (ภาควิชา หลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๙.

สงวน สุทธิเลิศอรุณ. ทฤษฎีและปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : อักษรพัฒนาพานิชย์, ๒๕๕๗.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา มาตรฐานดั่งบ่งชี้และเกณฑ์พิจารณาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร : บริษัท จุดทอง จำกัด, ๒๕๕๐.

สุชนชัย ปานเกลียว. รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา กรณีศึกษา โรงเรียนชยานุกิจพิทยาคม จังหวัดชัยนาท, ๒๕๕๘.

สุนน อมรวิวัฒน์. บทบาทของสถาบันการศึกษาต่อการพัฒนาจิตใจ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล นนทบุรี, ๒๕๕๙.

สุรางค์ ไคว้ตระกูล. จิตวิทยาการศึกษา. ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

หน่วยศึกษานิเทศก์สำนักงานการศึกษา. แนวทางการส่งเสริมจริยธรรมและสร้างค่านิยมทางศาสนา. กรุงเทพมหานคร : ๒๕๕๔ .

หนังสือพิมพ์. เดลินิวส์. ที่อยู่ : ๑/๔ ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงตลาดบางเขน เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร : ๒๕๕๐.

อังคณา สำเภาประเสริฐ. “การวิเคราะห์แนวคิดในการปลูกฝังจริยธรรมของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี”. วิทยานิพนธ์. (ครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๓๗.

อัญมณี บุรณกานนท์ และพิมพ์ใจ นามรัมย์ . สภาวะการณปัจจุบันของเด็ก นักเรียนและครอบครัว และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย:การศึกษาทบทวนสภาวะการณเด็กและนักเรียนและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย. กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๖.

(๓) วิทยานิพนธ์

โกสุม ผือโย. “ศึกษาบทบาทในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารและครูโรงเรียนเอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๒”. วิทยานิพนธ์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๘.

จุมพล สัตยาภรณ์. “ทัศนะของลูกค้าต่อการให้บริการด้านเงินฝากของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร: ศึกษาเฉพาะกรณีสาขาสูงเนินจังหวัดนครราชสีมา”. ภาคนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๒.

ทวี เลารัมย์. “ความคิดเห็นของอาจารย์มหาวิทยาลัยเกี่ยวกับการวิจัยทางสังคมศาสตร์”. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๐.

- ชนพงศ์ มงคล. “ความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย แผนกประถมศึกษา”. การค้นคว้าแบบอิสระ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๔ .
- ปรีชา ริโยธา. “การพัฒนางานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้โครงการพัฒนาจิตในโรงเรียนบ้านแฝกโนนสำราญ สำนักงานมัธยมศึกษา อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม”. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาสารคาม มหาวิทยาลัยสารคาม, ๒๕๕๖.
- พจนีย์ แฝงศรีสาร. “การประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนปิ่นสร้อยแยลส์วิทยาลัย อำเภอมืองเชียงใหม่” . การค้นคว้าแบบอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๗.
- พระครูปฐมศีลาภรณ์. (สำเภาแก้ว) “ทัศนะของนักเรียนต่อบทบาทของพระสงฆ์ไทยในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ปทุมธานี เขต ๒”. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพุทธศักราช ๒๕๕๓.
- พระมหาณัฐกร พรหมา. “การศึกษาเปรียบเทียบกลวิธีการปลูกฝังจริยธรรมในเยาวชนไทยของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาและศาสนาจารย์ในคริสต์ศาสนิกายโปรเตสแตนต์ : ศึกษาเฉพาะกรณีมูลนิธิกลุ่มแสงเทียน วัดบางไผ่ไก่ ปะละคริสตจักรแสงสว่าง”. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศาสนาเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยา: วิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๘.
- พระมหาเดชศักดิ์ ธีรปัญญา (โพธิ์ชัย). “จริยศึกษาเพื่อพัฒนาจริยธรรมแก่นักเรียนตามหลักคำสอนพระพุทธศาสนา”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๓.
- พัฒนา ว่องธนาการ. “การดำเนินงานด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ของโรงเรียนโกวิทอรัญเชียงใหม่”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. การบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑.
- ไพโรจน์ ฉัตรศิริมงคล. “ความคิดเห็นของผู้ใช้บริการต่อการให้บริการของธนาคารไทยท努 จำกัด มหาชน”. ศึกษาเฉพาะกรณีสาขาพันธ์ทิพย์พลาซ่า. ภาคนิพนธ์ปริญญาหมาบัณฑิต. (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๐.
- รัฐกานต์ สุขสว่าง. “ความคิดเห็นของนายกเทศมนตรีและปลัดเทศบาลต่อการจัดการขยะมูลฝอยภายในเขตเทศบาล” . ภาคนิพนธ์ปริญญาหมาบัณฑิต. (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๘.
- วีระวรรณ อามระดิษ.” ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย”. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต. (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๒๒.
- ศรีสมบูรณ์ แยมมกล. “ความคิดเห็นของประชาชนต่อศักยภาพในการบริหารของสภาตำบลภายใต้พระราชบัญญัติสภาตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดฉะเชิงเทรา”. ภาคนิพนธ์ปริญญาหมาบัณฑิต. (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๘.
- ศิริเพ็ญ ไพบุลย์ผล. “การศึกษาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมปีที่ ๕ โรงเรียนเตรียมอุดม”. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจริยศาสตร์ศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๐.

- ศิริวัฒน์ ลำพุกธา. “การเปรียบเทียบคุณธรรมและอัตมโนทัศน์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ในจังหวัดหนองคาย ที่มีการอบรมเลี้ยงดูระดับเซาวิปัญญาแตกต่างกัน”. **วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๕.**
- สมพร สอนสนาม.อ้างในกรมวิชาการ ๒๕๔๑ หน้า ๕๙. “การศึกษาพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมครู อาจารย์ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสามัญศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด”. **รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. มหาสารคาม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๓.**
- สมบัติ ท้ายเรือคำ. **การสร้างและพัฒนาเครื่องมือทางจิตวิทยา เรื่องจิตวิทยาทางวิชาการในกระบวนการวิจัย. มหาสารคาม ภาควิชาการวิจัยและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๗.**
- สุนทร กุญชร. “บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕.**
- สุปรียา ตัววังหิน. “การศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ ๒ ในวิทยาลัยการอาชีพขอนแก่น”. **รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. มหาสารคาม มหาวิทยาลัยสาคาม, ๒๕๔๘ .**
- สุพิศ จันทรบุดร. “การพัฒนาจริยธรรมของเยาวชนโรงเรียนมัธยมศึกษา”. **วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต. (ขอนแก่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๔.**
- สุรพล สุวัตติกุล. “ความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระนอง”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕.**
- สุวัช พานิชวงษ์ . “การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนในเขตอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี” **ปริญญาโท. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ๒๕๔๖.**
- เสกสรร สงวนนาม. “เจตคติต่อยาเสพติดและพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากสารเสพติดของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดอุดรธานี”. **วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๕.**
- อเนก แท้สูงเนิน. “การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีวินัย ด้านความสะอาดและด้านความประหยัดของนักเรียนโรงเรียนตลาดไทยพิทยาคม อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา”. **การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. มหาสารคาม มหาวิทยาลัยสาคาม, ๒๕๔๗.**
- เหลือ เอกะคุ “บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนมัธยมศึกษาในทัศนของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๗.**

๒. ภาษาอังกฤษ

Holstein . C.B. “Irreversible. Sequence in the Development of Moral Judgment : A Longitudinal Study of Males and Females.” **Child Development. 47 (9) 1976 .**

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

ความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบาทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน
โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภोधัญบุรี จังหวัดปทุมธานี

คำชี้แจง

๑. แบบสอบถามนี้สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาโรงเรียนธัญรัตน์ อำเภोधัญบุรี จังหวัดปทุมธานี

๒. การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อการวิจัย เรื่องความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบาทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภोधัญบุรี จังหวัดปทุมธานี

๓. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น ๓ ตอน

๑) ตอนที่ ๒ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๒) ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับเรื่องความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบาทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภोधัญบุรี จังหวัดปทุมธานี

๓. แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบาทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภोधัญบุรี จังหวัดปทุมธานี

๔. ในการตอบแบบสอบถาม ขอความกรุณานักเรียนตอบคำถามทุกข้อ และคำตอบของนักเรียนจะถูกเก็บเป็นความลับ จะไม่มีผลเสียต่อตัวนักเรียนและโรงเรียนของท่านด้วยแต่ประการใด

๕. เมื่อท่านตอบแบบสอบถามเสร็จแล้ว กรุณาตรวจสอบอีกครั้งว่าท่านได้ตอบครบทุกข้อแล้วหรือไม่ แบบสอบถามที่ท่านตอบครบทุกข้อเท่านั้น จะเป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์ และนำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ผู้วิจัยหวังว่าคงจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความร่วมมือจากนักเรียนทุกคน

พระครูธัญญะรัตนกร

นิสิตปริญญาโท

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๒ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจงโปรดทำเครื่องหมาย ลง ตามความเป็นจริง

๒. เพศ

ชาย

หญิง

๒. ระดับชั้นที่เรียน

มัธยมศึกษาชั้นที่ ๑

มัธยมศึกษาชั้นที่ ๒

มัธยมศึกษาชั้นที่ ๓

มัธยมศึกษาชั้นที่ ๔

มัธยมศึกษาชั้นที่ ๕

มัธยมศึกษาชั้นที่ ๖

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบาทบาทของครู
ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี

	๑. ด้านความขยัน	ความคิดเห็น				
		๑	๒	๓	๔	๕
๑	ครูแนะนำนักเรียนให้ช่วยพ่อแม่ทำงานบ้านก่อนมาโรงเรียน					
๒	ครูแนะนำให้นักเรียนตั้งใจเรียนหนังสือ					
๓	ครูแนะนำให้นักเรียนรู้จักช่วยเหลือเพื่อน ๆ ทำรายงานส่งครู					
๔	ครูแนะนำให้นักเรียนเรียนมาโรงเรียนแต่เช้าทุกวัน					
๕	ครูแนะนำให้นักเรียนติดตามข่าวสารด้านการศึกษาประจำ					
	๒. ด้านความประหยัด	ความคิดเห็น				
		๑	๒	๓	๔	๕
๑	ครูแนะนำให้นักเรียนใช้จ่ายเงินด้วยความประหยัด					
๒	ครูแนะนำให้นักเรียนซื้อสิ่งที่จำเป็นสำหรับการเรียนเท่านั้น					
๓	ครูแนะนำให้นักเรียนใช้โทรศัพท์เมื่อคราวมีธุระจำเป็น					
๔	ครูแนะนำให้นักเรียนรู้จักเก็บออมเงินฝาน					
๕	ครูแนะนำให้นักเรียนประหยัดเงินช่วยพ่อแม่โดยนั่งรถเมล์					

	๓. ด้านความซื่อสัตย์	ความคิดเห็น				
		๑	๒	๓	๔	๕
๑	ครูแนะนำให้นักเรียนจักละอายและเกรงกลัวต่อการกระทำผิด					
๒	ครูแนะนำให้นักเรียนประพฤติตนตามหลักคุณธรรมจริยธรรม					
๓	ครูแนะนำให้นักเรียนมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและเพื่อน ๆ					
๔	ครูแนะนำให้นักเรียนมีความซื่อสัตย์ต่อการทำความดี					
๕	ครูแนะนำให้นักเรียนมีความซื่อสัตย์ต่อพ่อแม่และครูบาอาจารย์					
	๔. ด้านความมีระเบียบวินัย	ความคิดเห็น				
		๑	๒	๓	๔	๕
๑	ครูแนะนำให้นักเรียนแต่งกายถูกต้องตามกฎระเบียบของโรงเรียน					
๒	ครูแนะนำให้นักเรียนรู้จักความมีวินัยในตนเอง					
๓	ครูแนะนำให้นักเรียนมาโรงเรียนตรงต่อเวลาและเข้าแถวเคารพธงชาติ					
๔	ครูแนะนำให้นักเรียนรู้จักเข้าแถวซื้ออาหาร					
๕	ครูแนะนำให้นักเรียนทิ้งขยะในถังขยะที่โรงเรียนจัดเตรียมไว้					
	๕. ด้านความสุภาพ	ความคิดเห็น				
		๑	๒	๓	๔	๕
๑	ครูแนะนำให้นักเรียนพูดด้วยคำพูดที่สุภาพเรียบร้อย					
๒	ครูแนะนำให้นักเรียนพูดกับครูด้วยวาจาอ่อนน้อมถ่อมตน					
๓	ครูแนะนำให้นักเรียนเมื่อเดินผ่านผู้ใหญ่ หรือครูด้วยการโน้มศีรษะลงเล็กน้อย					
๔	ครูแนะนำให้นักเรียนพูดกับผู้ใหญ่ หรือครูด้วยวาจาอันไพเราะ					
๕	ครูแนะนำให้นักเรียนแสดงความเคารพคุณพ่อคุณแม่					
	๖. ด้านความสะอาด	ความคิดเห็น				
		๑	๒	๓	๔	๕
๑	ครูแนะนำให้นักเรียนช่วยกันรักษาความสะอาดบริเวณรอบ ๆ โรงเรียน					
๒	ครูแนะนำให้นักเรียนช่วยกันรักษาความสะอาดในภายในห้องเรียน					
๓	ครูแนะนำให้นักเรียนทำความสะอาดโต๊ะเรียนก่อนเข้าห้องเรียนทุกวัน					

๖. ด้านความสะอาด		ความคิดเห็น				
		๑	๒	๓	๔	๕
๔	ครูแนะนำให้นักเรียนช่วยกันทำความสะอาดห้องเรียนก่อนกลับบ้าน					
๕	ครูแนะนำให้นักเรียนช่วยรณรงค์รักษาความสะอาดภายในโรงเรียน					
๗. ด้านความสามัคคี		ความคิดเห็น				
		๑	๒	๓	๔	๕
๑	ครูแนะนำให้นักเรียนรักใคร่ปรองดอง ไม่ก่อการทะเลาะวิวาทกัน					
๒	ครูแนะนำให้นักเรียนให้ความร่วมมือกิจกรรมของโรงเรียน					
๓	ครูแนะนำให้นักเรียนแบ่งหน้าในการปฏิบัติงานตามความถนัดของตน					
๔	ครูแนะนำให้นักเรียนไม่แบ่งแยกกลุ่มเพื่อให้เกิดความแตกแยก					
๕	ครูแนะนำให้นักเรียนทำงานร่วมกันเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม					
๘. ด้านความมีน้ำใจ		ความคิดเห็น				
		๑	๒	๓	๔	๕
๑	ครูแนะนำให้นักเรียนช่วยครูเก็บข้าวของบนโต๊ะทำงานของ					
๒	ครูแนะนำให้นักเรียนช่วยเพื่อนทำงานในโรงเรียน					
๓	ครูแนะนำให้นักเรียนช่วยกันจัดแถวก่อนเคารพธงชาติ					
๔	ครูแนะนำให้นักเรียนช่วยคุณครูทำงานในเวลาพักเที่ยง					
๕	ครูแนะนำให้นักเรียนรู้จักช่วยเพื่อนทำงาน					

๓. แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อบทบาทของครูในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนธัญรัตน์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี

๑. ด้านความขยัน

.....

.....

.....

.....

.....

๒. ด้านประหยัด

.....

.....

.....

.....

.....

๓. ด้านความซื่อสัตย์

.....

.....

.....

.....

.....

๔. ด้านความมีระเบียบวินัย

.....

.....

.....

.....

.....

๕. ด้านความสุภาพ

.....

.....

.....

.....

.....

๖. ด้านความสะอาด

.....

.....

.....

.....

.....

๗. ด้านความสามัคคี

.....

.....

.....

.....

.....

๘. ด้านความมีน้ำใจ

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจแก้ไขเครื่องมือการวิจัย

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ** : พระมหาทองดี อภิภูจนโน (ศรีตระการ)
- เกิด** : วันอาทิตย์ที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๒
- ภูมิลำเนา** : บ้านเลขที่ ๑๑ หมู่ที่ ๓ บ้านจิวงาม ตำบลโคกสมบูรณ์
อำเภอทมิฬไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ๔๖๑๓๐
- อุปสมบท** : วันอาทิตย์ที่ ๙ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๒ ณ วัดจันทร์ประดิษฐาราม
แขวงบางด้วน เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๖๐
- การศึกษา** : นักรรรมชั้นเอก, เปรียญธรรม ๔ ประโยค
สำนักเรียนวัดชนะสงคราม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร
: ประกาศนียบัตรวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
: พุทธศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง) รุ่นที่ ๔๑/๒๕๓๙
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์
: ศีกษาศาสตรบัณฑิต (เอกสังคม – มัธยมศึกษา)
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- หน้าที่การงาน** : เป็นพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวัดจันทร์ประดิษฐาราม และ
โรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม เขตภาษีเจริญ
กรุงเทพมหานคร
- เข้าศึกษา** : ๒ มิถุนายน ๒๕๕๐
- สำเร็จการศึกษา** : ๓๑ มีนาคม ๒๕๕๓
- ที่อยู่ปัจจุบัน** : วัดจันทร์ประดิษฐาราม ถนนเพชรเกษม ซอย ๔๘ แขวงบางด้วน
เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๖๐